

Милорад С. Кураица

Знаменити Срби Далмације

**БИБЛИОТЕКА
ПОСЕБНА ИЗДАЊА**

Главни и одговорни уредник:

Др Небојша Кузмановић

Уредник:

Мр Милорад С. Кураица

Рецензент:

Проф. др Растислав Стојсављевић

Језички редактор:

Проф. др Радмила Тонковић, академик

Ликовно – графичка обрада:

Ненад Ђукић

Милорад С. Курица

Знаменити Срби Далмације

АРХИВ ВОЈВОДИНЕ

Нови Сад, 2024.

***"Књига је вреднија од свих споменика украшених
сликама, рељефом и дуборезом, јер она сама гради
споменике у срцу оног ко је чита." – Египатски запис***

"У славу предака, на понос потомака!"

"Покољења дјела суде, што је чије, дају свјема."

О Далмацији

“Далмација је смјештена на средишњем дијелу Јадранског приморја, а својим највећим дијелом граничи са Босном и Херцеговином на сјеверу, односно Црном Гором на истоку. Далматинска Загора смјештена је између приморско-медитеранских планина Козјак, Вилаја и Мосор, а отуда јој потиче и име “иза горе“ - “Загора“. Простире се у залеђу задарског, шибенског и сплитског приморја до ријеке Чиколе. Села су мала и депопулацијског карактера, баш као и мјеста Книн, Сињ, Дрниш и Бенковац.

Срби у Далмацији

Срби у Далмацији су прије Рата у Хрватској (1991-1995) били веома бројни. Према попису из 1991. године, било их је 114.801, односно 12,06% становништва Далмације, не рачунајући 1,4% Југословена. Срби су распрострањени у областима: Равни Котари, Буковица, Книнска Крајина, Дрнишка Крајина, Врличка Крајина, Цетинска Крајина, Загора, Имотска Крајина и Неретванска област. Историја насељавања Срба у Далмацији. Срби су насељавали Далмацију и у предтурско доба, о чему свједоче три српска манастира: Крупа (1317. године), Крка (1345. године) и Драговић (1395. године), те велики број православних храмова. Прва сеоба Срба у Далмацију десила се 1305., а слиједећа је била 1338. године, када је хрватски великаш Младен Шубић у сукобу с книнским кнезом Нелипићем, од босанског бана Стевана Котроманића затражио не само војску него и народ који ће населити опустјела мјеста око Скрадина и ријеке Крке. Даљи подстицај за досељавање Срба у северну Далмацију била је удаја Јелене, сестре цара Душана, за Младена Шубића, 1347. године.

Она је након мужевљеве смрти 1348. године, постала господарица градова Клиса и Скрадина. У јесен или зиму 1355. године у Јеленине градове стигла је војска српског цара под двојицом његових војвода, али се у њима није дуго задржала, пошто је Душан већ био мртав. Та војска се вратила, а њен командант Ђураш Илијић град Скрадин предао Млечанима. У околину Скрадина и Клиса населили су се Срби, већином из Херцеговине. Према подацима из “Далматинске хронике” задарског надбискупа, наводи се да је 1371. године прешло из Босне много српског народа који се настанио у бријеговитим странама Далмације. Тих Срба, “Влаха-шизматика”, бивало је све више, тако да су забиљежени у Задру, Шибенику, Обровцу а стигли су и пред зидине града Трогира.

Када је краљ Твртко 1390. завладао Далмацијом, њена врата за досељавање Срба још су шире отворена, па су нове групе стизале овамо, нарочито на простору Книна. У вријеме краља Стевана Дабише, Твртковог насљедника, 1394. и 1397. године, када су Турци извршили продоре у Босну, дошло је до новог таласа исељавања Срба у Далмацију, нарочито око Книна, у

Книнско Поље, Голубић, Пађене, Полачу. То се поновило и између 1413. и 1417. године, када је у Далмацију прешло тако много Срба, да се из те масе могло добити 5.000 добрих војника.

Други извори биљеже да је 1450. године из Босне прешао јачи број Срба у данашње Котаре и да је тада насељена Кула Атлагића, у којој је, као и у Пађенима, Полачи, Голубићу и Книнском пољу, подигнута српска православна црква као најубедљивији доказ о њиховом присуству у том дијелу Далмације. Учврстивши се у Босни и освајајући од Угарске и Млетачке републике дијелове Далмације, Турци су и сами спроводили пресељавање Срба у своје пограничне области, па је тако од 1523. до 1527. године, из Босне, Херцеговине и Старе Србије изведена највећа сеоба Срба у Далмацију. Према Кончаревићевом српском лџетопису, тада је у Далмацију дошло више хиљада српских породица са многим свештеницима у мјеста напуштена од старосједелаца - Хрвата. То потврђује и један званични извештај млетачкој влади из 1527. године, у коме се каже да се више хиљада српских породица населило у Книнску крајину, Буковицу и Котаре. Тада су подигнуте многе православне цркве, примјерице у Биљанима, Островици, Карину, Ђеврскама, Кистањама, Биовичином Селу, Радучићу, Мокром Пољу, Жагровићу. Недуго након тога, од 1537. до 1540. године, дошло је до млетачко-турског рата и подијеле Далмације између Млетачке републике и Отоманског царства. Република је задржала уски приморски појас с градовима док је Турској припао континентални дио који обухвата Котаре, Буковицу, Книнску крајину у оквиру новоствореног Личког санџака, затим Косово поље, Цетинску крајину и друге дијелове с друге стране ријеке Крке. Колико је било Срба у турској Далмацији, не може се поуздано рећи. У млетачкој Далмацији, према званичном извјештају из 1575. године, било је свега 40.656 душа, од којих 13.297 Срба.

Прошле су затим деценије без знатнијег помијерања становништва, а онда, 1633. године, из Босне и Србије, због турских зулума, јаки број српских породица пребјегао је на млетачку територију и населио се на просторе око Задра, Шибеника и других градова о чему је званични извештај послао лично далматински провидур Франческо Зена. Но петнаестак година касније кужна епидемија походила је ове крајеве, нарочито око Шибеника, и однијела на хиљаде душа док се дио становништва због глади, одселио у друге покрајине. Пола вијека касније, у току рата Свете лиге против Турске, од 1683. до 1699. године, дошло је до промијене млетачко-турске границе у Далмацији. Република је дошла у посед Книнске крајине и потпуно заокружила границе Далмације, које ће се задржати до краја млетачке власти на овој страни Јадранског мора.

У току XVIII вијека само два извора свиједоче о новим сеобама Срба у млетачку сјеверну Далмацију. Први потиче из 1706. године од викара скрадинског бискупа, који тврди да се у тридесетак села Скрадинске бискупије населило више од 10.000 шизматика из Паноније, које је преводило њихових двадесетак калуђера. Но за ту вијест тешко је наћи потврду у другим изворима, па је немогуће оцијенити да ли је она потпуно вјеродостојна. Према другом извору, у

току руско-турског рата 1768-1774. доста Срба из Босне прешло је у Далмацију, од којих се само у Скрадин населило 400 душа, док је нама непознат број остао у околини Задра, Шибеника и Книна. Десет година прије тога, 1758. Далмација и Бока Которска имала је 51.268 православних поданика који су чинили једну трећину цијелокупне њене популације. Већи дио српског становништва налазио се, наравно, у сјеверној Далмацији око Задра, Книна и Бенковца. Међутим, у осмој деценији XVIII века српско становништво у сјеверној Далмацији прориједило се због исељавања до кога је дошло због глади и вијерског угњетавања, а из оног дијела који је био под Турцима, због њиховог зулума над хришћанима. Архимандрит манастира Крупе, Герасим Зелић, забиљежио је да се због глади 1774. године, у Турску и у Аустријску монархију (у Срем понајвише) иселило око 1.000 српских породица. Генерални провидур за Далмацију у једном извештају из 1790. године наводи да је на подручју Задра у 12 српских села и 89 заселака било 24.313 душа.

Након пропасти Млетачке републике 1797. године, Далмација и Бока Которска дошле су под аустријску, затим под француску, а од 1813. године, поново под аустријску власт. Становништво се усталило у својим насељима. Према поузданом извору црквеног поријекла, године 1835. у Далмацији је било 71.426 становника српске народности, вјере православне.“

Преузето са: Западни Срби -

<https://www.zapadnisrbi.com/zapadni-srbi/republika-srpska-krajina/dalmacija/28-srbi-u-dalmaciji>

Пише: проф. др РАДМИЛА ТОНКОВИЋ, академик

УВОДНА РЕЧ ЗА КЊИГУ / КАТАЛОГ “ЗНАМЕНИТИ СРБИ ДАЛМАЦИЈЕ“

Ако кренемо од непобитне историјске чињенице, да је Далмација колевка средњовековне србске државе, доказ за то је, да ни у Далмацији, ни у Херцеговини нема етничких Хрвата, већ су то све покатоличени Срби, који на тим просторима одвајкада живе, од пре скоро једног и по миленијума. Срби су били Срби (племе) и још пре него су примили хришћанску веру, а то доказује и савремено оспоравање досељавања Срба на Балкан од стране три државе – Италије, Шпаније и Холандије. Мађарски проф. др András Dávid сведочи, да се у Будимпешти чува Библија из 4. века из Далмације, писана на СРБСКОМ језику.

Управо су то Срби, којима је посвећена и ова књига о изложби “Знаменити Срби Далмације“, аутора мр Милорада С. Кураице, који им је удахнуо вечни живот и славу као праведницима, који живе кроз своја величанствена дела. “ЗНАМЕНИТИ СРБИ ДАЛМАЦИЈЕ“ је више од изложбе, то је омаж најумнијим и најзначајнијим Србима родне Далмације аутора и ове књиге/ каталога господина Кураице, па и шире. Аутор од заборавља спасава људе који су обележили целе епохе и утиснули дубок печат у богату и величанствену историју србског народа.

Овом културом сећања аутор подиже вечни споменик знаменитим и важним Србима- Далматинцима, евоцирајући успомене на њихову славну и вишеструку улогу у минулим временима, али даје и снажан подстицај и обавезу новим нараштајима да наставе путевима славних предака. Високо ценећи дела и предачки допринос, мр Кураица и себе сврстава у плејаду славних, јер ће бити упамћен по овом важном пројекту за србску историју. Живећи по максими да је Бог – љубав, аутор овде истиче духовне горостасе – духовна свештена лица, најчешће страдалнике у борби свог србског рода за опстанак и слободу у најтежим временима: ПЕТРА ЈАГОДИЋА – КУРИЏУ, ГЕРАСИМА ЗЕЛИЋА, НИКОДИМА МИЛАША, ГЕРАСИМА ПЕТРАНОВИЋА, СТЕФАНА КНЕЖЕВИЋА, НИКАНОРА ИВАНОВИЋА – ЊЕГУША, СИМЕОНА КОНЧАРЕВИЋА, МИЛОША ПАРЕНТУ... Кроз ове духовнике Кураица доказује, да су Срби живели у Далмацији и у предтурско време, о чему сведоче три чувена србска православна манастира: КРУПА (1317.), КРКА (1345.) и ДРАГОВИЋ (1395.), те и велики број православних храмова.

Бројни вековни непријатељи су убијали и мучили народне устанике – ВУКА МАНДУШИЋА, ЈАНКОВИЋ СТОЈАНА, АНТУНА ФАБРИСА...

Врхунски србски књижевници и уметници потичу из Далмације – СИМО МАТАВУЉ, ИВО ВОЈНОВИЋ, ИВАН ГУНДУЛИЋ, МАРИН ДРЖИЋ И ЏОРЕ

ДРЖИЋ, ИГЊАТ ЂУРЂЕВИЋ (србски Петрарка); ВЛАХО БУКОВАЦ, ТОМА РОСАНДИЋ, МАРКО МУРАТ...

Ову плејаду најзначајнијих Срба могли бисмо наставити наводећи имена славних академика, доктора наука, вајара, сликара, књижевника, новинара, глумца, политичара, спортиста, која је мр Кураица објединио у низ од 133 велика имена, а неоспорно га улепшава и употпуњује ЦВИЈЕТА ЗУЗОРИЋ, дубровачка племићиња и поетеса, инспирација великог песника Торквата Таса; као и величанствени РУЂЕР БОШКОВИЋ, философ, астроном, математичар, физичар, песник и дипломата – свестрани научник испред свога времена.

Аутор је ову своју путујућу изложбу фотографија “ЗНАМЕНИТИ СРБИ ДАЛМАЦИЈЕ“ представио 18 пута у градовима Србије, Републике Србске, САД, Мађарске и врхунску последњу у Руском дому у Београду у присуству 200 одушевљених посетилаца.

Радује ме, мој скромни патриотски допринос успеху неколико последњих изложби “ЗНАМЕНИТИ СРБИ ДАЛМАЦИЈЕ“, у нади, да ће овај пројекат мр Кураице незадрживо уклонити све постојеће границе и освојити свет, жељан оваквих позитивних и победничких акција!

Проф. др академик РАДМИЛА ТОНКОВИЋ је за Дан државности Србије 2022. године одликована високим државним Орденом КАРАЂОРЂЕВЕ ЗВЕЗДЕ II СТЕПЕНА за нарочите заслуге за Републику Србију у јавним и културним делатностима

Јованка Савић Вукановић

ЗА КАТАЛОГ ИЗЛОЖБЕ “ЗНАМЕНИТИ СРБИ ДАЛМАЦИЈЕ”

Сјећања, колико год била племенита и извирала из дубине нашег бића и наше свијести, с временом се тање и блиједе. Она су само појединачне танке нити које нас вежу за важне датуме, и никада нијесмо сигурни докле ће трајати и колико се у њих можемо поуздати. Али, ако их пренесемо у ријеч, у документ, у предмет, било умјетничког или свакодневног, употребног карактера, ми ћемо нашим сјећањима подарити чврстину, трајност и истинско свједочење. Кратко речено, само оно што је записано оставља траг и историјски печат. У том свјетлу једино и можемо сагледати ову изложбу “Знаменити Срби Далмације”, која је и сачињена са циљем да се наше српско културно биће, поникло и живјело на просторима Далмације, отргне од заборава, да се кроз живот и дјело многих наших духовних великана, интелектуалаца, мислећих људи, културних радника, научника и стваралаца, сачувају наши коријени, наша традиција и наше вишевековно трајање на подручју Далмације. Ријечју, да се сачува наша идентитетска, лична карта као најсигурнији и најнепосреднији залог нашег постојања, јучер, данас и убудуће.

Ова изложба је наше постоље. Боље рећи, једна коцкица у мозаику нашег историјског постоља, али коцкица која има неவிђену свјетлосну моћ да обасја нашу прошлост; да се и сами увјеримо у то шта смо имали и шта имамо; да се подсетимо ако смо заборавили да сами себе протумачимо; да своје највеће људске и цивилизацијске вриједности сјединимо и да се по њима, и као појединци и као народ и као нација, у свијету препознајемо.

Историјске катаклизме, као оне деведесетих, сада већ прошлога вијека, могу нас, и као појединце и као народ, физички измјестити, сузити и тренутно успорити, али наше духовно и национално биће не могу прекинути ни утријети. А то најрјечитије потврђују симболи нашег бића, великани нашег народа, чији портрети на овој изложби сада разговарају с нама, учећи нас да БИТИ СВОЈ И БИТИ СЛОБОДАН – нема цијену. Ту цијену они су својим животом искусили, многи од њих и кроз робију, мучење, заточеништво, ланце, презрење и маргинализацију. Ни највеће муке нијесу успјеле да им спусте цијену!

Овим славним именима с временом ће се засигурно придружити и још нека која су исто тако својим животом, именом и дјелом показала како се и на највратоломнијим историјским раскрсницама изабирају прави путеви.

Након свега реченог, можемо само упутити честитке и изразити дубоко поштовање према иницијатору и аутору изложбе Милораду С. Кураици, Завичајном удружењу “Далмација” Суботица, активном и вриједном колективу, покретачу и ослонцу многих сличних пројеката и акција везано за нашу историју, као и Општини Суботица која је увијек помагала и излазила у сусрет оваквим идејама.

Милан Ливада

ДВА МИЛОРАДОВА СПОМЕНИКА ВЕЛИКАНИМА РОДНЕ ДАЛМАЦИЈЕ

Са дужним пијететом сам прихватио позив дугогодишњег сарадника и пријатеља мр Милорада С. Кураице да напишем прилог за Каталог његове изложбе *Знаменити Срби Далмације*, која ће бити отворена у склопу Светосавске академије у Батајници 30. Јануара 2022. Пошто је обећано требало написати за време новогодишњих и божићних празника, мене су неке приватне околности толико закупили, да сам заборавио на то. Када сам на мобилном нашао Милорадову поруку да чека мој текст, одмах сам у одговору замолио за извињење, што понављам и овом приликом, уз обећани текст. У сваком погледу, са два ауторска дела непроцењиве вредности из баштињења културе сећања, Милорад се одужио родној Далмацији, из које су Срби Крајишници насилно прогнани након грађанског рата у Хрватској од 1991. до 1995. године.

Као предводник Завичајног удружења "Далмација" у Суботици преданим ангажманом прво је обновљена *Братска кућа* у његовом селу Плавно, са сталном поставком, посвећена боравку Доситеја Обрадовића, претече модерне српске културе, у Далмацији крајем 18. и почетком 19. века. Друга, већ споменута Милорадова изложба о знаменитим далматинским Србима приређена је премијерно у Суботици; гостовао је аутор са својим делом у Новом Саду на *Дану Српске Крајине у Српској Атини*; предстоји њена презентација у Батајници; а из више места широм Србије, где су настањени прогнани Крајишници, упућени су позиви за гостовање. Тако ове две изложбе и каталози о њиховом садржају представљају трајне споменике великанима које је изнедрио српски крајишки народ.

Оваква културна и уметничка остварења представљају допринос истинитој интерпретацији наше националне и државне прошлости. То су само зрнца објективног, на непорецивим аргументима занованог приказивања неких битних аспеката, као што су велике историјске личности из два остварена Милорадова пројекта, насупрот лажној историји какву смо учили, а нажалост се учи и данас. На том таласу смо нас два двострука завичајца, као предводници крајишко-војвођанских удружења остварила деценијску сарадњу.

Још 2011. године на моју иницијативу основана је и код АПР у Београду регистрована *Завичајна група Крајина Војводина* у Новом Саду. Програмска оријентација наше групе је била валоризација и баштињење неких битних аспеката свеколике, првенствено културне прошлости Српске Крајине.

Ту тематику смо пласирали на страницама штампаног двомесечника *Глас Крајине у Војводини*, који је излазио од 2011. до 2020. године. Милорад је био предани сарадник са драгоценим прилозима. Остала је из тога времена једна шала везана за наша крајишка презимена. Слао сам поштом препоручено наше новине на адресе наших сарадника. Донео Милораду поштар новине у Суботици, а њега нема код куће. Оставио му поруку са којом он оде на пошту.

Кад тамо на примерку Гласа Крајине у Војводини пише: прима Кураица, шаље Ливада, а улица Браће Дроњак!

Занимљиво је, а готово непознато, да је простор Српске Крајине, вишевековне постојбине наших предака, као граничара између два царства Аустријског и Отоманског, сезао тамо негде од Книна, или Милорадовог Плавна, преко Војводине, до иза Темишвара, до Бање Херкулане. Неки историчари су тај простор означили као “венац Милоша Црњанског“, који се савио око своје матице. Српски крајишки народ је подарио српском националном корпусу небројено много великих личности и Солунских ратних добровољаца у Првом светском рату, који су залога нашег битисања данас овде, као својих на своме. Једна од тих личности је и Доситеј Обрадовић, претеча модерне српске културе и први Србин Европљанин. Уз њега су и десетине знаменитих Срба Далматинаца, да споменемо само чувеног Руђера Бошковића, чији је значај за српску културу осветлио Милорад, у два споменута остварења.

На страницама споменутог Гласа Крајине у Војводини у откривања великих личности ја сам као стартну петорку изабрао Саву Мркаља, Николу Теслу, Милутина Миланковића, Николу Хајдина и патријарха српског Павла. Био сам изненађен колико је великих писаца, научника, свештеника, војсковођа и других великана пореклом са крајишког и војвођанског простора, који су оставили неизбрисив траг у нашој култури, а њихов учинак није на одговарајући начин валоризован. Такође је за жаљење што у српском културном простору делује много аутошовиниста, који се надмећу у самопорицању сопствених националних, државних и свеколиких других вредности. Таква је ситуација и међу нама Крајишницима, којима је отет исконски завичај и који су доживели прогон са вековних огњишта, што се није десило ниједном другом народу у Европи, која се цинично дичи својим људским правима. По нашем уверењу ми смо, са нашим завичајним удружењима, урадили онолико колико смо могли на валоризацији крајишко војвођанских културних остварења у свесрпском амбијенту.

**АКАДЕМИЦИ,
ПРОФЕСОРИ УНИВЕРЗИТЕТА,
ДОКТОРИ НАУКА И НАУЧНИЦИ**

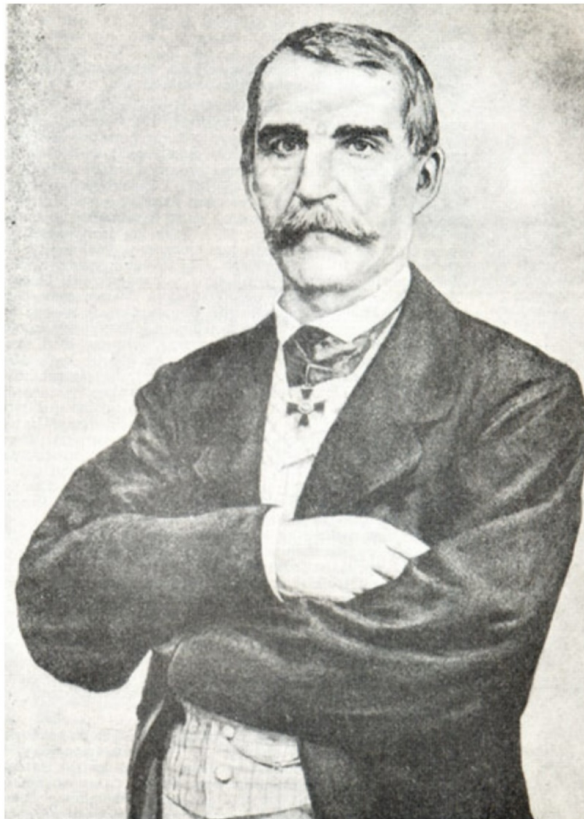
АЛЕКСАНДАР МАРИНЧИЋ

(Синь, 9. јун 1933. – Београд, 12. мај 2011.)

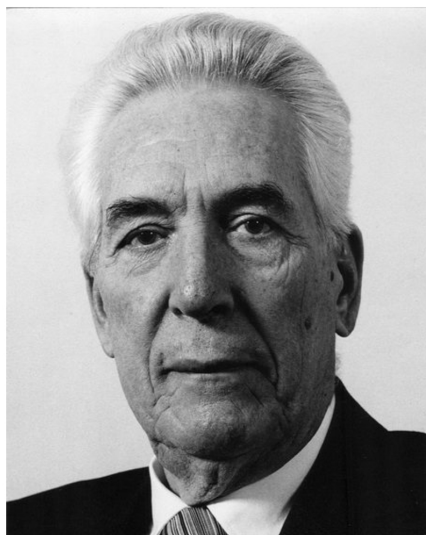
Академик, професор Електротехничког факултета у Београду.
За дописног члана Српске академије наука и уметности изабран је
априла 1991., а за редовног октобра 2000.

Божидар Петрановић

(Шибеник, 18. фебруар 1809. – Венеција, 12. септембар 1874.)
Српски историчар, правник. После завршених студија вратио се у Шибеник где је радио као секретар православне епархије, а затим као судија у Сплиту. Између 1836. и 1841. год. уређивао је српски алманах на ћирилици «Љубитељ просвештенија» или касније преименован у «Српски далматински алманах», у коме је пропагирао заједништво Срба и Хрвата. Матица српска је наградила његови расправу «Битка косовска». По узору на Матицу српску основао је 1862. год. Матицу далматинску.

Бранко Жежељ

(Бенковац, 14. март 1910. – Београд, 19. фебруар 1995.)

Био је грађевински инжењер, конструктор и иноватор, академик, професор универзитета, учесник НОБ-а, члан САНУ и АНУБИХ, добитник највиших домаћих и међународних признања. Жежељ је протагониста примене преднапрегнутог бетона и оснивач Опитне станице за преднапрегнути бетон у Југославији. Дао је 30-так оригиналних патентираних рјешења и пројектовао преко 60 објеката. Уз архитекте Милорада Пантовића и инжењера Милана Крстића пројектовао је Београдски сајам, чија је Хала 1 са куполом распона 97,5 метара 1957. изграђена дотад непримјењеним техникама претходне фабрикације, уз употребу такозваног преднапрегнутог бетона.

Бранко Жежељ је познат по мостовима. Жежељев мост, дио препознатљиве визуре Новог Сада, срушен је током агресије НАТО пакта 1999. Пројектовао је и мост код Бешке дужине 2.250 метара. На конгресу Свјетског удружења за преднапрезање, у Риму 1960. године, његови "лучни мостови без скела" и тзв. "преднапрезање земљишта" на опорцима лукова, проглашени су за изузетне новине у грађењу мостова.

Вид Вукасовић Вулетић

(Брсечине, 16.12.1853. – Дубровник, 10.07.1933.)

Био је историчар и етнограф. Један од најпознатијих дубровачких Срба католика. Учитељ по образовању, историчар, сакупљач народних умотворина и етнограф по опредељењу, сарадник најпознатијих листова и часописа свога времена, међу којима: “Словинца”, “Јавора”, “Зоре”, “Дубровника”. Дионисије Миковић је оставио и занимљиво свједочанство о личној Вукасовићевој библиотеци: “Наш Вид има красну књижницу и збирку старина. Кад сам му 13. априла 1892. године у кућу ушао, мени се чинило да сам ушао у какав музеј! Он о свакој старини приповиједа, као да из књиге чита. Међу старинама држи и наше српске јавор–гусле.”

Вицко – Вице Адамовић

(Дубровник, 20.03.1838. – Дубровник, 09.01.1919.)

Српски педагог и историчар из Дубровника. Студирао је природне науке у Бечу, а затим службовао у Ровињу до 1869., када је постављен за управника Мушке пучке школе, као и Поморске школе у Дубровнику. Истраживао је дубровачке архиве, написао неколико монографија (о Жупи дубровачкој, Гружу и Ријечи Дубровачкој) и студија (“О трешњама града Дубровника”, 1883; “О дедемима града Дубровника”, 1903; “Дубровчани изван завичаја”, 1914). Сарађивао у више од десет часописа (између осталих “Словинац”, “Дубровник”, “Срђ”). Такође, изабран је за члана италијанске Академиа делла Црусца. Адамовић слови као један од најзаслужнијих и најбољих педагога и учитеља у Далмацији свога вријемена. Био је отац познатог српског ботаничара Луја Адамовића.

Војин Б. Калинић

(Билишане код Обровца, 21. октобар 1943. – Сүботица, 06. октобар 2009.)

Декан Економског факултета у Сүботици од 1991. до 1998.

Написао велики број радова у страним и домаћим часописима, а као аутор и коаутор написао је књиге и уџбенике: С. Ловрета, Д.

Радуновић, В. Калинић – Маркетинг у трговини, Економски факултет Београд, 1991. и 1998; В. Калинић, Ј. Кончар Међународни маркетинг, Економски факултет Сүботица, 1992; В. Калинић Маркетинг логистика, Економски факултет у Сүботици, 1993; Д. Радуновић, С. Ловрета, В. Калинић Економика и организација – трговинских предузећа, Савремена администрација, Београд, 1994; В. Калинић–Менаџмент трговинских предузећа, Економски факултет у Сүботици, 1995; В. Калинић, Б. Роца Менаџмент трговинских предузећа, Економски факултет Сүботица, 2000; В. Калинић, С. Илић,

Гавро Манојловић

(Задар, 27. октобар 1856. – Загреб, 1. новембар 1939.)

Академик

Био је српски историчар - византолог. Ванредни професор постао је 1901, а редовни 1902. године. Због политичког ангажовања у хрватско-српској коалицији пензионисан је 1908. године. Поново почиње да предаје на Свеучилишту 1910. да би коначно био пензионисан 1924. године. Исте године постао је председник ЈАЗУ и на том положају је остао до 1933.г. Бавио се историјом филозофије, историјом старог истока и раног средњег вијека, филологијом.

Живко Бјелановић

(Ђеврске, Книн, 06. април 1933. – Ријека, 26. новембар 2021.)

Професор др хуманистичких наука из области филологије. Посебан научни интерес показивао је према ономастици, односно антропониими и топонимији, гдје је остварио и највећи допринос. Најчешће и највише је обрађивао корпус имена, презимена и надимака Сјеверне Далмације, прије свега, Буковице. Из ономастике је објавио четири запажене књиге: "Имена становника мјеста Буковице" (1978), "Антропониимија Буковице", (Сплит 1988.; Загреб 2012); "Рјечник антропониима" Рјечник антропониима Буковице" (1989) те "Ономастичке теме" (2007). Књига "Антропониимија Буковице" садржи готово 5500 имена, презимена и надимака, што данас представља и документарну вриједност.

ЈОВАН ДЕРОКО

(Дубровник, 15. март 1820. – Београд, 19. март 1887.)

Је био сликар, професор на београдском лицеју и картограф.

ЈОВАН ИЛИЋ

(Пађене – Книн, 27. септембар 1928. – Београд, 4. март 2009.)

Био је утемељивач политичке географије, оснивач часописа «Глобус», професор емеритус економске и политичке географије на Географском факултету Универзитета у Београду и аутор многих уџбеника и научних радова.

Јово Брекић

(Срвеник код Книна, 01. јул 1928. – Опатија, 11. децембар 2008.)

Завршио је студије економије у Загребу, где је и докторирао 1969. Радио је у Заводу за друштвено планирање у Загребу, био директор Кадровске службе у познатој РО „Првомајска“, радио на Економском институту у Загребу, где убрзо бива изабран за научног савјетника, потом и редовног професора. Оснивач је кадровских студија у тадашњој Југославији на Педагошком факултету у Ријечи и Факултету за социологију, политичке науке и новинарство у Љубљани и другим универзитетским центрима. Оснивач је и дугогодишњи главни и одговорни уредник часописа „Кадрови и Удружени рад“ и „Пословодни информатор“. Аутор је многих стручних и научних радова. Поред осталих признања, добитник је Ордена за храброст и Награде „Божидар Ација“.

Иако се још од дјетињства борио са теретом инвалидитета (када је остао без обе шаке и једног ока), снагом свог духа и талента у струци је постигао много.

Јорџо Тадић

(Стари Град на Хвару, 5. јун 1899. – Београд, 4. октобар 1969.)

Српски историчар и академик САНУ.

Марко Јачов

(Церање Доње, Бенковац 06.02.1949. – Рим 08.01.2022.)

Докторирао је модерну историју 1975. године, а хабилитирао се 1979. године. Редовни је професор модерне историје и редовни професор "di chiara fama" историје источне Европе. Од 1985. предаје на Универзитету "La Sapienza" у Риму, а од 2022. године на Универзитету у Лечеу. Од 1996. године је инострани члан Пољске академије наука и уметности у Кракову.

Објавио је 10 монографија и много дисертација, чланака и рецензија. Његова научна специјалност је историја средње и источне Европе и улога папске дипломатије у "модерној ери".

Мато Грацић

(Пожура – Млет, 18. децембар 1865. – Дубровник, 12. април 1944.)

По националном приједмењу Србин, а по вјероисповјести католик, био је доктор правних наука, адвокат, бродовласник, власник хотела и девет стамбених зграда у Дубровнику, власник две трећине земљишта на Лападу, банкарски ревизор, власник Српске дубровачке штампарије, главни финансијер Матице српске у Дубровнику, Задруге Срба привредника у Дубровнику, Дубровачког српског пјевачког друштва, издавач часописа «Дубровник» и «Срћ», оснивач и старјешина Соколског удружења «Душан Силни» у Дубровнику, оснивач дубровачког трамваја, власник фабрике «Сигнал» у Београду, велики добротвор и заштитник свих удружења Срба– римокатолика у граду под Срћем и велики финансијер српских политичких странака у Хрватској, с краја 19. и с почетка 20. вијека.

Милан Миљевић

(Книн, 13.08.1948. – Батајница, 22.03.2021.)

Универзитетски професор. Аутор је више књига и великог броја стручних радова из методологије научних истраживања, пословне етике и комуникације.

ПЕТАР КОЛЕНДИЋ

(Дубровник, 17. септембар 1882. – Београд, 14. април 1969.)

Дописни члан Српске академије наука постао је 1932, а 467 редовни члан 1946. године. Радио у Државном архиву Србије и био редовни професор на Филозофском факултету у Београду, покретач је Зборника радова Института за књижевност и Зборника Београду. Пензионисан је 1955, а награду за животно дело добио је 7. јула 1960. године. Занимао се су га и бавио се темама из историје дубровачке књижевности и, уопште, дубровачке културне историје. Бавио се и библиографским радом; издао је критичко издање Биографских дела Игњата Ђурђевића. Осим дубровачком, бавио се и књижевношћу Боке которске и Далмације.

Петар Л. Опачић – Ћопустија

(Плавно, 1931. – Београд, 15. април 2015.)

Аутор је више књига из ратне историје Србије и српског народа, посебно из периода Првог свјетског рата. Крајем осамдесетих је био међу покретачима Српског културног друштва «Зора» у Книну, прве српске организације основане у Хрватској после Другог свјетског рата.

Петар Трифуновић

(Дубровник, август 1910. – Београд, 8. децембар 1980.)

Био је југословенски и српски шахиста и доктор права.
Рођен је у Дубровнику, али је детињство и младост провео у Шибенику.

Право је студирао у Загреду и постаје доктор права 1933. г.

Године 1938. настањује се у Београду. Уређује часопис
«Шаховски преглед» (излазио 1938–1940.). Освајач је бројних
медаља на најпознатијим свјетским турнирима, европским
првенствима и шаховским олимпијадама.

Руђер Бошковић

(Дубровник, 18. мај 1711. – Милано, 13. фебруар 1787.)

Био је дубровачки филозоф, астроном, математичар, физичар, пјесник и дипломата српског и италијанског поријекла. Један је од најзначајнијих научника свога времена. Уврштен је међу 100 најзнаменитијих Срба. Био је професор универзитета, оснивач Миланске опсерваторије и директор Оптичког института Француске морнарице.

СВЕТОЗАР (СВЕТО) ШУША (СУША)

(Кистање, 15. децембар 1925. – Београд, 2. април 2013.)

Професор универзитета: Војно-медицинска академија у Београду
(генерал-мајор, шеф Катедре за интерну медицину)

САНУ: Одељење медицинских наука: дописни члан
од 12.12.1985; редовни од 27.10.1994.

СТЕФАНИЈА ВРЦЕЉ

(Бенковац, 1920. – Београд, 2008.)

Професор медицине.

Дипломирала је на Медицинском факултету у Београду 1950. године. Специјалистички испит из интерне медицине положила је 1955. године у Београду. Докторску дисертацију одбранила је 1970. г. у Београду. Ужа област стручне и научне дјелатности: кардиологија. Била је шеф одсека и начелник одјељења у Интерној А клиници Медицинског факултета у Београду, до пензионисања 1986. године. Објавила је око 120 радова у домаћим часописима и четири монографије. Била је члан кардиолошке секције Српског лекарског друштва и Удружења кардиолога Југославије. Одликована је Орденом рада I и III степена.

ТОДЕ ЧОЛАК

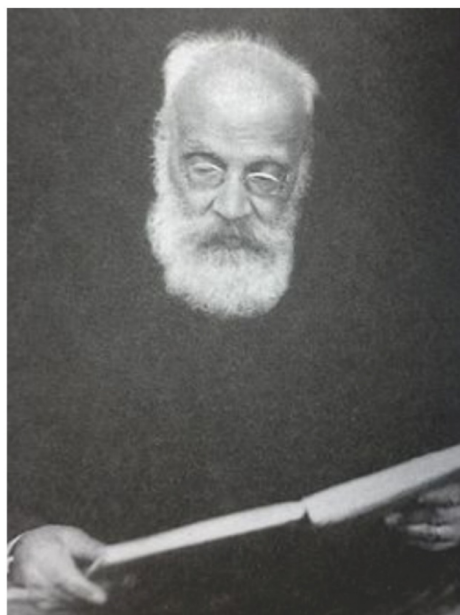

(Книн, 03. јануар 1931. – Београд, 27. јануар 1990.)

Писац и професор књижевности. Преводио је дјела са словеначког и македонског језика. Био је главни уредник «Венца», те члан Управе Друштва за српскохрватски језик СР Србије (од 1961.) и Удружења књижевника Србије. Добитник је Вукове награде.

КЊИЖЕВНИЦИ, ПЈЕСНИЦИ

АНТОНИЈЕ ВУЧЕТИЋ

(Дубровник, 18. децембар 1845. – Дубровник, 16. мај 1931.)

Био је српски историчар и публициста из Дубровника.

АНТОНИЈЕ П. ФАРЧИЋ

(Вела Лука, 02. фебруар 1890. — Београд, 25. април 1975.)

Учитељску школу завршио у Арбанасима крај Задра, а француски језик и историју дипломирао у Београду 1924. До Првог свјетског рата био учитељ у Велој Луци и Блату на Корчули те Дугопољу. Од 1915. био је у затворима у Сарајеву, Дубровнику, Сплиту, Шибенику и Грацу. У Паризу, 1919. објавио је отворено писмо председницима САД, Велике Британије и Француске, у којем описује талијанска насиља на окупираном подручју у Далмацији. До пензионисања 1941. професор је француског језика и историје на учитељским школама у Дубровнику, Шибенику, Пакрацу и Сарајеву те гимназијама у Никшићу, Шибенику, Београду, Призрену и Крагујевцу. Послије је живио у Београду. Године 1918. пјесмама се јавио у Илустрованим новостима и отада сарађивао пјесничким прилозима у више часописа и листова. Писао је и критичке прилоге. У рукопису је оставио историјске драме Браћа Црномири, Чудеса свете Манде, а одломци Турака под Корчулом објелодањени су у Зборнику отока Корчуле (1970.), и Једну историју приморских Срба. Сарађивао је у београдској Републици, Политици и цетињским Историјским записима. Посвећени и дуготрајни истраживачки напори и његови постигнути резултати показују да се ради о врсном стручњаку, одличном познаваоцу тема којима је био окренут и пажљивом читаоцу научне литературе и изворне грађе. И поред тога, у суштини није доживио одговарајућу рецепцију, већ је скрајнут и игнорисан. Јасно је да је главни разлог за такав статус била идеолошко-политичка неподобност.

АНТУН ФАБРИС

(Корчула, 17. април 1864. – Дубровник, 14. октобар 1904.)

Српски новинар, писац и политичар, један од вођа српског римокатоличког покрета у Дубровнику. Био је власник часописа науке и културе «Срђ» и уредник листа «Дубровник». Фабрис је био истакнути културни радник, посвећен очувању богате дубровачке културне и историјске баштине. Директор дубровачке Матице српске, оснивач Просветно-привредног друштва «Српска зора», као и далматинско-српског културног друштва.

Божидар Божо Ђаја

(Дубровник, 18. мај 1850.–Хинтербрил код Беча, 3. октобар 1914.)

Био је српски капетан дуге пловидбе, заповједник брода, књижевник и капетан Првог Краљевског српског паробродског друштва. Припада старој и познатој дубровачкој породици. Након завршене основне школе у Дубровнику и кратког помагања оцу у трговини укрцао се као шеснаестогодишњак на стричев брод у Трсту. Пловио је 12 година на дубровачким и пељешким трговачким једрењацима и затим положио за поручника и капетана дуге пловидбе 1873. На наговор брата Јована, народног посланика, одустао је од селидбе у Аргентину и у Београд је дошао са женом и два сина 1889. Марта 1890. преузео команду државног пароброда „Делиград“. Убрзо је покренуо оснивање дионичарског предузећа Првог краљевског српског паробродског друштва (1892) и постао први капетан првог српског паробродског предузећа. Одаикован је Таковским крстом. Бавио се књижевношћу. Објављивао је и под псеудонимом Поморац. У неколико књига белетристике писао је о животу поморца „Бока Которска Бокеља и Далматинаца“. Приповјетке је објављивао у новинама и часописима (Трговински гласник, 1906—1907, Срђ 1908). У рукопису су му остали дијелови књиге Наши поморци (Вођа палуде, Капетан, Старост) као и драма Плава крв. Саставио је ријечник поморских термина и грађу поклонио САНУ. Говорио је италијански, француски и енглески.

Дјела: На ратним бродовима, Земун, 1901, Наши поморци. 1, Мали, 1903, Наши поморци. 2, Младић, 1904, Наши поморци. 3, Тимуњер (Крмар), 1909, *L'eco delle onde, Belgrado*, 1908.

БОШКО ДЕСНИЦА

(Обровац, 4. јануар 1886. – Обровац, 1. април 1945.)

Правник, историчар и публициста.

На основу проучавања млетачких архива написао је капитално дјело у два тома Историја котарских ускока од 1646. до 1749. (Српска академија наука, 1950 г.). Његови изабрани чланци објављени су у књизи Стојан Јанковић и усочка Далмација (Српска књижевна задруга, Београд, 1991.), те у књизи Бошко Десница (Просвјета-ВБЗ, Загреб 2008).

Владан ДЕСНИЦА

(Задр, 17. септембар 1905. – Загреб, 4. март 1967.)

Био је српски књижевник. Рођен је у Задру у српској породици
Десница, православне вјероисповести.
Потомак је Стојана Митровића Јанковића.

Војин Јелић

(Книн, 27. новембар 1921. – Загреб, 19. децембар 2004.)

Прозни писац, пјесник и публициста.

Данило Николић

(Сплит, 2. фебруар 1926. – Београд, 6. фебруар 2016.)

Српски књижевник, један од најзначајнијих приповједача и романописца друге половине 20. вијека, чије су књиге вишеструко награђиване престижним књижевним наградама. Његов легат се налази у Удружењу за културу, уметност и међународну сарадњу «Адлигат» у Београду. Називали су га «тихим корачником према Нобелу», «највећим живим класиком», «доајеном српске књижевности» и «иноватором оданом традицији».

Душан П. Берић

(Задар, 20.02.1920. – Сплит, 19.04.1966.)

Писац педагошке литературе. Душан Берић је срађивао са Српском академијом наука и уметности, затим од Музеја града Сплита и Конзерваторског завода у Сплиту до Института Југославенске академије у Задру и Дубровнику, до издања Школског вјесника и до Прилога за књижевност у Београду, Српске ријечи у Загребу до листа «Република» у Београду.

Ево дио његове обимне библиографије: Нов допринос о Доситеју Обрадовићу у Далмацији; Српска дјевојачка школа у Задру; Православни манастир св. Венеранде у Хвару; Црква св. Илије у Задру; Школство Шибеника и његове околице у прошлости. Преминуо је 19. априла 1966. године у Сплиту.

Иван Гундулић

(Дубровник, 9. јануар 1589. – Дубровник, 8. децембар 1638.)

Био је један од најзначајнијих српских пјесника из Дубровачке републике. Познат је по епу «Осман», који представља најзначајније дјело дубровачке књижевности и најуспјелији словенски барокни еп, као и по пасторалном дјелу «Дубравка».

ИВО ВОЈНОВИЋ

(Дубровник, 9. октобар 1857. – Београд, 30. август 1929.)

Био је српски књижевник и правник, члан Српске краљевске академије наука (1924), драматург Хрватског земаљског казалишта у Загребу.

Био је дубровачки писац из познате српске породице Војновића.

Иво Ћипико

(Каштел Нови, 1. јануар 1869. – Каштел Нови, 23. септембар 1923.)

Је био истакнути српски приповједач из Далмације, италијанског поријекла. Ћипико, попут Матавуља, описује далматински живот, или тачније, два далматинска подручја која се географски и културно веома разликују – Приморје и Загорје. Ћипико је много више од Матавуља остао вјеран завичајном регионализму.

ИГЊАТ ЂУРЂЕВИЋ

(Дубровник, 13. фебруар 1675. – Дубровник, 21. јануар 1737.)

Био је српски барокни песник и преводилац из Дубровачке републике.

ЈОВАН РАДУЛОВИЋ

(Полача, код Книна, 29. септембар 1951. – Београд, 7. март 2018.)

Српски писац из Далмације. Његове приповијетке, романи и драме, везани су углавном за живот Срба у Далмацији и проблематичне историјске односе између Срба и Хрвата на том простору.

Био је професор и Четрнаестој београдској гимназији, уредник БИГЗ-а и директор библиотеке града Београда.

Јордан Јелић

(Шибеник, 25.02.1942. – Загреб, 30.04.2012.)

Књињанин, пјесник, преводилац, антрополог и социолог. Дипломирао је филозофију и компаративну књижевност 1965. на Филозофском факултету у Загребу, докторирао 1983. на Факултету за социологију, политичке знаности и новинарство у Љубљани. Бавио се питањима културног развоја, идентитета и латиноамеричким социоантрополошким темама. Писао је лирику, претежно с далматинским мотивима: (“Киша у окусу очију”, 1964; “Што бијаше бити”, 1971; “Ла мадругада”, 1971; “Цвијет и пјесма”, 1996; “Ирис”, 2000. и др.). Објавио је студије “Мексико” (1981), “Куба” (1983), “Једнодимензионална антропологија” (1988), “Идентитет” (1999), “Мексички Индијанци Отоми” (2000), Огледе из латиноамеричке књижевности (2003) и др., те саставио антологије савременог кубанског, мексичког и шпанског пјесништва. Преводио је са шпанског дјела Ф. Гарсије Лорке, Р. Албертија, П. Неруде, Ј. Л. Борхеса, О. Паза и др.

Кристо П. Доминковић

(Дубровник, 16. јануар 1877. – Дубровник, 20. октобар 1946.)

Био је српски публициста, новинар, писац и један од вођа српског римокатоличког покрета у Дубровнику. Један је од оснивача, главни уредник и власник листа «Срђ» и српског гимнастичког друштва «Душан сини», главни уредник, издавач и власник листа «Дубровник».

Лујо Бакотић

(Сењ, 21. новембар 1867. – Београд, 31. март 1941.)

Био је српски правник, публициста, лексикограф, дипломата.
Аутор је дјела: «Срби у Далмацији од пада Млетачке републике
до уједињења».

Лујо Војновић

(Сплит, 15. април 1864. – Загреб, 18. април 1951.)

Био је српски правник, адвокат, историчар, дипломата и писац из старе српске племићке породице Војновића. Такођер, секретар краља Николе и црногорски министар правде, затим амбасадор у Ватикану, гувернер краљевића Александра, делегат на Лондонској мировној конференцији, и члан југословенске делегације у Версају.

Луко Зоре

(Цавтат, 15. јануар 1846. – Цетиње, 9. децембар 1906.)

Био је српски филолог и књижевник, саборски заступник у Далмацији, уредник часописа «Словинац» и један од најпознатијих представника дубровачких Срба католика.

Марија Илић Агапова

(Пађене код Книна, 14. август 1895. – Београд, 13. март 1984.)

Је била српски правник, преводилац, библиотекарка и прва управница Библиотеке и Музеја града Београда.

Марин Држић

(Дубровник, 1508. – Венеција, 2. мај 1567.)
Био је драматург, писац и пјесник из Дубровачке републике.

Медо Пуцић

(Дубровник, 12. март 1821. – Дубровник, 30. јун 1882.)

Био је српски књижевник, научник и политичар из Дубровника. Припадао је племичком роду Пуцић и био је један од најпознатијих дубровачких Срба католика из 19. вијека.

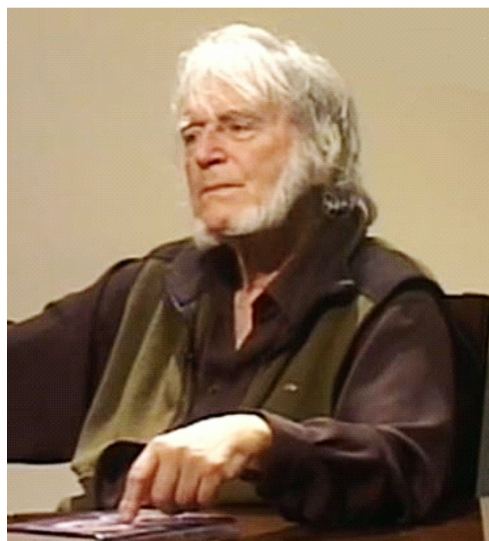
МИЛАН РЕШЕТАР

(Дубровник, 1. фебруар 1860. – Фиренца, 14. јануар 1942.)

Био је један од значајнијих историчара књижевности, слависта, доктор филозофије и филолог из Дубровника, и један од познатијих представника дубровачких Срба римокатоличке вјероисповести. Био је витез, а ту титулу је наслиједио од оца. Био је први почасни доктор Универзитета у Фиренци. Докторирао је филологију у Грацу. Након завршеног школовања, радио је као професор у гимназијама у Копру, Задру и Сплиту, а касније је предавао словенску филологију на Филозофском факултету у Бечу и у Загребу, на коме се задржао све до одласка у пензију. Овај истакнути писац написао је слиједеће важне чланке: Дубровачки попови у почетку нашега вијека, Велика дубровачка трешња по опису холанцкога консула у Смирни, Дубровачки брод XVI вијека, Споменице Дубровачке републике, Печат, застава и грб Дубровачке републике, и многе друге. Поред завидног рада на пољу писања о дубровачкој култури и историји, Милан Решетар је оставио великог трага поставши чланом научних академија. Године 1897. изабран је за дописног члана Српске краљевске академије, а за редовног је изабран 16. фебруара 1940. Истакао се чланством и у Руској академији у Петрограду, Чешкој академији у Прагу, али и у Југославенској академији знаности и умјетности у Загребу. Веома је допринео развоју историје српског језика и дијалектологије. Његове најважније студије су управо из ових области, почевши од докторске дисертације под називом Чакавштина и њихова бивша и садашња граница (1889.). Најзначајнији дијалектолошки радови Милана Решетара су Штокавски дијалекат, Српскохрватски акценат југозападних говора, који су објављени за време његова живота, док је постхумно објављена студија Најстарији дубровачки говор.

Миле Медић

(Село Ковачић, Книн, 01. фебруара 1933. – Београд, 22. августа 2022.)

Српски је књижевник.

Књижевност и језик студирао је у Загреду, а дипломирао у Београду. За своја науспјешнија дјела («Завјештање Стефана Немање») Медић је проналазио инспирацију у средњем вијеку. За књигу «Најезда страних речи на српски језик» добио је 2000. године «Нолитову награду». Са супругом Лелом написао је књигу «Српска имена српској деци», сачињену од 7.500 имена са подацима о њиховом поријеклу, значењу и старости. Написао је: Народни хероји Книнске крајине, Вијенци Немањића, Многаја љета, Камен са Динаре, Завјештање Стефана Немање, Српска имена српској деци, Најезда страних речи на српски језик, Одбране и заблуде бранитеља страних речи и Путовање у Никеју.

Мирко Жежељ

(Бенковац, 24. септембар 1907. – Загреб, 3. новембар 1980.)

Српски књижевник, књижевни критичар и преводилац. Читав свој радни вијек је провео радећи као професор историје од 1925. до 1965. године. Аутор је и коаутор многих уџбеника из историје за основну и средњу школу. Бавио се књижевном критиком и преводилаштом, писао је огледе и критике, и преводио је дјела са енглеског језика.

Мирко Королија

(Кистање, 9. септембар 1886. – Шибеник, 10. јул 1934.)

Пјесник, књижевник, политичар и доктор права из Далмације.

Момчило Попадић

(Блато, 25.03.1947. – Сплит, 20.11.1990.)

Пјесник, есејист, новинар.

Написао збирке пјесама: «Гласно доба године», «Играчке мутног ума», «Господин О и његова љубав», «Сунце шафранове боје», «Пучке свечаности» и «Фински нож» и једну књигу мемоарских проза «Живит у стрпјенству или Момо, зашто се кривиш», (необјављене) драмске текстове као и низ репортажа, есеја, записа. Своју прву књижевну критику објавио је 1989. године у «Слободној Далмацији», у којој је радио до смрти.

Никола Нико Пуцић

(Дубровник, 5 фебруар 1820. – Дубровник, 13.април 1883.)

Књижевник и политичар из дубровачке племићке породице Пуцић.
Био је први уредник србокатоличког новинског листа «Дубровник»
и један од оснивача новинског листа «Словинац»,
као и многи други дубровачки Срби католици.
Био је најбољи пријатељ Валтазара Богишића

Николо Томазео

(Шиденик, 10. октобар 1934. – Београд, 12. март 2010.)

**Био је италијански књижевник, политичар и националиста.
Једно вријеме се сматрао припадником српског народа.**

Франо Кулишић

(Дубровник, 04.12.1884. — Волфсег, 18.10.1915.)

Био је српски источар књижевности, секретар Матице српске у Дубровнику, потстароста дубровачког Српског Сокола “Душан Силни” и члан Дубровачког србокатоличког покрета. Студирао славистику у Бечу 1909. године и написао тезу “Живо Бунић Вучићевић: Књижевноисторијски прилог лирској поезији 17. вијека”, која је објављена у Дубровнику. Први је чувар спомен-збирке Валтазара Богишића 1909. године. Током студија водио је библиотеку Ватрослава Јагића. Био је секретар Матице српске у Дубровнику од 1913. до 1914. године. Домаћин прославе Светог Влаха, заштитника града Дубровника, једног од ријетких Срба католика који је на прелазу вијекова изабран за ту част. Био је активиста Дубровачког радничког друштва и потпредсједник Српског гимнастичког друштва “Душан Силни”. Срђ (1904–07), Дубровник (1905–10, 1914), Српски књижевни гласник (Београд 1906–07, 1913–14), Црвена Хрватска (1908), Наше јединство (1908), Смотра далматинска (1909) и Босанска вила (1910).

Никша (Никола) Гради – Никша Градић

(Задр, 15. децембар 1825. - Дубровник, 29. август 1894.)

Био је српски књижевник, адвокат и политичар, члан Србokatоличког покрета у Дубровнику. Судија у Дубровнику, Сплиту, Риједи, Котору и Задру. Један је од покретача и уредника часописа “Глас дубровачки” и “Гуштерица” (први политички лист дубровачких Срба католика), стални сарадник часописа “Словинац”. Писао је поезију, есеје, критике полемике и политичке расправе.

Перо Чимбур

(Книн, 1.4.1930. – Загреб, 4.2.2002.)

Прозаист, драмски писац, новинар и писац за дјецу. Од 1957. био је коментатор и позоришни критичар, од 1983. уредник културно-умјетничке редакције Радио Заграда. Објављивао је драме, путописе, приче, критике, коментаре и сценске кронике у часописима и листовима Телеграм, Жена, Ревииа, Домети, Одјек, Дубровник, Венац, Мостови и др. Аутор је сценске биографије И. Г. Ковачића «Свјетлост на мрачним стазама» (1977.).

СВЕТОЗАР БРКИЋ

(Обровац, 14. март 1916. – Београд, 18. новембра 1993.)

Пјесник, преводац, приповједач, есејиста
Био је асистент Филозофског факултета у Београду, професор Друге мушке гимназије у Београду, доцент Филозофског факултета у Новом Саду, професор ВПШ у Београду, уредник Наше речи, Летописа Матице српске, професор Филозофског факултета у Новом Саду и савремена енглеске пјеснике и америчке романо-писце. Са Миодрагом Павловићем саставио је Антологију савремене енглеске поезије 1900. Објавио је три књиге својих изворних дјела: књигу пјесама «Искушење светлости» (1971); збирку приповједака «И над клицом табан» (1974). Написао је Српскохрватско енглески речник – заједно са Бранком Момчиловићем (1980), Енглеско-српски и српско-енглески рјечник заједно са Живојином Симићем (1993). Главна Бркићева књига су есеји под насловом «Светла ловина» (1972) у којој има 25 есеја о енглеским, америчким и српским писцима.

Симо Матавуљ

(Шиденик, 12. септембар 1852. – Београд, 20. фебруар 1908.)

Био је српски писац из Далмације и први председник
Удружења књижевника Србије.

Матавуљ припада епохи реализма, а његова најпознатија дјела
су роман «Бакоња фра Брне» и приповјетка «Пилипенда»

Спиридон Спиро Калик

(Дубровник, 16. јули 1858. – Трст, 27. мај 1909.)

Познати писац и преводилац.

Основно и гимназијско образовање стекао је у родном Дубровнику. Уз помоћ Фондације Јована Бована, трговца из Шибеника, студирао класичну филологију у Бечу и Грацу. Учитељ Грађанске школе у Дубровнику и наставник гимназије у Нишу. Српско држављанство добио 1887. Потом је био проф. гимназије у Крагујевцу (1889—1890), Крушевцу (1891—1892) и Првој београдској гимназији (1892—1909). У Војној академији хонорарно предавао (1895—1909) француски језик. У Нишу је са Стеваном Сремцем и другима учествовао у оснивању Нишког позоришта (1887). Био је члан комисије за полагање проф. испита за грчки и латински (1894), потпредседник (1897—1909) Београдског пјевачког друштва и с њим био на прослави Ивана Гундулића у Дубровнику (1893). Знао је грчки, латински, њемачки, француски и италијански језик. Бројним чланцима и расправама из књижевности, историје и педагогије сарађивао у више листова и часописа.

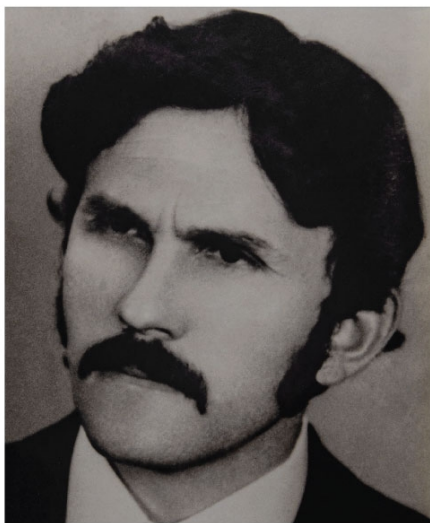
СТЕВО ПЕТРАНОВИЋ

(Дрниш, 1835. – Шабац, 1913.)

Српски педагог, културни и национални радник, новинар, књижевни преводилац и позоришни редитељ. Између осталог, обнављао је школство, приредио прву позоришну представу у Босни и Херцеговини и учествовао у православно-муслиманској народној влади која се одупирала аустро-угарској окупацији БиХ 1878. године. По њему је било названо аматерско позориште у Тешњу (сада: Босанско позориште Тешањ), а поменут је у причи «Мара милосница» Ива Андрића.

Шпиро Матијевић

(Колашац, Книн, 24. фебруар 1943 – Тузла, 29. март 1993.)

Дипломирао на Мудрословном факултету у Задру, а магистрирао тезом о Звонимиру Шубићу, 1971, на философском факултету у Сарајеву. Од тада ради као проф. сх језика и књижевности у СМХШЦ Лукавац, гдје остаје све до 1986, када брани докторску дисертацију “Умјетничка поезија о Титу”, такође, на философском факултету Универзитета у Сарајеву, СР БиХ, СФРЈ. Од 1986, до убиства са сином јединцем Гораном, 1993, професор је за сх језик, филм и књижевност Педагошке академије Универзитета у Тузли. Објавио, за живота: “Титов звједани пут”, зборник поезије о Титу за децу и младе, ИГРО “Универзал”, Тузла, 1985; “Сунце у процијепу”, приче, “Универзал”, Тузла, 1987; “Свјетлост и нада”, поезија, МРЗК Пљевља, СР Црна Гора, 1988 и “Прогонства”, роман, “Универзал”, Тузла, 1990. Постхумно су му објављена **ИЗБРАНА ДЕЛА** у три књиге, у издању “Орфеј”, Нови Сад, Војводина, Република Србија, 2007. Преводио са словеначког, руског и њемачког језика. Рецензирао бројне књиге и уџбенике за угледне издавачке куће у СФРЈ. Објављивао књижевно критичке приказе, поезију и прозу у еминентним листовима, часописима за књижевност и РТВ Војводина, СР Србија, СФРЈ. Убијен руком припадника Армије Републике БиХ у Тузли 29. марта 1993. године.

СВЕШТЕНА ЛИЦА

Георгије Мирковић

Игуман Манастира Острога и Тврдоша

(Полача код Книна, 18. априла 1928.

– Манастир Тврдош, 03. јуна 1992.)

«Најлепше пак уметничко, резбарско и иконопосано дело преподобног јеромонаха Георгија Мирковића, Србина из Српске Православне Далмације и монаха народног пастира и духовника из манастира Острога и Тврдоша, свакако да је његов христолики људски и монашки лик и карактер.»

Герасим Зелић

(Жегар, 11. јун 1752. – Будим, 26. март 1828.)

Био је калуђер и архимандрит у манастиру Крупи, епископски викар у Далмацији и Боки Которској. Много је путовао, делом из личне жеље, а делом је био присиљен као млетачки емигрант.

Био је два пута заточен, један пут у Бечу, а други пут у Будиму. По угледу на Доситеја Обрадовића написао је аутобиографију.

Герасим Петрановић

(Шибеник, 23. април 1820. – Котор, 5/18. април 1906.)

Завршио је Богословију у Срем-Карловцима, а филозофију у Загребу. Био је професор Богословије у Задру и потпредсједник конзисторије.

Уживао је велики углед међу Србима у Далмацији. Био је духовник Вуку Караџићу у Бечу и одржао му посмртни говор 1864. године.

Цијелог свог дугог живота давио се књижевним радом. Био је један од уредника «Српско-далматинског магазина». Од својих скромних средстава основао је задужбину за сиромашне занатлије.

Дамјан Штрбац

(Плавно, 19. фебруар 1912. – Логор Јадовно на Велебиту, јула 1941.)

Богословију је завршио на Цетињу 1932. године. Рукоположен је за свештеника 18. марта 1934. године у Шибенику.

Службовао је у Жегару, а потом у Босанском Грахову где га је рат затекао. Био је затворен и мучен у Босанском Грахову, у Книну и Госпићу, где се налазио као логораш под бројем 577. Из логора је одведен у Јадовно и тамо је мучен и убијен. На редовном засједању Светог архијерејског сабора СПЦ, 20–27. маја 2003. г., на приједлог Епископа Хризостома Бишаћко–петровачког, убројан је у сабор светих свештеномученика Цркве Божије. Његов спомен СПЦ слави 31. маја.

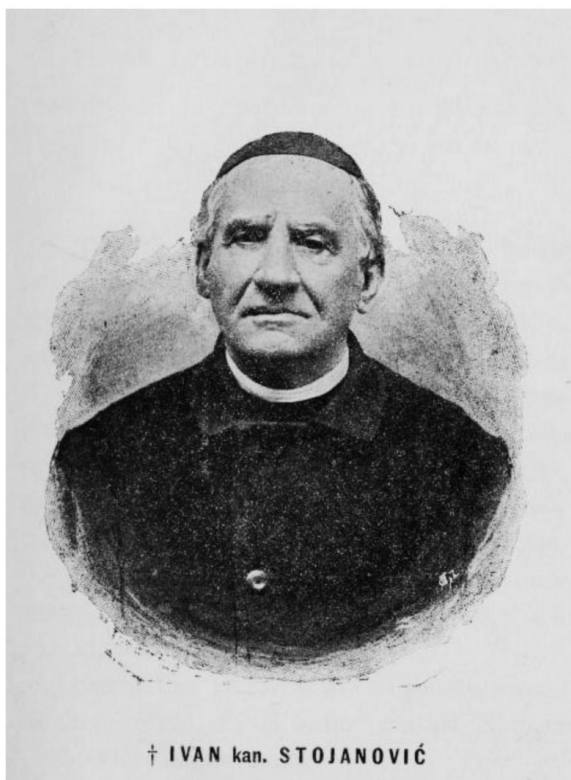
ДОСИТЕЈ ЈОВИЋ

(Дрниш, 16. октобра 1856. – Котор, 12. октобра 1910.)

Прије избора за епископа био је 25 година члан – председник конзисторије и сарадник епископа далматинских Стефана Кнежевића и Никодима Милаша у Далматинској епархији у Шибенику. Био је игуман манастира Крка и архимандрит од 1886. године. За епископа дококторског посвећен у грчком храму Свете Тројице у Бечу 21. новембра 1908. године.

ДУМ ИВАН СТОЈАНОВИЋ

† IVAN kan. STOJANOVIĆ

(Дубровник, 5/17. децембар 1829. – Дубровник, 4/17. децембар 1900.)

Био је римокатолички свештеник и један од најпознатијих дубровачких Срба католика који се супротстављао аустријској хрватизацији Дубровчана. Сарађивао је у књижевном часопису «Словинац».

Милош Парента

(Ислам Латински, код Задра, 1867. – Београд, 1943.)

Био је српски свештеник, писац, професор и ректор Карловачке богословије. Више година био је уредник «Патријаршијског гласника» и сарадник у листу «Српски Сион». У рукопису му је остало највеће дјело «Моралика».

Никанор Иванович Његуш

(Дрниш, 1825. — Горица, 9. април 1894.)

Смрћу митрополита Петра II (Петровића-Његоша) у Црној Гори је престала теократска управа. За новог митрополита црногорског кнез Данило је изабрао јеромонаха Никанора (Ивановића), сабрата манастира Савине, који је био родом из Дрниша. Његови преци су се у Дрниш доселили из Његуша. Претпоставља се да је богословско образовање добио у Задру, гдје је доцније и произведен за архимандрита. Приликом боравка кнеза Данила у Паризу 1857., архимандрит Никанор је постављен за секретара и потпредседника Сената. За митрополита црногорског је хиротонисан децембра 1858. Будући да није узео учешћа у сахрани кнеза Данила, смијењен је са положаја телеграфским путем августа 1860.г. Одселио се на Крим, а потом у Горицу, гдје је и умро 1894. године, а сахрањен је у Трсту, код цркве Светог Спиридона.

Никодим Милаш

(Шибеник, 4/16. април 1845. – Дубровник, 20. март 1915.)

(1930. пренет у Шибеник).

Епископ, канониста и историчар (црквено право),
епископ далматинско – истријски.

Никола Тинтор (Никон Лазаревић)

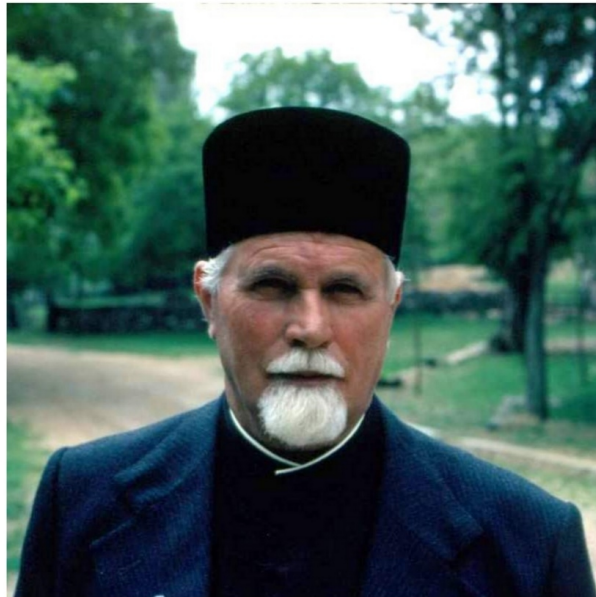

(Радњевац код Книна, 6. децембар 1877. –
Манастир Љубостиња, 10. октобар 1961.)

Био је православни архимандрит и духовник Манастира Љубостиња, игуман Манастира Каленић (1910–1944.). У Манастиру Каленић, након пожара 1911. године, подигао је велики и мали конак са трпезаријом који су завршени на лето 1912. године. Реставрирао је Манастир Каленић 1928. године и изградио нови конак у Манастиру Љубостињи, гдје је и оградио каменим зидом манастирску порту. Био је иницијатор и главни организатор градње Цркве Светог цара Константина и царице Јелене у Опарићу.

ПАВЛЕ КОЗЛИЦА

Архимандрит

(Радошић – Трогир, 1908. – Манастир Жича.)

Био је монах у манастиру Крка од 1928. године, а свештеномонашки чин је добио 1934. године. Други свјетски рат (1941–1945) је провео у манастиру Крупа, гдје је остао преко 40 година, а дуго година је био игуман и архимандрит овог манастира. Дао је велики допринос сачувању манастирске ризнице, у обнови порушеног манастира и нарочито у рестаурацији манастирских икона и других реликвија. У «Олуји» 1995. године напустио је манастир заједно са протјераним српским народом. Прихваћен је у манастиру Жича гдје је исте године преминуо. Његови посмртни остаци су 13. маја 2009. године пренесени и сахрањени у гробљу манастира Крупа.

Поп Петар Јагодић Курица

(Билишане – Обровац, око 1666. – Задар, 9. април 1749.)

Био је свештеник у цркви Светог Петра у Биевичину Селу. Као познати борац за социјалну правду ставио се на чело народног устанка познатијег као Курицина дџа из 1704. године. Ухапшен је и затворен 1706. године и затворен у книнску тврђаву. Одатле је пребачен за Задар, гдје му је суђено. Осуђен је 9. јула 1706. године на 40 година тешке тамнице. Казну је издржао у тамници у Венецији. Ослобођен је 9. јула 1746. године. Иако је у тамници оглувио и осљепио није му дозвољено да се врати у Билишане. Умро је у Задру 1749. године.

СИМЕОН КОНЧАРЕВИЋ

(Карин око 1690. – Кијев, 26. август 1769.)

Је био епископ далматински и албански (1751. – 1762.).
Због ревности у чувању своје православне вјере и цркве више пута
је затваран и прогањан. У два наврата 1758. и 1762. сели Србе из
Далмације у Русију. Умире у Кијеву и дива сахрањен у тамошњем
Петропавловском манастиру.

СТЕФАН КНЕЖЕВИЋ

(Ожестово – Книн, 15. јун 1806. – Задар, 28. јануар 1890.)

Био је српски православни епископ далматински од 1853. до 1890. и народни добротвор. Његовим заузимањем је у Далмацији подигнуто четрнаест нових храмова, међу којима и храм на Далматинском

Косову, који је много заслужан ширењу култа кнеза Лазара у Далмацији. Овај храм је освештан на Видовдан 1889. године у склопу обиљежавања 500 година од Битке на Косову.

Христифор Ристо Шуковић

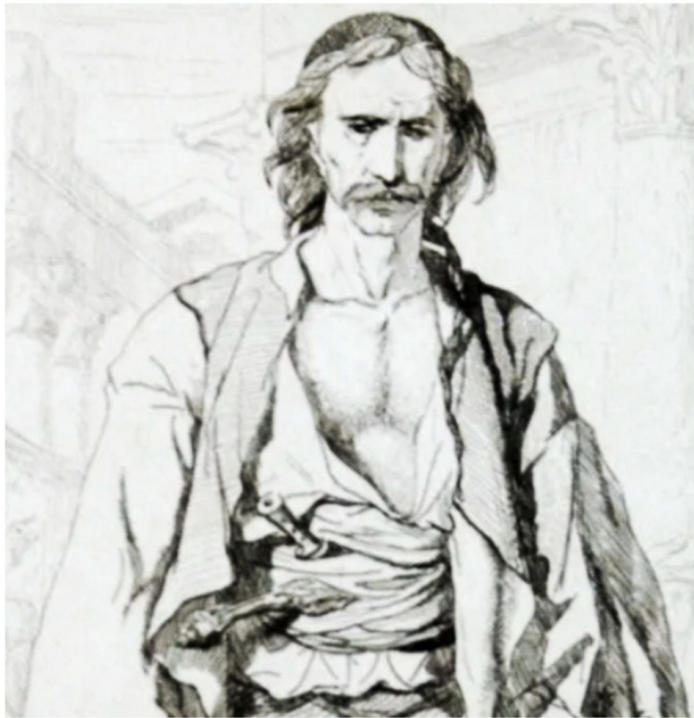

(Дубровник, 30. октобар 1885. – Дубровник, 6. јануар 1939.)

Војни свештеник и фотограф из православне српске породице. Завршио је гимназију у Дубровнику и Задарску богословију. У вријеме Првог свјетског рата са заносом је ступио у редове ослободилачке српске војске. До своје смрти остао је вјеран завјетној мисли народа из којег је поникао. Био је војни свештеник у којем својству је и пензионисан. Живио је у родном Дубровнику, гдје је и умро славећи Бадњи дан. "У историји српске фотографије ретке су личности које су иза себе оставиле значајан траг, а да се о њиховом животу мало зна. Такву судбину уметника фотографије, која је настајала у најтежим условима од 1914. до 1918. године, доживео је војни свештеник Ристо Ј. Шуковић, учесник и хроничар рата, чији се фотографски записи по својој сугестивности и сензибилитету сврставају међу најбоља остварења српске фотографије. Ради се о фотоаматеру изузетног дара за одабир тема и снимање...". Познато је да је Шуковић, осим Златном, био одликован и Сребрном медаљом за ревносну службу те Орденом Св. Саве V степена, а био је носилац и Албанске споменице. "Нажалост последњи редови у његовој биографији говоре да су једина два ћирилична слова преостала у Дубровнику, "Р" и "Ш", уклоњена 2006. изнад улазних врата његове породичне куће, коју је изградио 1934. године."

ЈУНАЦИ

Вук Мандушић

(Далматинска Загора – Зечево 31. јула 1648.)

Био је *capo direttore* Морлачке војске, један од најистакнутијих харамбаша у Далматинској Загори, који се борио против Османског царства у кандијском рату. Он је један од чувених јунака српске епске поезије. Петар II Петровић Његош је обесмртио Вука Мандушића у «Горском Вијенцу».

Јован Маринковић Иво

(Трибањ – Шидуљина, 20. август 1913. – Звечево, 27. октобар 1944.)

Учесник Народноослободилачке борбе и народни херој Југославије. Јован Маринковић рођен је у подвелебитском селу Трибњу. Одатле се врло рано са родитељима преселио у славонско село Доња Пиштана, на обронцима Папука. У потрази за зарадом, отишао је са братом Марком и радио као рудар и шумарски радник у Француској и Белгији. Маринковић је 6. јула 1943. године преузео команду бригаде. Још за живота, 25. септембра 1944. године, указом Председништва АВНОЈ-а одликован је Орденом партизанске звезде другог реда. Указом Президијума Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије, 14. децембра 1949. године, проглашен је за народног хероја.

СТОЈАН ЈАНКОВИЋ

(Жегар, код Обровца, око 1635. – Дувно, 23. август 1687.)

Један од вођа ускока у Равним Котарима у 17. вијеку,
поглавар и управник морлака, сердар Котара, кавалер св. Марка,
коњички капетан, заповједник тврђаве Островице.

СПОРТИСТИ

БОРИСЛАВ ДЕВИЋ

(Доње Биљане, Бенковац, 9. јануар 1963. – Сиднеј, 8. јануар, 2023.)

Познати српски репрезентативац у атлетици.

Био је члан атлетских клубова у Задру и Сарајеву, затим АК “Црвена звезда” (Београд) и АК “Соко” из Врбаса. Учесник је Универзијаде 1987. као и на више европских првенстава у кросу. Учествовао је на Свјетском првенству 1995. у маратону и кросу; 1998. у полумаратону, и на Олимпијским играма у маратону 1996. Био је дванаест пута првак тадашње Југославије (крос, маратон и полумаратон). Од 2000. године је живио и радио у Сиднеју (Аустралија) као тренер.

БОШКО (ЈОВАН) МАРИНКО

(Кољане, 11. август 1939. — Суботица, 18. јул 2020.)

Био је југословенски и српски рвач.

Током своје богате спортске каријере био је првак Европе у рвању грчко-римским стилем, два пута други у Европи и трећи на свијету. Два пута освајао златне медаље на првенствима Медитерана, а био је и првак Балкана. Осам пута био је првак Југославије, а за државну репрезентацију је наступао од 1962. до 1972. године. Његова спортска каријера била је везана за суботички Спартак, у којем је био и тренер и спортски функционер. На основу постигнутих резултата остварио је статус заслужног спортисте, носилац је националног признања Републике Србије.

Владимир Беара

(Зелово, Далмација, Краљевина СХС, 2. новембар 1928.

– Сплит, 11. август 2014.)

Бивши је југословенски фудбалер српске националности. Играо је у сплитском Хајдуку, за Црвену Звезду, а потом одлази за Келн. Био је учесник Олимпијских игара 1952., као и на свјетским првенствима 1950., 1954. и 1958. За репрезентацију Југославије је одиграо 59 утакмица између 1950. и 1959. Играо је на три Свјетска првенства: 1950., 1954. и 1958. Наступио је у репрезентацији ФИФА под називом репрезентације Остатак света против репрезентације Енглеске 1953. у Лондону (4:4).

Дражен Петровић

(Шибеник, 22. октобар 1964. – Денкендорф, 7. јун 1993.)

Био је југословенски кошаркаш српског поријекла. Један је од најбољих европских играча свих времена. Са репрезентацијом Југославије освојио је бронзану и сребрну медаљу на

Олимпијским играма 1984. и 1988. године. 1985.г. примио је златну значку Спорта, награду за најбољег спортисту у Југославији

Илија Петковић

(Книн, 22. септембар 1945. – Београд, 27. јун 2020.)

Српски фудбалер, фудбалски тренер и бивши селектор фудбалске репрезентације Србије и Црне Горе. Играчку каријеру почео у книнском лигашу Динари.

У 19. години је дошао у Београд и постао играч ОФК Београда за који је играо укупно 16 сезона. Са ОФК Београдом је освојио Куп Југославије.

За ОФК Београд је одиграо 417 утакмица и постигао 68 голова.

Због његове брзине и експлозивности звали су га «тајфун са Карабурме».

Петковић је три године, од 1973. до 1976. играо за француски Троа.

За селекцију Југославије је играо од 1968. до 1974. године.

У том периоду репрезентативни дрес је облачио 43 пута и постигао 6 голова.

Лука Цигановић

(Дубровник, 12.01.1915. – Дубровник, 09.01.1994.)

Основну и средњу школу завршио је у Дубровнику. Дипломирао је на Вишој фискултурној школи у Београду 1940.г. До пензионисања 1975. радио је као наставник физичког васпитања у средњим школама у Дубровнику. Био је пливач и ватерполиста, члан пливачког клуба Југ у раздобљу 1930–1953. Најзаслужнији је за освајање бројних наслова првака Југославије које су ватерполисти Југа освојили у пријератном и поратном раздобљу. За ватерполо репрезентацију Југославије наступио је 25 пута у периоду 1933–1951. Играо је у екипи која се на европском првенству 1934. пласирала на пето мјесто. Наступио је на Олимпијским играма 1936. у Берлину и 1948. у Лондону. За пливачку репрезентацију Југославије наступио је у дисциплини 100 и 400 м слободно, 100 м леђно и у штафетним тркама.

Милан Дамјановић

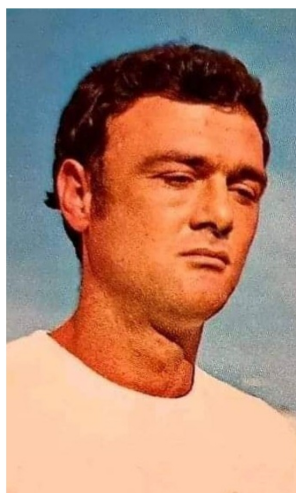

(Книн, 15. октобар 1943. – Београд, 23. мај 2006.)

Је бивши југословенски фудбалер. Прошао је све клубске селекције Партизана. Првак државе био је и у сезони 1964/65., а био је и дио незаборавне генерације Партизана која је постала вицепрвак Европе у сезони 1965/66. У дресу репрезентације играо је седам пута.

Играо је на Европском првенству 1968. у Италији, када су плави постали вицешампиони Европе. Радио је као тренер у Француској и Замбији.

ПЕТАР НАДОВЕЗА

(Иђево, Шибеник, 09. април 1942. – Сплит, 19. март 2023.)

Као најбољи стријелац друголигашког Шибеника 1965. године прелази у Хајдук из Сплита, у коме постиже запажене спортске резултате. Постигао је 296 голова у 460 утакмица, наставши се тако на петом мјесту најбољих стријелаца клуба. Популарно је називан сплитски Пеле. Био је најбољи стријелац Југослаvensке фудбалске лиге у току првенства 1966. и 1971. године. Због честих повреда није успио заиграти на више утакмица. Послије Хајдука, двије је сезоне одиграо у белгијском Локерену. У репрезентацији је одиграо само једну утакмицу, 14. маја 1967. године, против Албаније у Тирани. Након активне фудбалске каријере, постао је тренер. У више наврата тренирао је сплитски Хајдук, освојивши 2004. године прво мјесто. Тренирао је омладинце и обављао је дужност спортског директора клуба. Поред Хајдука из Сплита тренирао је Шибеник, љубљанску Олимпију и Муру. У иностранству је тренирао клубове у Тунису и Габону.

Радомир Вукчевић

(Книн, 15. септембар 1941. – Сплит, 28. новембар 2014.)

Поникао је у редовима Динаре из Книна, а затим је пуну деценију стајао на голу сплитског Хајдука (1963–1973.) у чијем је дресу наступао на 182 првенствене утакмице. Са Хајдуком је освојио првенство 1970/71. и Куп 1966/67. Из редова Хајдука 1973. године је прешао у француски Ајачио, чију је мрежу чувао двије сезоне (1973–1975.). За сениорску репрезентацију Југославије је бранио на девет утакмица (1967–1971.). Учествовао је на Европском првенству 1968. године.

СЛАВКО СУБОТИЋ

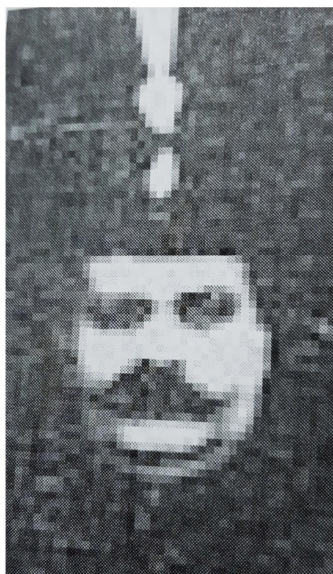

(Лишане Тињске – Бенковац, 1. децембар 1934. –
Сопот – Београд, 24. децембар 2010.)

Је био атлетски репрезентативац СФРЈ и првак Југославије на 5000 метара. У периоду од 1957. – 1962. године наступа за АК Партизан. За атлетску репрезентацију Југославије наступао је 15 пута. Био је државни првак на 5000 м (1959.г.). Освојио је девето место на поноћној уличној трци (*Corrida Internacional de Sao Silvestre*) и треће место на 3000 м са препрекама 1960. године у Бразилу (*Sao Paulo*).

НОВИНАРИ

Јовица Петровић

(Бобовишта, Попово, Дубровник, 5. јун 1873. –
Дубровник, 17. фебруар 1942.)

Дубровачки публициста и правник. До 1922. био је уредник листа «Народ» и «Српско-х-с-руско уједињење». Радио је као архивист у Дубровачком архиву, гдје је саставио каталог за једну од серија докумената. Годинама је писао, на основу Црквеног архива СПЦ у Дубровнику, Историју српско-православне црквене општине Дубровачке, која је остала у рукопису. Написао је Биографију Теодоре Бошковић, Добротворна задруга Српкиња Дубровника. Један је од оснивача Српског гимнастичког друштва Душан Силни у Дубровнику. Био је активан свим српским манифестацијама и у раду Српске православне црквене општине у Дубровнику.

Раде Матијаш

(Стрмица, 03. 07. 1948 – Београд, 28. 10. 2016.)

Дугогодишњи новинар и дописник Вечерњих новости из Книна био је од 1970. године, а после протјеривања у «Олуји» 1995., новинар у редакцији у Београду. У Борби је сарађивао од 1964., у Радио Книну од 1967. године. Био је дописник више дневних и периодичних новина и РТВ кућа. Матијаш је основао неколико културних манифестација –пјесничке сусрете «Далмацији у походе», фолклорну смотру «Сијело Тронеђе» у Стрмици код Книна, а био је и организатор културног програма манифестације «Крушедолска звона» код манастира Крушедол. Добитник је неколико новинарских награда и признања за рад у култури.

Срђан Радуловић

(Шибеник, 12. април 1957. – Београд, 29. септембар 2012.)

Главни и одговорни уредник недељника НИН. Био је замјеник главног и одговорног уредника «Блица», дописник, новинар и уредник «Слободне Далмације», «Борбе», «Недељног телеграфа», «Грађанина», «Демократије», «Европе»... Аутор књиге «Судбина Крајине».

Међу колегама је запамћен по професионализму и извјештавању са ратних подручја. Објављивање његове књиге «Судбина Крајине» 1996. био је први пословни подухват издавачке куће «Дан граф» и прије него што је званично почео да излази дневни лист Данас.

СТЕФАН ГРУБАЧ

(Биоцић– Дрниш, 5. јануар 1955.
– Погинуо код Новог Сада, 22. марта 2006.)

Новинар, публициста и књижевник.

Дипломирао је на Факултету политичких наука у Београду (смјер новинарство). Радио је као новинар и уредник Радио Београда, НИН-а, Темпа, а био је главни уредник Трећег канала РТС-а и часописа Полемика. Живео је у Београду. Написао роман «Часови глуме» и збирке приповедака «Студенткиња и вајар», «Багремов мед», «Чекајући своје» и «Тешко подношљива осећања». Успјешно се давио и публицистиком, и објавио више дјела: «Криве Дринџе», «Чувари снова», «Србија, северно крило», «Српске теме», «Орман за књиже», «ТВ-коментари» и «Пасје време, вуче».

Чедомир Лакић – Чедо

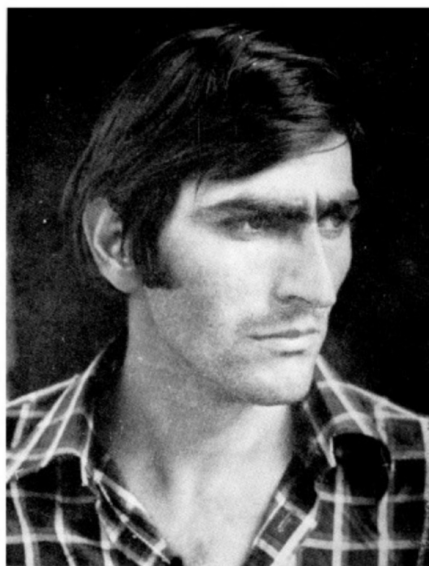

(Билишани – Обровац, 1935. – Београд, 10. новембар 2007.)

Спада у ред најпознатијих и најцењенијих новинара листа «Политика» у којој је провео најдужи дио своје новинарске каријере.

ВАЈАРИ

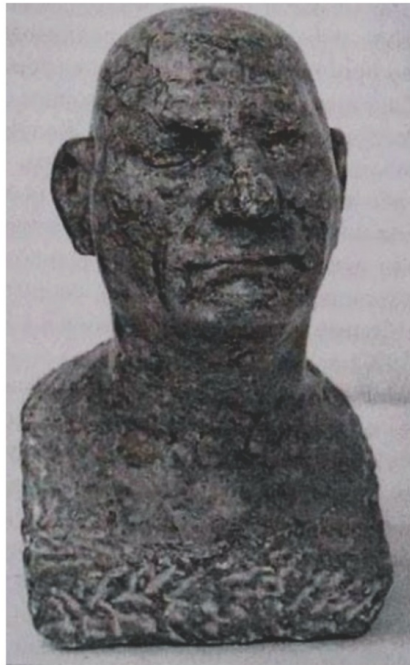
Гојко Мажибрада

(Кистање, 13.02.1950. – Кистање, 14.04.1987.)

Самоуки вајар. У Кистањама завршава осмогодишњу школу а потом у Загребу и жељезничку индустријску школу. Од 1973. г. интензивно се бави вајарством. Основно знање из вајарства примио је од академског вајара Анте Деспота. Посвећује се у потпуности вајарству налазећи садржаје за своја дјела у људима и догађајима из своје околине. Радио је претежно у седири а ријеђе у камену. Уписује се у школу вајарства *Bella Arte* у Фиренци коју похађа годину дана. 1974. г. изradio је дисту председника Тита за коју је био награђен златним сатом са посветом од самога председника. Изложбом одржаном у Модерној Галерији Народног Музеја у Задру 1975. године Гојко се по први пут представио широј јавности гдје је изложио осамнаест својих радова. Била је то нажалост и једина његова изложба скулптура.

МИЛАН ЧЕТНИК

(Цетина, 1940. – Београд, 1989.)

Ликовни уметник, скулптор и вајар. Био је члан УЛУС-а. Овај вишеструко награђивани уметник познат је по својим скулптурама Динку Шимуновићу и Доситеју Обрадовићу и споменицима народним херојима Димитрију Котурићу, Сретену Младеновићу и Давиду Пајићу. Трагично је окончао свој живот 1989.г. у Београду. Сахрањен је у родном селу Цетини.

Тома Росандић

(Сплит, 22. јануар 1878. – Сплит, 01. март 1958.)

Српски вајар и академик. Био је професор Уметничке школе у Београду, а касније је био један од оснивача и први ректор Академије ликовних уметности у Београду. Једно од његових најпознатијих дјела је скулптура «Играли се коњи врани» која је израђена од бронзе и 1939. године постављена испред Дома Народне скупштине, у Београду.

СЛИКАРИ

Влахо Буковац

(Цавтат, 4. јул 1855 – Праг, 23. април 1922)
Био је српски сликар, академик, члан САНУ

ЖИВКО СТОЈСАВЉЕВИЋ

(Бенковац, 1. октобар 1900. – Београд, 19. јануар 1978.)

Био је српски сликар. Прве поуке о сликарству добија док је похађао гимназију у Задру. Школовање је наставио у Италији. Студирао је у Фиренци и Риму, гдје је између 1918. и 1924. завршио двије престижне умјетничке школе: Краљевски институт лијепих умјетности у Фиренци и Виши краљевски институт лијепих умјетности у Риму.

Марко Мурат

(Шипанска Лука – Дубровник, 30. децембар 1864. –
Дубровник, 14. октобар 1944.)

Је био српски сликар и професор. Мурат је након уметничких студија у Минхену, радио у Београду, а затим се у Дубровнику посветио бризи о културним споменицима као конзерватор и наставио педагошки рад као професор у средњим школама. Дубровчанин је постао прави члан Српске краљевске академије у Београду тек марта 1941. године, Приликом увођења у ред академика, на свечаном скупу прочитао је приступну академску беседу: «Кроз сликарство у Дубровнику».

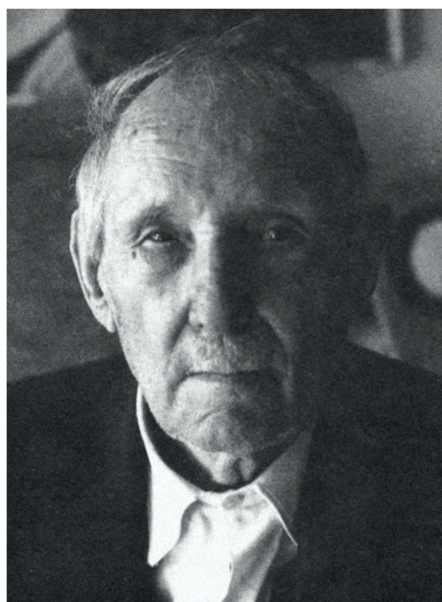
МИЛУТИН ДЕДИЋ

(Шибеник, 30. октобар 1935. – Београд, 11. март 2021.)

Био је српски академски сликар,
историчар уметности и путописац.

САВА СЕКУЛИЋ

(Билишане, Обровац, 17. фебруар 1902. – Београд, 26. јануар 1989.)

Сликар, свјетски класик наивне и маргиналне уметности.

Никада није похађао никакве школе. Излагао је на самосталним и групним изложбама у земљи (Београд, Аранђеловац, Јагодина, Ниш, Нови Сад), као и у иностранству, на значајним међународним изложбама, у: Минхену, Паризу, Келну итд. Добитник је угледних међународних награда. За своја дјела је постхумно награђен на Петом светском тријаналу наивне уметности – ИНСИТА у Братислави, 2000, итд.). Његова најзначајнија дјела чувају се у збиркама Музеја наивне и маргиналне уметности (МНМУ) у Јагодини и Галерији Шарлоте Зандер у Бенигхајму.

ПОЛИТИЧАРИ

АНТОНИЈЕ ВОЈНОВИЋ (АНТОН ПУЉЕЗИ)

(Дубровник, 1858. – Дубровник, 1927.)

Био је српски политичар из Далмације и председник Српске народне странке. Био је један од покретача листа «Глас Дубровачки».

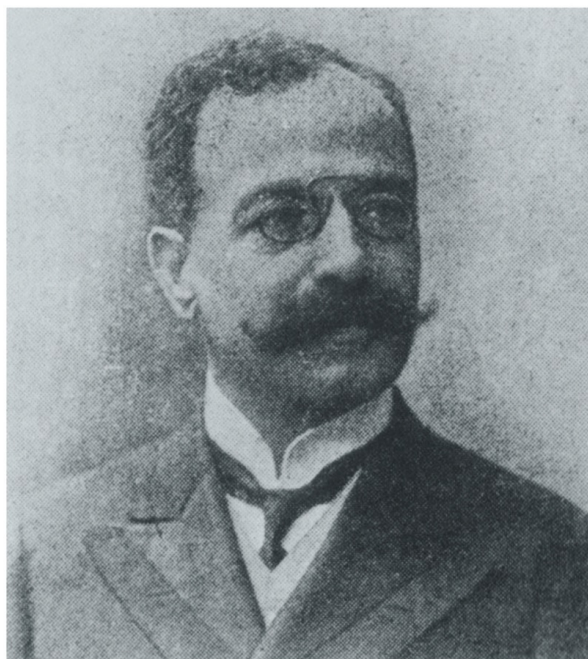
Владимир Десница

(Обровац, 1850. – Обровац, 1922.)

Српски политичар и привредник. Рођен и живио у Обровцу. Из брака с Олгом Јанковић, кћери конте Илије Деде Јанковића, родили су му се синови Урош и Бошко. Био је 30 година начелник града Обровца (1882–1912.). Активно је помагао босанско-херцеговачки устанак (1875–1878.) против турске окупације. 1903. године покренуо је часопис «Нови српски лист».

Душан Баљак

(Задар, 15. јануар 1854. – Задар, 24. април 1935.)

Српски политичар и публициста.

Поријеклом је био из трговачке породице. У Бечу и Грацу, завршава докторат. Био је заступник у Далматинском Сабору. Припадао је радикалној струји «Српске странке» у Далмацији. Истицао се говорничком вештином, а његови су говори, дјелом или у цјелини, објављивани у «Србобрану» (Загреб), «Застави», «Српском одјеку», «Самоуправи» и др.

Здравко Кнежевић

(Кашић, општина Бенковац, 1933. – Бенковац, 1981.)

Професор и политичар.

Филозофски факултет, завршио је у Сарајеву.

Био је фудбалер и капитен НК Веледит у Бенковцу и члан Управе клуба. Био је професор у основној школи, а касније директор Народног свеучилишта у Бенковцу. Један је од оснивача Гимназије у Бенковцу (1962), њен професор и директор. Носилац је свеукупног просперитета општине. Преминуо је 1981. године, након атентата који је на њега извршен на радном мјесту, у канцеларији председника Скупштине општине Бенковац.

Илија Деде Јанковић

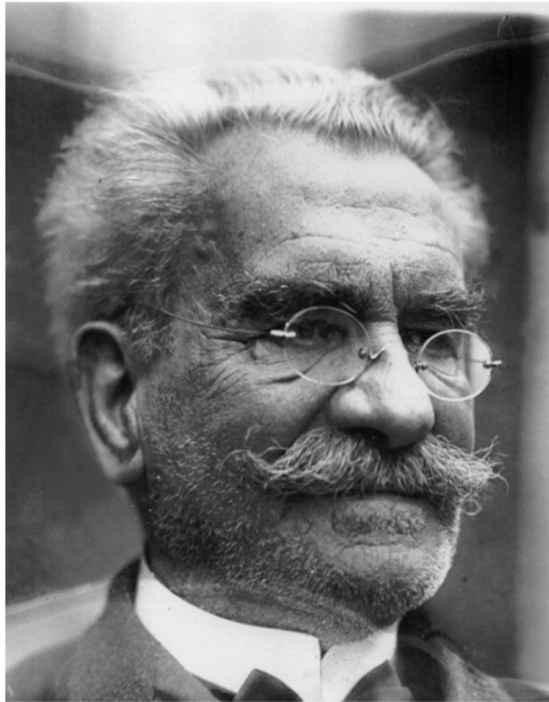

(Задар, 1818. – Трст, 1874.)

Српски књижевник и политичар. Посљедњи је потомак породице Јанковић, која води поријекло од Стојана Јанковића. Породица грофова Јанковића спада у једну од најчувенијих и најстаријих српских породица у Далмацији. Његова ћерка Олга удала се за Владимира Десницу, тако да су Деснице данашњи потомци линије Деде – Јанковић.

Писац Владан Десница један је од њих.

ЈОВАН ЂАЈА

(Мравињац, код Дубровника. 21. март 1846. – Београд, 18. јул 1928.)

Српски политичар, новинар, државни савјетник, министар
и народни посланик. Био је инспирисан идеалима народног
уједињења у уставној држави

ЈОВАН РАШКОВИЋ

(Книн, 5. јул 1929. – Београд, 28. јул 1992.)

Био је психијатар, академик, оснивач Српске демократске странке (СДС) у Хрватској. Један је од најугледнијих психијатара у Југославији. Сарађивао је с многим угледним појединцима и установама у свијету. Аутор је преко стотину медицинских публикација, стручних радова, те неколико монографија.

Љубомир Вујновић (Вуиновић)

(Шибеник, 7. јул 1841 — Задар, 26. јун 1883.)

Био је познати теолог, професор, политичар, добротвор и истакнути борац за национална права Срба у Далмацији. У Задру је завршио основну школу, гимназију и богословију. Похађао је Духовну академију у Кијеву, потом Богословски факултет у Санкт Петербургу (1869.–1871.). По повратку у Задар, постаје суплент, удрзо и редовни професор Богословије. Један је од оснивача Српске народне странке на Приморју, као и њеног гласила Српски лист (касније Српски глас). Заједно са пријатељем и колегом са студија, епископом Никодимом Милашем, уредио је посљедње годиште Српско-далматинског магазина (1873.).

Матија Бан

(Петрово Село код Дубровника, 16. децембар 1818. –
Београд, 14. март 1903.)

Био је српски професор, политичар и дипломата и један од најпознатијих представника националног покрета Срба у Дубровнику.

У Београду васпитава кћери кнеза Александра Карађорђевића.

Био је шеф прес-бироа и водио је послове националне пропаганде и члан Српске краљевске академије.

МЕЛКО ЧИНГРИЈА

(Дубровник, 14. април 1873. – Дубровник, 8. децембар 1949.)

Био је српски политичар из Далмације и гувернер Народне банке
Краљевине Југославије.

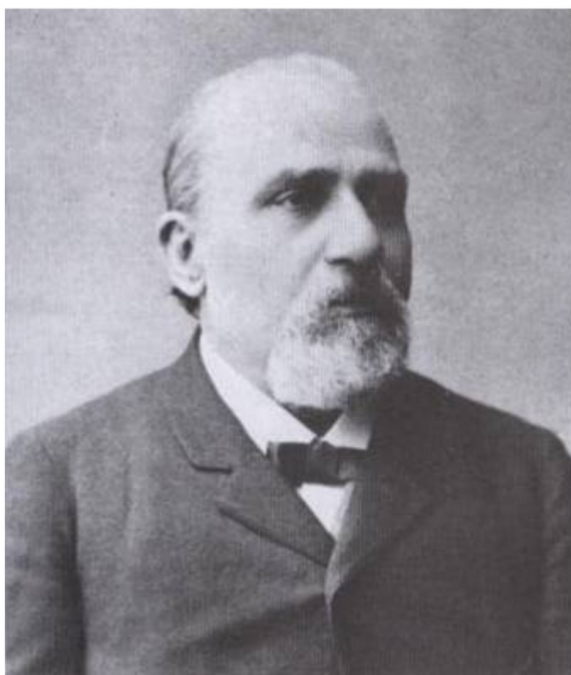
Мирко Марјановић

(Книн 27. јул 1937. – Београд, 21. фебруар 2006.)

Бивши је председник Владе Републике Србије.
Радио је у предузећу «Твик» у Книну, рударско-металуршком
комбинату Зеница, а затим у «Прогресу», гдје је од 1979.
био генерални директор.

Натко Нодило

(Сплит, 31. август 1834. – Загреб, 21. мај 1912.)

Био је српски политичар, историчар, и публициста.

Онисим Поповић

(Бискупија-Книн, 01.јун 1872. – Сињ (Шибеник), 16.октобар 1914.)

Борац за слободу и уједињење са Србијом, кога су аустријске власти стрељале 1914. у Сињу или Шибенику, након што је оптужен за наговарање аустроугарских војника да прелазе на српску страну.

Перо Будмани

(Дубровник, 27. октобар 1835. –
Кастел Ферети, Анкона, 27. децембар 1914.)

Био је српски лингвиста, лексикограф и водећи полиглота.

САВА БЈЕЛАНОВИЋ

(Ђеврске, 15. октобар 1850. – Задар, 2. март 1897.)

Био је српски политичар, вођа Срба у Далмацији и народни посланик у покрајинском Далматинском сабору. Такође, био је покретач и одговорни уредник «Српског листа» који је излазио у Задру док није био забрањен, а потом је издавао «Српски глас» који је излазио све до 1905. године.

СТИЈЕПО КНЕЖЕВИЋ

(Дубровник, 16. март 1870. – 23. април 1951.)

Био је политичар и правник, један је од оснивача Матице српске у Дубровнику и њен први секретар. Основне студије и докторат из области права завршио у Бечу. Био је заступник у Далматинском сабору и секретар просвјетно привредног друштва Српска зора и писао је за лист Српска зора. Доста активан у раду Српске православне црквене општине у Дубровнику. Године 1903. обављао је функцију начелника одељења у Министарству правде Књажевине Црне Горе. Био је председник Трговачке банке и радио на законима везаним за поморство. Писао је текстове и студије из области поморства и сарађивао на изради Поморске енциклопедије.

Урош ДЕСНИЦА

(Обровац, 28. август 1874. – Сплит, 13. јул 1941.)

Био је правник и политичар. Студирао је и стекао титулу доктора права на Универзитету у Бечу. За вријеме студије био је члан организације српских студената Зора. У периоду 1897–1900 ради у среском суду у Обровцу и покрајинском у Задру. Противио се италијанској окупацији Далмације. Покренуо је и објављивао Наш лист од 1919. до 1920. Од двадесетих година политички је активан као дио Народне радикалне странке, чију организацију успоставља у бенковачком срезу. Бирао је за посланика Народне скупштине 1923. године. Од 1919. до 1926. уређује лист Држава објављиван у Сплиту. До 1933. обављао је функцију председника Привредно-културне матице за Сјеверну Далмацију. Одликован је Орденом Светог Саве II реда.

Франо Геталдић – Гундулић (Барон Франо Гондола)

(Дубровник, 08.08.1833. – Дубровник, 03.07.1899.)

Био је посједник и српски политичар из Дубровника, истакнути члан Српске странке на приморју, заступник града Дубровника у Далматинском сабору у Задру (1883–1895), а када је Српска странка (у коалицији с Аутономашком) победила на општинским изборима и градоначелник Дубровника и предсједник општине дубровачке од 1890. до смрти 1899. На изборима за Далматински сабор 1889. године у Дубровнику су изабрана тројица заступника Народне хрватске странке (др Марин пл. Ђорђевић, Луко Зоре и др Миха Клаић) и двојица заступника Српске странке (Франо пл. Гондола и др Анте Пуљевић), али мјесто градоначелника и предсједника општине припало је Франу Гундулићу и Српској странци. Године 1890. градоначелник Гундулић је од аустријске владе измолио дозволу да се на Орланду вије застава Св. Влаха као спомен на Републику. Барун Франо Геталдић–Гундулић посљедњи је члан древне дубровачке племићке обитељи Гундулића (итал. Гондола).

ГЛУМЦИ

АЛЕНКА РАНЧИЋ

(Книн, 17. фебруар 1935. – Београд, 26. јануар 2005.)

Била је српска глумица. Једна је од првих школованих глумица у Југославији. на почетку каријере била је члан Народног позоришта у Титограду, а потом се посветила раду на филму, где је остварила око 30 улога.

Мирко Буловић

(Бителић, Сињ, 21. септембар 1930. – Београд, 10. новембар 2007.)

Српски позоришни и филмски глумац.

Пред камерама је дебитовао 1969. године у ТВ серији «Рођаци» Здравка Шотре. Прославио се тумачећи лик директора Бидеровића у популарној ТВ серији «Бољи живот», играјући у оба циклуса ове серије (1987–1991.)

Олга Спиридоновић

(Сплит, 11. јун 1923. – Београд, 15. мај 1994.)

Била је српска филмска, телевизијска и позоришна глумица. Била је чланица Југословенског драмског позоришта од 1951. до пензије. Играла је Офелију, Јулију, Салому, Глорију, све главне женске улоге. Добила је Златну арену 1959. године за најбољу главну женску улогу у филму «Мис Стон».

ОСТАЛИ

АРСЕНИЈЕ АРСЕН ДЕДИЋ

(Шибеник, 28. јул 1938. – Загреб, 17. август 2015.)

Пјевач, композитор, пјесник, аранжер, текстописац,
кантаутор и музичар. Аутор је и извођач више десетина
шансона и побједник многих музичких фестивала.

Божидар – Божо Новаковић

(Задар, 1841. – Цетиње, 1908.)

Далматински Србин, професор и директор цетињске гимназије и Богословије, председник Цетињске општине (1890.–1894.), заслужан за подизање градских паркова и уређење хортикултурних површина на Цетињу. Био је и глумац у првим позоришним представама на Цетињу 1884. године. Први главни уредник Цетињског вјесника (1908.–1911.), српског политичког листа који је излазио на Цетињу.

Валтазар Божишић

(Цвртат, 20. децембар 1834 – Ријека, 24. април 1908.)

Био је српски историчар права, министар правде Црне Горе, професор, правник. Био је активни радник Уједињене омладине српске и члан Србокатоличког покрета у Дубровнику. Саставио је Општи имовински законик за Књажевину Црну Гору, на којем је радио шеснаест година са прекидима.

Владимир Ардалић

(Ђеврске, 9. новембар 1857. – Ђеврске, 25. новембар 1920.)

Био је српски истраживач аматер, етнолог и приповедач. Рођен је у православној свештеничкој породици. Био је службеник финансијске контроле и председник сеоског вијећа. Руководио је археолошким ископавањима код Брибира и прикупљао и описивао народни живот и обичаје. По упутствима Анте Радића уредника Зборника за народни живот и обичаје Јужних Словена, који је издала ЈАЗУ, обрадио је и објавио у Зборнику већи број прилога о народном животу Буковице, приповјетке, пјесме, пословице, вјеровања, црте из народног приватног права, дајући значајан допринос, етнологским, дијалектолошким и фолклорним истраживањима Далмације. Писао је и пјесме, цртице и репортаже са мотивима из народног живота.

Владимир Бердовић

(Дубровник, 30.06.1906. – Загреб, 03.01.1980.)

Био је композитор и музички критичар. Радио је као адвокат и у родном Дубровнику похађао часове виолончела и композиције, па је после Другог свјетског рата постао музички уредник Радио Дубровника и члан Градског оркестра. Пасионирано се бавио писањем о музичком животу Дубровника, посебно о љетним играма. Велики познавалац народног мелоса, за вокално-инструменталне саставе обрађивао је фолклорне напјеве из цијеле Југославије и користио их за сопствено музичко изражавање. Највиши стваралачки домет достигао је у хорској музици. Најпопуларније му је дјело “Линђо”, ставак из оркестралне свите “Кроз старе дубровачке улице”, који се највише изводи у обради за мјешовити хор уз “лирику” – народни инструмент из околине Дубровника. Као музички критичар, осим у Радио Дубровнику, гдје је био запослен до смрти, оглашавао се и у “Дубровачком вјеснику”, “Слободној Далмацији”, “Вјеснику” и у часописима “Звук” и “Про Муџица”.

Душанка Калањ

(Шибеник, 10. октобар 1934. – Београд, 12. март 2010.)

Била је спикер и водитељка телевизије «Београд».
У аналима српске и југословенске телевизије остаће упамћена
као прва водитељка «ТВ Дневника».
Одликована је Орденом заслуга за народ са сребрним венцем.

Илија Беара

(Задар, 1842. – Цетиње, 1887.)

Србин из Задра, који је у Црну Гору дошао 1870.г. По доласку на Цетиње постављен је за предавача Цетињске богословије, а од оснивања Гимназије (1880.) предавао је, поред француског и италијанског, грчки и латински језик. Након одласка Јована Павловића, постао је директор Гимназије. Поред просвјете, бавио се и пољопривредом. Њега је књагиња Милена упутила у Милано, да на тамошњем пољопривредном факултету што боље изучи послове око баштованства и пчеларства. Свој пољопривредни ангажман усмјерио је на оснивање Пољопривредне школе у Даниловграду, (1874) и фабрике бијелог мрса у Никшићу (1881).

Лазар Матић

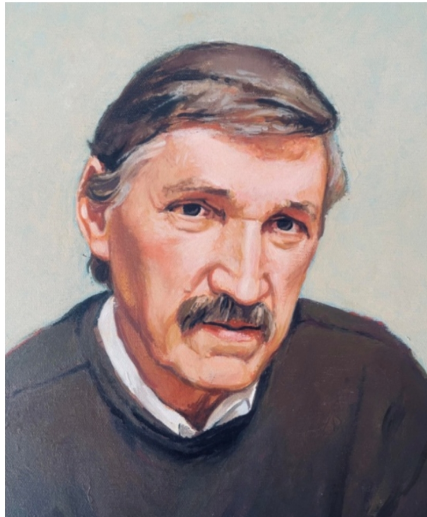

(Смоковић, 26.4.1890. – 21.12.1982.)

Једна од најмаркантнијих личности Сјеверне Далмације. Завршио је Богословски факултет у Черновицама и Правни факултет у Загребу. У периоду 1914–1916 и 1924–1926 обављао је дужност пароха администратора Српске православне цркве Св. Ђурђа у Смоковићу.

Од 1921. обављао је дужности: генерални секретар сарајевске “Просвјете” за Далмацију, функционер Савеза српских земљорадничких задруга, главни секретар Привредно-културне матице за Сјеверну Далмацију, покретач и главни уредник листа “Глас привредно-културне матице” у Шибенику, члан уредништва у издавању зборника “Северна Далмација некад и сад” 1939. год. у Београду и помоћни дановински референт за задругарство. Одликован је орденом Св. Саве 5. степена. У Смоковићу 1922. покренуо изградњу: Народног дома, прве Здравствене задруге у “пречанским” крајевима, Српске земљорадничке задруге, Основне школе и винског подрума највећег у Сјеверној Далмацији. Оснива Надаваљачку задругу, Кредитну задругу, Пољопривредну станицу, Књижницу и читаоницу. У Земуну покрене оснивање болнице и изградњу цркве Св. Саве. Био је патриота и родољуб: чувар српског језика и писма, традиције и културе уопште.

Никола Церовац

(Стрмица код Книна, 25. март 1948. – Београд, 19. децембар 2022.)

У Београду студира на Економском факултету. Од 1984. године ради у УЛУС-у (Удружење ликовних уметника Србије), као шеф рачуноводства, одакле одлази у пензију. Значај његовог рада на популаризацији и промоцији уметничког стваралаштва крајишких Срба је немјерљив. Један је од оснивача Српског културног друштва Зора 1989., као и покретача Ликовне колоније у манастиру Крка. За вријеме грађанског рата деведесетих, учествовао је у спасавању културно-уметничког блага из православних цркава и манастира са простора Далмације. Као председник СКД “Зора Книн-Београд”, учествовао је у организовању великог броја изложби Крајишког ликовног салона, који се након рата из Книна сели у Београд, стасавајући, у међувремену, у познату манифестацију од великог културног значаја за српски народ у Србији, Републици Српској Крајини и Срба у расијању. Велики је допринос Николе Церовца и у сфери издавачке дјелатности СКД „Зора“, гдје је објављено више од 200 публикација, међу којима је и драгоцени вишетоми Зборник „Книнска Крајина“.

Петар М. Опачић – Ћопустија

(Плавно код Книна, 28. децембар 1912. – Београд, 02. март 1970.)

Као ратно сироче био је стипендиста «Привредника». Дунавски вуk из Плавна, како су га колеге и морнари звали. Први капетан брода из села Плавно код Книна.

Рафо Марић

(Дубровник, 1879. – 1966.)

Правник, председник Касационог суда, председник пјевачког друштва «Слога», завјештао велики број књига Библиотеци Српске православне црквене општине у Дубровнику.

Теодора Бошковић

(Дубровник, 4. март 1835. – 30. јануар 1910.)

Дубровачка племкиња и добротворка. Потичала је из угледне породице Трипка Путице. Удата је била за успјешног трговца Божу Бошковића.

Свој добротворни рад Теодора Бошковић је најпотпуније остварила оснивањем и вођењем Задруге Српкиња Дубровкиња. Циљ задруге је био просвећивање и помоћ мушкој и женској дјечи, али и свима који због сиромаштва нису могли ићи у школу. Након смрти 1910. године, тестаментом је наставила да новчано одездежује Србе Дубровчане у циљу културног и привредног напријетка.

Цвијета Зүзорић

(Дубровник, 1552 – Анкона, 30. новембар 1648)

Била је племкиња, поета, пјесникиња из Дубровачке републике.

Најљепша жена свог времена и инспирација пјесника.

Предавања у Суботици 26. 11. 2021. године:

Проф. др Вељко Ђурић Мишина¹

СТЕФАН КНЕЖЕВИЋ, ЕПИСКОП ДАЛМАТИНСКИ

Породица Кнежевића из Оћестова код Книна стицала је углед генерацијама. Зна се да је из ње потекао и Викентије (Вићентије), сабрат манастира Светих Архангела на Крки, који је саздан у веку када и истоимени храм у царском граду Призрену.

Викентије је, будући свестан значаја писмених људи у очувању Српства и Православља, једног свог синовца (рођеном 15. јуна 1806, коме до данас није сачувано крштено име већ га памтимо по монашком – Стефан) упутио у основну школу у Шибенику, после у богословију у Сремским Карловцима, седишту Карловачке митрополије. Захваљујући подршци манастира Крка, Стефан је уписао и завршио богословске студије у Черновицама (тада део аустријског царства, данас град на западу Украјине).

Монашки постриг примио је 1833. године у манастиру Крка, исте године произведен за ђакона, две године касније и свештенички чин. За старешину манастира у чину архимандрита изабран је на Богојављење 1844. године.

Како је Карловачка митрополија у међувремену уздигнута у ранг Патријаршије, патријарх Јосиф Рајачић је 16. марта именовао а 17. маја 1953. године хиротонисао за епископа далматинског.

Епископ Стефан видео је револуцију у Бечу 1848. године, видео је као је Беч употребио Србе у гушењу буне у Угарској. Доживео је тешке дане услед ватиканске акције на унијаћењу и римокатоличењу српског православног народа. Против тога борио се како је знао и могао. Знао је да у Далмацији мора да има богословију па ју је основао у Задру. Наредних деценија ту су се школовали будући свештенослужитељи пореклом из Црне Горе, Турске, Угарске и Аустрије. Извршио је административну управу епархије на окружне протопрезитеријате.

Царска власт из Беча издвојила је Боку Которску из Далматинске епархије и прогласила је новом епархијом; убрзо су обе издвојили из састава Карловачке

¹ **ВЕЉКО ЂУРИЋ МИШИНА**, рођен је 1953. у селу Косоре (код Сиња). Основну школу и гимназију похађао је у родном мјесту и Београду. Дипломирао је на Филозофском факултету Универзитета у Београду, а докторирао на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду. Радио је као кустос-историчар у Историјском музеју Србије у Београду (1981–1997), а затим предавао историју Југославије на Филозофском факултету Универзитета у Приштини (1997–2005) у звању доцента и ванредног професора. Био је директор Института за српску културу у Лепосавићу (2005–2008), Европске више школе за спортско новинарство у Београду (2008–2009) и Музеја жртава геноцида у Београду (2013–2021). Објавио је 16 монографија, више од 40 чланака у часописима и зборницима радова, био уредник часописа *Баштина* и *Годишњак за истраживање геноцида*, а учествовао је у припреми девет изложби и изради четири документарна филма.

митрополије и са Буковинском епархијом формирали накарадну Буковиско-далматинску митрополију са седиштем у Бечу.

За време свог владиковања, подигао је тридесетак сеоских храмова и парохијских домова. Највећа задужбина је црква Светог кнеза Лазара ("Лазарица") у селу Далматинско Косово, коју је лични и освештао 1889. године, на 400-годишњицу Косовске битке. Лазарица је била основа Видовданском култу код српског народа у тим крајевима.

Осим цркава и домова подизао је сеоске школе, помагао сиромашне ђаке у школовању, школовао двоје деце (дечака и девојчицу) из родног Оћестова, помагао сиротињу...

Епископ Стефан је, свестан значај аполитичког организовања Срба у Далмацији, помогао оснивање новина "Српски глас".

Како је на почетку тестаментa записао, "Будући да никад у моме животу нисам штедљив до среброрубља нисам био, а с друге стране ни потрошан до раскошија", наложио је да га сахране у манастиру Крка, у гробницу коју је нешто раније припремио и да се за његову душу моле на празник Светог Саве. Како су прилике биле повољне, као владика прикупио је знатну своту новца и наложио како да се после његове смрти расподељује; уметнички портрет и владичанске одежде предао је манастирској управи на чување; завештао нешто новца за школу у Оћестову и за даривање девојке при удаји...

За живота је завредио бројна одликовања: даровали су га аустроугарски цар Франц Јозеф, српски кнез и краљ Милан Обреновић, књаз црногорски Никола Петровић.

Упокојио се 28. јануара 1890. године у Задру и сахрањен у капели Светог Саве у манастиру Крка.

Др Милан Гулић²
виши научни сарадник
Институт за савремену историју
Трг Николе Пашића 11, Београд

ДАЛМАЦИЈА И СРБИ – ВЕЗА ДУЖА ОД ЈЕДНОГ МИЛЕНИЈУМА

Појам Далмација није у свим историјским периодима значио исто. Када је у првим годинама наше ере именом Далмација прозвана једна од провинција Римског царства, она је обухватала далеко шире подручје од онога што у модерном смислу представља. Име Далмација изведено је од Далмата, једног од илирских племена, које је насељавало подручје између Крке и Цетине, а благодарећи Римљанима у употреби је већ више од два миленијума. Гледајући регионално, римска Далмација је обухватала простор данашње Далмације, Лике, Горског Котара, дијела Истре, највећег дијела Босне и Херцеговине, као и дио Црне Горе. Узевши у обзир данашња насеља, римска Далмација се протезала до Ријеке на сјеверу, Ваљева на западу, а Призрена и Скадра на југу. Сједиште римске провинције Далмације било је у древној Салони, тј. данашњем Солину.

Послије пропасти Западног римског царства 476. године, у другој половини V вијека кратко је постојала државна формација која је носила име Далмација, а затим се утонуло у дуг период неизвјесности и нестабилности, који је тешко прецизније реконструисати. Од 535. године власт над тим огромним подручјем имало је Источно римско царство, тј. Византија. Међутим, услијед словенских и аварских провала стварна византијска власт је постојала само у уском приморском појасу од Истре до Драча. Спорадичне провале прерасле су у насељавање, па се у јужним дијеловима подручја које данас познајемо као Далмацију настањују Срби, а у сјеверним дијеловима Хрвати. Отуда, можемо рећи да је живот Срба у Далмацији почео прије скоро једног и по миленијума.

Мањи дијелови Далмације кратко су били у саставу Франачког царства, у вријеме цара Карла Великог (768–814), али су враћени Византији Ахенским миром 812. године. У вријеме цара Василија Првог Македонца (867–886) Далмација је 867. године уздигнута у ранг теме, чије је сједиште било у Задру. Међутим, изван византијске теме Далмације остале су првобитне српске средњовјековне државе. На подручју некадашње римске Далмације српски народ је образовао своје прве државне формације: Србију, Дукљу, Травунију, Захумље и Паганију. Уколико узмемо у обзир модеран територијални опсег

²МИЛАН ГУЛИЋ, рођен је 1985. у Задру. Основну школу и гимназију похађао је у Бенковцу и Тополи. Дипломирао је и докторирао на Филозофском факултету Универзитета у Београду. Као истраживач-стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије био је ангажован на пројекту Балканолошког института Српске академије наука и уметности (2009–2012). Од 2013. ради у Институту за савремену историју у Београду у звању истраживача-приправника, научног сарадника и вишег научног сарадника. Објавио је четири монографије и више од 50 чланака у часописима и зборницима радова.

Далмације, читав њен јужни дио дијелиле су три рано средњовјековне српске државе: Травунија, Захумље и Паганија. С обзиром на то, као и на чињеницу да је појам Далмација и даље идентификован са римском провинцијом, за Србе се говорило да су народ “који држи већи дио Далмације”.

Око 1000. године у далматинском приобаљу све чешће се појављује флота Млетачке републике, која је исказала жељу да свој утицај прошири на тај дио Јадрана. Од 1102. године нестало је самосталне Краљевине Хрватске, која је постала саставни дио Краљевине Угарске, па се и велики дио Далмације нашао у њеном оквиру. Од тог тренутка, Угри/ Мађари постали су важан чинилац у Далмацији за наредних неколико вијекова. Пошто је 1202. године млетачка флота заузела Задар, и Млечани су постали важан чинилац у Далмацији за наредних пола миленијума. Њихова појава, али и слабљење Византије и пад Цариграда под налетом крсташа 1204. године, учинили су да је Источно римско царство почетком XIII вијека заувјек нестало са далматинске обале. У борби за превласт над Далмацијом, Угарска је надјачала Венецију, што је потврђено Задарским миром 1358. године. Тада највећи дио онога што данас познајемо као Далмацију ушао у оквире Краљевине Угарске и ту остао наредних вијек и по.

Почетком XV вијека почиње млетачка доминација у Далмацији, која је потрајала све до 1797. године. Млетачком Далмацијом руководио је генерални провидур, чије сједиште је било у Задру. Првобитна млетачка власт односила се на узак приморски појас и острва, али се временом ширила и на унутрашњост Далмације. Управо у то вријеме, у Далмацији су се одвијала највећа помјерања становништва, а ударени су и темељи територијалног опсега Далмације, који је остао до данас. Границе Далмације одређене су Карловачким миром 1699. и Пожаревачким миром 1718. године.

У вријеме млетачке власти српско становништво у све већем броју насељава сјеверне дијелове Далмације, гдје представља брану османској опасности. Срби су, у значајној мјери, населили испражњене посједе у млетачкој Далмацији у вријеме Кандијског рата (1645–1669) и Морејског рата (1683–1699). Према подацима из 1758. године у млетачкој Далмацији живјело је скоро 38.000 Срба, већином у крајевима око Задра и Книна. Због страха од њихове побуне, млетачке власти нису вршиле значајнији притисак да православни мијењају вјеру, па су древни манастири и даље дјеловали, а развијена је и читава мрежа парохија. Међутим, православни вјерници на млетачким посједима све до краја XVIII вијека били су под духовном јурисдикцијом филаделфијског митрополита, који је имао сједиште у Венецији, док су Срби у дијеловима Далмације под османском влашћу били у надлежности дабробосанског митрополита. У неколико наврата далматински Срби су од српског патријарха тражили да им се пошаље епископ, али покушаји Стефана (Љубибратића) и Симеона (Кончаревића), да се устале као српски православни епископи у Далмацији, нису уродили плодом и они су протјерани послвије неколико година рада. Укупно узевши, премда је српски елемент за вријеме млетачке власти у Далмацији јачао, снажни притисци на православље

и српство учинили су то доба прилично тешким за српски народ на обали Јадрана.

Када је 1797. године Млетачка република престала да постоји, Далмација је постала дио Хабзбуршке монархије. Међутим, експанзија Француског царства под царом Наполеоном Првим Бонапартом довела је до успоставе француске власти у Далмацији 1805. године. Истину за вољу, Далмација је, најприје, била у саставу француске круновине Краљевине Италије, да би 1809. године ушла у састав Илирских провинција и тако постала интегрални дио првог француског царства. Премда краткотрајна, француска власт у Далмацији и данас се спомиње по добру, с обзиром да је тада покренуто више градитељских подухвата, да су штампане прве новине на “народном” језику, као и да је православним Србима омогућено да добију свог епископа. С тим у вези, 1810. године Венедикт (Краљевић) је постао први епископ модерне Епархије далматинске.

Слом експанзионистичке политике цара Наполеона и тешки пораз Француске, довели су до нових, великих промјена у Европи. У тим глобалним промјенама, Далмација је 1815. по други пут постала саставни дио Хабзбуршке монархије, а 1817. године је образована хабзбуршка круновина Краљевина Далмација, која је постојала читав вијек, тј. све до слома Аустроугарске монархије и стварања Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца. У току тог једног вијека далматински Срби су се суочили са највећим притисцима да пређу на унију, који су потрајали све до 1841. године, али су остварили и највећи политички, национални и вјерски развој. У то вријеме је покренут *Србско-далматински магазин* (1836), Епархија далматинска је имала 117 парохија (1848), а политички представници далматинских Срба (од 1861) дебатовали су пред покрајинским – Далматинским сабором у Задру и државним – Царевинским вијећем у Бечу.

Црква је имала кључну улогу у националном уобличавању српског народа у Далмацији током XIX вијека, а у то вријеме на трону далматинских владика били су: Јосиф (Рајачић), који је отворио богословску школу у Шибенику и борио се против унијаћења, баш као и његов наследник Пантелејмон (Живковић); затим Јеротеј (Мутибарић); и знаменити Стефан (Кнежевић), чији је допринос развоју Епархије далматинске и православља у Далмацији изузетан. У политичком смислу, српски представници дјеловали су, најприје, у оквиру Народне странке, заједно са политичким представницима хрватског народа. Међутим, проблем признавања српске националне индивидуалности, прихватање српског језика и ћириличног писма, однос према аустроугарској окупацији Босне и Херцеговине и друга темељна питања удаљили два народа унутар једне странке. У жељи да самостално остваре свој политички и национални програм, српски политички представници из Далмације оформили су Српску народну странку на Приморју, чији је први предводник био знаменити Сава Бјелановић.

На крају, када се осврнемо на политички положај и стање националног духа далматинских Срба у освит епохе ратова (1912–1918) можемо закључити да све

промјене “господстава“ нису могле да убију српски национални осјећај код дијела Далматинаца. Ојачали у борби са шкртом земљом и злим господарима, изнурени у туђим ратовима, Срби Далматинци су у XIX вијеку своју борбу пребацили у саборске клупе, политичке странке, национална друштва, на културни, политички, национални и вјерски план. Захваљујући томе, постали су снага на коју се могло рачунати, са којом се морало преговарати и која је дала значајан допринос у борби за ослобођење и уједињење.

Др Војин Калинић³

САВО БЈЕЛАНОВИЋ

Саво Бјелановић (Ђеврске, 15.10.1850. - Задар, 02. март 1897.) био је истакнути српски политичар и публициста. Потиче из чувеног братства Бјелановића које је вековима живело у месту Ђеврске код Кистања у Северној Далмацији. Ђед по мајци, Пане Саблић био је чувени српски заступник у редовима Народне странке на првом Далматинском сабору у Задру. Као веома надарен и талентован младић у Донатовом граду завршава основну школу и гимназију. У тим гимназијским данима, када је долазило до озбиљних размимо-илажења у модерним српским и хрватским идејама, активно учествује у одбрани свог народа на Приморју. Учествује у омладинском српском друштву “Првенац“ које је издавало и рукописни лист под истим именом. Написао је и једну значајну расправу у којем побија хрватска, такозвана историјска права над тада аустројском покрајином Далмацијом.

Образовање наставља у Бечу, где студира права од 1873. до 1877. године. Највише пажње посвећивао је, као и пре њега Михајло Полит Десанчић предавањима код чувеног професора Лоренц Штајна, што је утицало да се образује у духу савременог либерализма чијим је начелима остао веран у даљем политичком раду. За време студентских дана, активно пише о политичким дешавањима за новосадски лист “Заставу“, омиљеног гласила далматинских Срба.

Удара темељ студентском друштву “Јединство“, којем је уједно био и председник. Поред неговања српске свести и идеала, чланови поменутог друштва учествовали су са друштвом “Зора“ и хуманитарним радом, давајући безрезервну подршку устаницима у Босни и Херцеговини.

³ ВОЈИН КАЛИНИЋ, рођен је 1980. у Кутини. Основну и средњу школу похађао је у родном граду и Београду. Дипломирао је на Православном богословском факултету у Београду, а докторирао на Факултету политичких наука Универзитета у Београду. Објавио је двије монографије и неколико чланака у зборницима радова.

По завршетку студија добија понуду да ради у земаљском суду у Сарајеву али је глатко одбија. Главни разлог био је разбуктала политичка борба између далматинских Срба и Хрвата. Тако се на позив српских првака из родног краја враћа 1880. године у Задар. Прихвата уредничку палицу у новонасталом *Српском листу/ гласу*, званичном органу Српске странке на Приморју.

Убрзо постаје и председник поменутог странке на чијем челу остаје све до своје смрти. Залагао се за програм "Српства трију вјера" уобличеног у низу чланака који су излазили у поменутом српском гласилу под насловом "Вјера и Народност". Иако уз велике потешкоће и политичке притиске, све до своје смрти успешно је водио поменути лист. Са својим вредним сарадницима, успео је писаном речју да кроз бројне чланке и фељтоне испрати готово сва важнија дешавања везана за приморске Србе тог доба. Посебно је био изазван делом „Хрватски разговори“ које је проистекло из пера ултра – клерикалног хрватског политичара дон Миховила Павлиновића. У одбрани српских интереса у Далмацији 1882. године пише низ чланка под насловом "Дон Михо на бранику", које су савременици назвали „бисером новинарске вештине“.

Такође, ваља поменути да је поред богатог рада у Српском листу/ гласу написао значајну студију "Живот и рад Д-ра Божидара Петрановића (1883). Међу књижевним прилозима, издвајамо запађене рецензије о књигама: *Љубомира П. Ненадовића (1881)*, *Лазе К. Лазаревића (1887)*, о *Гундулићевом Осману (1890)*, Затим путописи: *Дан девети, путне црте из Црне Горе (1886)*, *Снијег у Црној Гори (1890)*, *Кроз славенске земље (1891 - 1893)*, *С пута, црте по Хрватској, Угарској и Србији (1895)*, *Из српско – италијанских сватова, црте с пута по Црној Гори и Италији (1896)*. Најзначајније Бјелановићево књижевно дело је путопис "Кроз славенске земље" (1890) које је настало у време његовог путовања кроз Чешку, Будимпешту и Београд.

На Далматинском сабору, Бјелановић је заступао срезове Бенковац, Кистање, Книн, Дрниш и Врлику. У свом богатом политичком деловању увек се на веома даровит начин, пожртвовано залагао за равноправност српског националног бића и православне вере на далматинским просторима. Представљао је највећи политички ауторитет код Срба тог доба на Приморју, са којим није се могло лако манипулисати. Познат по оштром језику и снажним аргументима у полемичким расправама са политичким противницима јасно је у узаврелој далматинској политичкој арени осамдесетих и деведесетих година 19. века бранио српске интересе у Далмацији. Таквим деловањем, с противничке стране неретко је изазивао нескривени бес али и дивљење („мали али бојован“). Ипак, представљао је и политичара који је увек био за српско – хрватску сарадњу, али на равноправним основама. Тако је 1892. године одржао један од својих најпознатијих говора, који се тицао хрватског државног права. Уследио је као реакција на иницијативу, тада још увек народњачког а касније правашког политичара и заступника Јураја Бјанкинија да из покрајинског школског прорачуна избаци име Српског језика. У том излагању, агилни

Бјелановић је на вешт и мирољубив начин образложио суштину српске политике, која се састојала у равноправности српског према хрватском народу и језику на Приморју. Такво излагање уродило је плодом. Неколико хрватских политичара из редова Народне странке прихватила је изложене мирољубиве аргументе и одустала од избацавања Српског језика из тадашњег покрајинског школског прорачуна.

У најзрелијим политичким годинама, када је могао још много да допринесе у одбрани свог рода у Далмацији, Саво Бјелановић умире 1897.г. од туберкулозе. Шест година раније, оженио се Даницом Баљак с којом је имао два сина и три ћерке. Прерана смрт знаменитог српског вође, дубоко је утицала на тадашњи српски покрет у Далмацији који је у наредним годинама запао у летаргију, неуспешно тражећи личност која би могла да замени способног и надареног политичара какав је био Бјелановић.

Из захвалности према његовом лику и делу опростили су се на достојанствен начин комеморацијама и парастосима готово сви познатији Срби тог доба. Ваља напоменути да је у београдској препуној саборној цркви одржан величанствен последњи испраћај. Саучешћа су, осим бројних удружења, друштава и познатијих личности из живота Далмације, изразили и из Женева будући краљ Петар, затим црногорски кнез Никола, краљевски намесник Јован Ристић, потпредседници српске и црногорске владе, патријарх српски Георгије Бранковић, митрополит београдски Михајло и др.

У Бјелановићеву част Ј. Ј. Змај и Алекса Шантић испевали су песме а Јован Сундечић сонет.

*„Није умро Саво -
само се успав'о.
Што је духом сеј'о
не боји се града,
Јер благослов Божији
на њиву му пада.“*

Ј. Ј. Змај

Београд – Руски дом,
изложба фотографија мр Милорада С. Кураице
“Знаменити Срби Далмације“,
02. фебруар 2024. године

Милорад С. Кураица
**ЗНАМЕНИТИ СРБИ
ДАЛМАЦИЈЕ**

МИЛОРАДА ПЕТРА ПРВОГ БЕОГРАД

САВА ВЛАДИСЛАВИЋ
РАГУЗИНСКИ

Позивамо вас на
свечано отварање изложбе фотографија
“ЗНАМЕНИТИ СРБИ ДАЛМАЦИЈЕ”

Аутора мр Милорада С. Кураице
РУСКИ ДОМ
02. фебруар, 2024.
Београд, Краљице Наталије 33,
с почетком у 18 часова

Учествују:
Академик проф. др Радмила Тонковић
Проф. др Обрад Зељић
Проф. др Милорад М. Кураица
Ненад Тинтор
Људомир Манасијевић
Петар Манојловић
Музичка група “Српска Тронежа”
Чувари Христовог гроба и
Аутор изложбе

Мр Милорад С. Кураица и академик проф. др Радмила Тонковић

Препуна сала гостију у Руском дому

Поглед на препуну салу посетилаца изложбе у Руском дому

Водитељ програма (модератор) академик проф. др Радмила Тонковић

Појац Љубомир – Љуба Манасијевић изводи пјесму Доситеја Обрадовића “Востани Србије“, за коју је написао музику

ВОСТАНИ СЕРБИЈЕ!

ПЈЕСНА НА ИНСУРЕКЦИЈУ СЕРБИЈАНОВ СЕРБИЈИ И ХРАБРИМЈЕЈА ВИТЕЗОВОМ И ЧАДОМ И БОГОПОМАГАЈЕМОМУ ИХ ВОЈЕВОДИ ГОСПОДИНУ ГЕОРГИЈУ ПЕТРОВИЧУ ПОСВЕЋЕНА

Востани, Србије! Востани, царице!
И дај чадом твојим видет твоје лице!
Обрати срдца их и очеса на се,
И дај њима чути слатке твоје гласе.

Востани, Србије!
Давно си заспала,
У мраку лежала;
Сада се пробуди,
И Србље возбуди!

Ти воздигни твоју царску главу горе
Да те опет позна и земља и море
Покажи Европи твоје красно лице,
Светло и весело, како вид Данице.
Востани, Србије!...

Спомени се, мати наша, твоје перве славе,
Твоји' враждебника ти посрами главе.
Дивјег јаничара терај са Врачара,
Који свог истога сад не слуша цара!
Востани, Србије!...

Теби сад помаже небесна воља,
И сад ти се показује судбина боља,
Сви ближњи твоји теби добра желе
И даљни се народи твом добру веселе.
Востани, Србије!...

Востани, Србије! Мати наша мила!
И постани опет што си прије била!
Серпска теби вопију искрена чада,
Која храбро војују за тебе сада.
Востани, Србије!...

Босна, сестра твоја, на тебе гледа,
И не жели теби никаква вреда.
Ко тебе ненавиди, не боји се Бога,
од којег теби иде помоћ многа.
Востани, Србије!...

Херцегова Земља и Чернаја Гора,
Далеке државе и острови мора —
Сви теби помоћ небесну желе,
Све добре душе теби се веселе и
И согласно веле:

Востани, Србије!
Давно си заспала,
У мраку лежала;
Сада се пробуди,
И Србље возбуди!

ВОСТАНИ СЕРБИЈЕ

текст: Доситеј Обрадовић
музика: Љуба Манасијевић

$\text{♩} = 80$

Вос - та - ни Сер - би - је, вос - та - ни
 Ти воз - двиг - ни тво - - - ју цар - ску гла - ву
 Бос - на сес - тра тво - - - ја на - те - бе
 Хер - це го - ва зем - - - ља и Чер - на - ја

на - ри - це, и дај ча - дом тво - јим ви - дет тво - је ли - це.
 го - - - ре, да те о - пет поз - на и зем - ља и мо - ре.
 Гле - - - да и не же - ли те - би ни - ка - ко - на вре - да.
 Го - - - ра, да - ле - ке др - жа - ве и ос - тро - ви - мо - ра.

О - - - бра - ти сер - ца их и о - че - са
 По - - - ка - жи Ев - - - ро - пи тво - је крас - но
 Сви те - бе не на - ви - - ди не бо - ји се
 те - би по - - - моћ не - - - ну

на - се, и дај њи - ма чу - ти слад - ке тво - је гла - се.
 ли - - - це све - - - тло и ве - се - ло ка - ко вид Да - ни - це.
 Бо - - - га од ко - јег те - би и - де по - моћ мно - - - га.
 же - - - ле све доб - ре ду - ше те - би се се - - - ле

Вос - та - ни Сер - би - је дав - но си зас - па - ла у мра - ку ле - жа - ла

са - да се про - бу - ди и Сер - бље воз - бу - - - ди.

бу - - - ди.

Манасијевић
лето 2024

РУСКИ ДОМ, 02. фебруар 2024. године

Изложба фотографија ЗНАМЕНИТИ СРБИ ДАЛМАЦИЈЕ

аутора мр МИЛОРАДА С. КУРАИЦЕ

Модератор:

проф. др РАДМИЛА ТОНКОВИЋ, академик

Помаже Бог браћо и сестре, даме и господо, драги пријатељи!

У оквиру културе сећања коју деценијама негује аутор

ДОБРО ДОШЛИ

на свечано отварање 18. историјске изложбе фотографија

“ЗНАМЕНИТИ СРБИ ДАЛМАЦИЈЕ“

аутора мр Милорада С. Кураице,

чија су имена златним словима и нитима уткана у историју нашег србског народа, те нам је света обавеза да их чувамо у нашој култури сећања, а они су данас испред вас у овој предивној сали братског нам Руског дома, и то 114 портрета славних свевременских Срба из Далмације!

Желим да се захвалим Његовој Светости Патријарху српском господину Порфирију, који нам је као свог изасланика делегирао пречасног јереја ЈОВУ КАЛИНИЋА, старешину цркве Светог цара Константина и царице Јелене на Вождовцу.

Добро дошли, пречасни оче!

За овај дивни уступљени нам простор за изложбу најпре желим да се захвалим мојем драгом пријатељу **Јевгенију Баранову**, директору ове славне 90-година старе институције руске културе и цивилизације, најстарије у свету, која на своју славенску браћу несебично грли и прима у своје скуте управо у свим временима, несебично и искрено! СРЕЋАН ЈУБИЛЕЈ целокупном дивном колективу Руског дома, који у нашој гостољубивој Србији постоји и делује радујући и привлачећи многе генерације Срба и представља нераскидив вечни мост сарадње, љубави и многобројних веза наша два братска народа руског и србског. Посебно се захваљујем господину **Георгију Енгелхарду** за успешну сарадњу и организацију ове дивне изложбе и молим га да нам се обрати! Изволите!

Др Георгиј Енгелхард, виши саветник Руског Дома у Београду

Драги господине Кураица, поштована публико, браћо и сестре!

Данас у Руском Дому у Београду отварамо изложбу “Знаменити Срби Далмације” аутора мр Милорада Кураице. Ових 114 портрета и биографија виђених Срба из тог краја приказују једну невероватну талентовану и озбиљну заједницу људи. Можда по броју мању од неких других народа, али са сјајним историјом и богатом великанима. Управо је положај на рубу царства, религија и цивилизација стварао једну посебну културу, отворену за различите цивилизацијске утицаје и достигнућа, знања, знаност и уметност, бистрину и оштрину ума, али чврсто повезану са коренима и идентитетом.

Имамо ту на сликама војсковође и песнике, научнике и докторе, новинаре и добротворе, свештенике и политичаре, владике и привреднике, ускоке и герилце, спортисте и уметнике. Заступљени су и славни ликови из традиције Срба-католика, традиције готово запостављене данас, али исто врло богате и шаролике.

Руски Дом је радо угостио у својим просторијама ову изложбу, јер многе значајне личности наше заједничке историје управо су пореклом са простора Далмације.

Славни гроф Сава Владиславић јесте и Херцеговац, и Црногорац, а и свакако Далматинац, јер није случајно и у Русији био познат по дубровачкој титули као гроф Рагузински. Долазили су у Русију свештеници по помоћ и на

учење, а морнари пореклом из Далмације дали су велики допринос развоју поморске моћи Руског царства, поготово у XVIII веку.

Драматична је судбина српског народа Далмације, који је вековима живео на рубу сукобљених држава, царстава и религија, чувао свој идентитет упркос сталним разноврсним притисцима. Његови најбољи синови и кћери остваривали су се у другим крајевима често доносећи славу Венецији, Француској и Аустрији, а касније су много допринели Југославијама.

Изгледа да су Срби Далмације најтеже прошли у XX веку, обележеном геноцидом од стране НДХ 1941 – 1945. и трагичним прогоном у току операције “Олуја” у августу 1995. године. Почетком XXI века могло се учинити, да је српски живаљ тих јадранских крајева сатран и заувек искорењен.

Али, хумане иницијативе као изложба припремљена од стране господина Милорада Кураице и ваше интересовање за изложбу, за корене и порекло показују, да је ова племенита заједница жива и неуништива, да она чува свој идентитет и жели га пренети потомцима, те поделити са својим савременицима и комшијама у новој средини. Свака Вам част, што тако одано баштините своје традицију, идентитет и културу!

Поздрављам Вас у име директора Руског Дома господина Јевгенија Баранова и добро сте нам дошли!

Др Георгиј Енгелхард,
виши саветник Руског Дома у Београду

Ако дозволите, драги пријатељи, ја бих желела да вас подсетим на Велику **СТАЉИНГРАДСКУ БИТКУ**, која је окончана на данашњи дан 2. фебруара 1943. године и означила је крах и пораз фашистичке Немачке, којој је дефинитивно поломљена кичма, а то је грандиозни успех славне ЦРВЕНЕ АРМИЈЕ! Честитам нам свима, јер није случајно да тај велики дан обележавамо у нашем братском Руском Дому! Молим за аплауз!

Овде бих такође подсетила на речи великог светског књижевника и највећег православног философа **ФЈОДОРА МИХАЈЛОВИЧА ДОСТОЈЕВСКОГ** (1821-1881.), који је често помињао Србе на страницама свог “Пишчевог дневника” за 1876. годину и износио своје погледе на свет и актуелне догађаје:

“Народна Србија, која једино Русе сматра својим избавитељима, својом браћом, она руског цара гледа као Сунце, она воли Русе и верује им!

Неће много времена проћи и јавиће се спасоносна реакција, јер су већина Срба ватрене патриоте. Они ће се сетити Руса, који су дали живот за њихову земљу. Велики руски дух ће оставити своје трагове у

њиховим душама, а из руске крви која је проливена у Србији израшће и србска слава. И Срби ће се уверити, да је руска помоћ била несебична и да Руси, гинући за Србију, нису имали намеру да је освајају.“

У Београду у Општини Чукарица постоји и Улица која носи име славног Достојевског, у којој је урађен и предиван мурал поводом 200. годишњице пишчевог рођења. Али, борби Срба за слободу директну подршку-учешће у рату 1876. је дао **ВАСИЛИЈ ПОЛЕНОВ**, уметник, академик и добровољац, као и писац **ТУРГЕЊЕВ** и велики композитор **ЧАЈКОВСКИ** својим **“Србско-руским маршем“** понесен родољубљем, православљем и љубављу према србском народу, па где ћете већу почаст за нас Србе!

Драги пријатељи, управо сам овим уводом желела да сјединим и истакнем знамените и храбре личности наше данашње изложбе – Србе из Далмације и њихову вишевековну борбу за слободу, за самосталност у немогућим условима под тиранијом разних непријатеља бранећи своја огњишта и даће Бог да се опет врате у свој завичај! О тој кршној, кршевитој и дивној Далмацији и њеним поносним, непокорним и храбрим људима исписане су најлепше странице србске историје, она је дала оригиналне и осебујне умове, који су утемељили многе науке широм планете Земље, али постали и симбол непокорности, поноса, части и борбе за истину и слободу. Управо је такве далматинске Србе својим изложбом овековечио господин Кураица Милорад.

Попут најлепших украса данас су са нама **ЧУВАРИ ХРИСТОВОГ ГРОБА - ВИТЕЗОВИ** у србској народној ношњи (аутентичној и старој 200 година), као носиоци србског обичаја чувања Христовог гроба из области града Врлике, који се налази у северној Далмацији. Овај обичај је уврштен у Регистар нематеријалног културног наслеђа Србије, а традиционално се слави васкрсење Светог Сина и одржава сваке године после васкршње литургије од Великог петка до недеље у православној цркви Светог Николе (основаној 1618. године) у Врлици. Овај обичај не ремети црквену литургију, него јој доприноси ратничким елементима, јер чувари после литургије певају завичајне песме, чују се гусле и дипле, као и глуво коло. Харамбаша је ***Драган Павловић***. Овај обичај чува становништво Врличке Крајине, које је емигрирало у Батајницу током операције “Олуја“, погрома над Србима.

Чувари Христовог гроба

Драган Павловић, харамбаша (вођа Чуvara Христовог гроба)

Поштовани пријатељи!

Наше удружење ове године обележава 20 година од обнове нашег јединственог обичаја - чувања Христовог гроба. Обичаја, који је пре 400 година настао у Врлици (данас Хрватска) у цркви Светог оца Николаја и био и остао јединствен у целом православном свету. Први пут је прекинут 1995. године са прогоном српског становништва са тог подручја. Обичај смо обновили благословом Владике сремског господина Василија 2005. године у Батајници у цркви Рођења Пресвете Богородице и ових 20 година нашег рада можемо са поносом представити.

Статус нематеријалног културног блага Републике Србије смо добили 2013. године и уписани смо под редним бројем 27. Учествовали смо на свим значајнијим црквено-народним догађајима, као што је пренос моштију чланова породице Карађорђевић у крипту на Опленцу. Од 2013. године поред обележавања обичаја у Батајници, повратили смо обичај у његово извориште у цркву Светог Николаја у Врлици. Такође, од 2013. године Чувари сваке године обележавају Видовдан у Светој царској лаври манастира Хиландар и са собом водимо један разред ученика Богословије Света Три Јерарха манастира "Крка". Од 2015. године сваке године одлазимо у Јасеновац на обележавање дана Јасеновачких великомученика, где присуствујемо Светој литургији и парастосу жртвама злогласног логора.

Године 2017. били смо на обележавању 700-те годишњице манастира "Крупа", а исте године смо посетили и Јерусалим и обишли многа света места, укључујући и Христов гроб, предвођени Владиком славонским господином Јованом, који нам је обезбедио посебан пријем код Патријарха Јерусалимског Теофила III. Осим побројаних активности на промоцији наших обичаја и културне и верске традиције наше Удружење се истакло на обнови цркава у Врличко-Книнском крају, а посебно на обнови и уређењу цркве Светог Николаја у Врлици. Најпре смо 2018. године извршили комплетну спољну обнову, заменили комплетан кров, комплетну фасаду од камена фуговали, опшили звоник бакарним лимом и на великом скупу после завршених радова прославили 400 година цркве. Како је наша црква запаљена у време хрватског "Маспока" баш на дан славе цркве 22.05.1971. године, после успешног спољашњег уређења, одлучили смо да у другој фази обновимо и унутрашњост и тако јој повратимо стари сјај. Осликали смо целу цркву (450 м²) и уградили спасидије, нови Христов гроб, нови владичански трон, ново горње место.

Наш рад је примећен, за све урађено на очувању традиције и обнови цркава на обнови цркава Свети Архијерејски Синод, па је нашем Удружењу **Чувара Христовог гроба** на предлог Владике далматинског господина Никодима додељен **Орден Светог Саве II реда!**

Као првом нашем говорнику ја бих дала реч господину **Проф. др ОБРАДУ ЗЕЛИЋУ** - он је србски универзитетски професор и предаје предмете Пародентологија и Орална медицина на стоматолошком факултету у Београду, а професор је по позиву на факултетима у Москви, Јеревану, Винипегу, Атини и Јерусалиму. Проф. Зелић потиче из Жегара из угледне далматинске породице црквеног великодостојника Србске православне цркве Герасима Зелића.

И проф. Зелић, по угледу на дичне претке, блиста и у струци и у животу – објавио је преко 170 научно- стручних радова у нашој земљи и 40 у страним часописима, публиковао је 9 монографија и уџбеника и био је главни истраживач у 6 научних пројеката. Као врхунски стоматолог оперисао је 10.000 пацијената, одшколовао 23 доктора наука, 18 магистара и 80 специјалиста из области стоматологије.

Носилац је бројних награда, а издвојићу Златну медаљу “Тесла-Пупин”, Сребрну медаљу иноватора из Кине и Годишњу награду Србског лекарског друштва.

Нас три проф. др Зелић, проф. др Бербер и моја маленкост смо номинирали господина Кураицу за Награду за животно дело “Задужбине Доситеј Обрадовић”.

ЗАДУЖБИНИ „ДОСИТЕЈ ОБРАДОВИЋ“ У БЕОГРАДУ
За Конкурс за доделу награде „ДОСИТЕЈ ОБРАДОВИЋ“
за животно дело

Предлог:

Да се награди

мр МИЛОРАД С. КУРАИЦА

ПРОЈЕКТИ
191/2
Датум: 1.11.2013

Поштовани чланови

Комисије за доделу награде „Доситеј Обрадовић“ за животно дело!

Ми, доле потписани професори доктори наука и дугогодишњи сарадници и поштоваоци рада господина мр Милорада С. Кураице на вишедеценијском културном афирмисању лика и просветитељског дела Доситеја Обрадовића узимамо за слободу да за ову престижну награду предложимо господина Милорада Кураицу.

Уз приложену биографију господина Кураице, важно би било додати, да је он иницијатор и реализатор (личним финансијским средствима) постављања спомен-плоче (први пут) Доситеју Обрадовићу у манастиру Ново Хопово 07. јуна 2023. године, и то уз благослов Његовог преосвећенства владике сремског господина Василија.

Такође је иницијатор, да се у Трсту постави спомен-плоча најумнијем Србину 18. века Доситеју Обрадовићу, и тај процес је у току – постоји усмена сагласност градоначелника Трста и чека се и писана одлука с урбанистичким условима о постављању наведене спомен-плоче.

Лично је сам урадио и поставио сталну изложбу и статуу Доситеја Обрадовића (рад Рудолфа Валдеца) у Доситејевој „Братској кући“ у Плавну код Книна, везану за Доситејев боравак и рад у Далмацији (Република Хрватска), претходно реновиравши кућу, јер је била у рушевном стању. Овом акцијом је господин Кураица руководио три године чак из Суботице (где живи као избегло лице) и успешно је окончао уз благослов владике

далматинског господина Никодима Косовића и уз сагласност Министарства културе Републике Хрватске.

Путујућу изложбу фотографија „Знаменити Срби Далмације“ од 112 портрета господин Кураица је представио на 16 локација у Србији, Републици Српској и САД, а за 2. фебруар 2024. године је заказано свечано отварање изложбе у Руском дому у Београду у трајању од 10 дана, као и гостовање изложбе у Мађарској од 16. децембра 2023. године. Овом изложбом, попут Великог Доситеја, господин Кураица чува успомене и културу сећања на знамените, умне и славне људе из корпуса српског народа.

Сматрамо, да ће господин мр Милорад С. Кураица бити достојан лауреат престижне награде за животно дело „Доситеј Обрадовић“ као доследан настављач великог дела славног просветитеља Доситеја Обрадовића.

Унапред захвални предлагачи:

проф. др Обрад Зелић, потомак архимандрита СПЦ Герасима Зелића

.....

проф. др Стојан Бербер, добитник 58. Вукове награде

.....

проф. др академик Радмила Тонковић, потомак чувене породице Војиновић и добитник државног Ордена Карађорђевог звезде II степена

.....

Београд,
30. новембар
2023. године

Господине Зелић, имате реч, изволите!

Проф. др Обрад Б. Зелић

СТО СРБА

Поздравни говор на отварању Изложбе ЗНАМЕНИТИ СРБИ ДАЛМАЦИЈЕ у Руском дому у Београду (02. фебруара 2024. године):

Браћо и сестре, помаже Бог!

За мене је велика част, да све вас поздравим на отварању овог значајног догађаја. Посебно поздрављам “Чуваре Христовог Грба” из наше далматинске Врлике. Припрема и организовање изложбе ЗНАМЕНИТИ СРБИ ДАЛМАЦИЈЕ је велики догађај, како за српски народ Далмације, тако и за Српство у целини. Зато, хвала мр Милораду С. Кураици, вредном Крајишнику, који је уложио огроман труд, почесто и лична средства у сакупљању материјала да до реализације ове грандиозне “смотре” и дође. Ово је велика Изложба и крупан културни и сазнајни догађај, како за далматинске Србе, тако и за многе људе жељне информација о свом пореклу и значајним људима - својим представницима. Прилика је, да се види, да је велики број српских научника, књижевника, уметника, па и спортиста рођених у поносној Далмацији, био својим деловањем веома присутан у Србији, у целој бившој краљевској, а поготово у социјалистичкој Југославији, а

многи и у Европи, а и шире. О свима њима је вредни мр Кураица сакупио податке, нашао биографије и слике и у главним цртама их представио на овој Изложби. Будући да је ово већ (срећом) осамнаеста изложба о овој важној и драгој теми, а ја сам говорио на седам трибина, односно отварања, то ћу сада да поменем неке славне Далматинце, о којима раније нисам говорио. А говорио сам о славном јунаку Стојану Јанковићу, књижевнику из Стојановог рода - Владану Десници, Томи Росандићу, епископу Никодиму Милашу, мојем далеком рођаку архимандриту Герасиму Зелићу, бројним ускоцима (Илија Смиљанић, Вук Мандушић, Бајо Пивљанин, Вид Жеравица и многи други), који чуваше и сачуваше нашу "пријатељску" Венецију, положивши и своје животе за млетачку добробит.

Вечерас бих поменуо један веома важан огранак далматинских Срба, а то су Срби католичке вере - али Срби. Чињеница је, да постоји велика скупина аутентичних Срба, али не православне оријентације - већином Дубровчана и Которана. Довољно је поменути католичког свештеника дум Ива Стојановића - који је рекао да се никада неће "претопити" у Хрвата, те је цео живот посветио доказивању просрпске оријентације Дубровника. У групу Срба римокатоличке вероисповести сврставају се и: Марин Држић. Иво Војновић, прелепа Цвијета Зузорић (мецена српских уметника и књижевника), Руђер Бошковић, Иван Ђаја, Милан Решетар, Антун Фабрис, Мато Грацић, и многи други. Ови драги Срби и њихови потомци чувају успомене на славне дане Српске Благочастиве Дубровачке Републике, како се ова мала и успешна држава вековима звала. Користим се овом приликом да поменем и чувеног академика и грађевинског конструктора БРАНКА ЖЕЖЕЉА (огромна хала бр. 1 на Београдском сајмишту - и даље има највећу куполу од пренапрегнутог бетона на свету - иако је саграђена још давне 1962. године), мост "Газелу" у Београду, железнички мост преко Дунава у Новом Саду и многе друге његове сјајне грађевине. Такође користим прилику да поменем драге српске спортисте из кршевите Далмације: Владимира Беару, Милана Дамјановића, Илију Петковића, шаховског велемајстора Петра Трифуновића и друге. Драги пријатељи, још једном вас поздрављам и желим да уживате у Изложби.

Проф. др Обрад Б. Зелић
Београд, на Сретење 2024.
(српске 7532. године)

А колико је важна традиција и херојство људи овога далматинског краја, на гуслама ће нам приказати млади уметник **ПЕТАР МАНОЈЛОВИЋ** – 25 година, пореклом из Ивошевца, син Николин, унук Илијин, праунук Милошев, а управо је праћед Милош једини у фамилији гуслао и израђивао гусле. Љубав према овом дивном србском инструменту се појавила код 12-годишњег Петра, када је први пут дошао у праћедову кућу, спаљену 1995. године у усташком погрому.

Млади музичар је завршио две средње школе, већ има 8 година стажа, ове године постаје и студент, а свирање на гуслама је учио и учи у Школи гусала "Сандић" из Београда и перманентно учествује на такмичењима гуслара свих србских земаља – Србије, Републике Србске и Црне Горе! Чујемо, да се и оженио – честитамо!

Поздравимо га! Он ће нам извести песму "Ропство Јанковић Стојана".

Изволите Петре!

Гуслар Петар Манојловић

“Ропство Јанковић Стојана“

“Нађе мајку Јанковић Стојане,
нађе мајку у своме винограду;
косу реже остарила мајка,
косу реже па виноград веже,
а сузама лозицу залива
и спомиње свог Стојана сина;
"Ој, Стојане, јабуко од злата!
Мајка те је већ заборавила,
снаје Јеле заборавит нећу;
снајо Јело, неношено злато!"
Божио је Јанковић Стојане:
"Божија помоћ, сиротицо стара!
Зар ти немаш никога млађега
да тебека виноград уради,
већ посрћеш стара и невољна?"
Она њему боље одговара:
"Жив ми и здрав, делијо незнана!
Немам, рано, никога млађега,
до Стојана јединога сина.
Њега једног заробише Турци,
а и њега и Илију мога,
Стојанова брата стричевића.
Од Илије млада оста љуба,
млада љуба од петнаест дана;
мог Стојана млађа оста љуба,
млађа љуба од недеље дана.
Моја снаша адамско кољено,
чекала га за девет година
и десета за седам мјесеци
данас ми се млада преудаје;
ја не мого од јада гледати,
већ побего саду винограду."
Кад је Стојан разумио ријечи,
брзо оде двору бијеломе,
заста тамо кићене сватове;

љепо су га свати дочекали:
како с коња, таки за трпезу.
Кад се Стојан вина понапио,
поче Стојан тијо бесједити:
"Браћо моја, кићени сватови,
је ли тестир мало попјевати?"
Говоре му кићани сватови:
"Јесте тестир, делијо незнана!
Јесте тестир, а да зашто није?"
Кличе Стојан танко гласовито:
"Вила гњездо тица ластавица,
вила га је за девет година,
а јутрос га поче да развија;
долети јој сив-зелен соколе
од столице цара честитога,
па јој не да гњездо да развија."
Том се свати ништа не сјећају,
досјети се љуба Стојанова,
отпусти се од ручна дјевера,
брзо оде на горње чардаке
па дозива сеју Стојанову:
"Заовице, рођена сестрице!
Ето т' брата, господара мога!"
Кад зачула сеја Стојанова,
она стрча доље низ чардаке,
трипут совру очима прегледа
док је брацу лице угледала;
а кад брацу лице угледала,
руке шире, у лице се љубе,
једно друго сузама умива
од радости и од жеље живе.
Ал' говоре кићени сватови:
Господару, Јанковић-Стојане,
а што ћемо ми за наше благо?
Ми смо много истрошили блага
док смо твоју љубу испросили."
Бесједи им Јанковић Стојане:

"Стан'те, браћо, кићени сватови,
док се мало сестрице нагледам!
Ласно ћемо ми за ваше благо,
ласно ћемо, ако јесмо људи."

НЕНАД ТИНТОР – по струци физиотерапеут, долази нам из Аранђеловца, увек истиче да је рођен када зри грожђе, а где има вина, има и радости... Данас ће нам у најлепшем светлу приказати свог прадеду НИКОЛУ ТИНТОРА (Никона Лазаревића), Србина из Далмације и Далматинца у срцу Шумадије, архимандрита СПЦ и духовника манастира Љубостиња и игумана манастира Каленић. Изволите господине Тинтор!

Ненад Тинтор

"О свевишњи Боже над војскама
над војскама небесних анђела
и војскама српскијех ратника
благослови српска покољења
што ће доћи после ове ноћи
да с умноже са Твојом помоћи

Кад ти хтеднеш и Ти када рекнеш
Сухо дрво озеленит' мора
Кад ти хтеднеш и Ти када рекнеш
Српски ће се Васкрс заблистати
Твојом славом Срби прославити
Порушени двори оправити
И кандила хладна упалити
Упрљано име Исусово
Опраће се водицом од ружа
Усправит се сломљени крстови
А замукла звона зазвонити
Земља ће се крстом освјештати
Народ ће се Христу поклонити
Завладаће правда и слобода
Зацарити љубав и истина
Наша села песмом напунити
С младићима старци ће играти
С невјестама баке ликовати
Хвала Богу и Божјој милости
О, да дивне српске будућности."

Драга браћо и сестре, поштовани г. Милораде Кураица, уважени гости и пријатељи овога Сабора. Започео сам своју беседу стиховима Св. Владике Николаја Велимировића из песме "Зидање Љубостиње", места, где је љубав бесмртних Цара Лазара и Царице Милице рођена, а опет и места завршетка овоземаљског пута једног великог човека, који је целога живота следио Св Саву и Господа Исуса Христа. Можда сам требао кренути од године рођења, али писати тако о неком ко зна да је смрћу смрт побеђена, било би неозбиљно и с моје стране неодговорно. Желим да Вас упознам са архимандритом СПЦ-Никоном Лазаревићем, старешином и игуманом манастира Витовница- Горњак - Каленић и ЉУБОСТИЊА. Овоземаљски део пута започиње у другој половини 19. века у селу Радљевац, као Никола Тинтор, најстарији од седморо браће и шест сестара.

Богословију, како ми је испричао његов унук (Никола Лазаревић), завршио је у манастиру "Крка", а већ 1903. године долази у Србију, у манастир "Витовница" где постаје игуман, живи и ради до 1909. године. Исте године прелази у манастир "Каленић", где као игуман дочекује Велики рат, који проводи у заробљеништву. Него, ови бројеви и подаци нису толико битни, колико је велики значај Никона Лазаревића, рецимо, у борби са конкордатом из времена владе Милана Стојадиновића, где ће, као посланик у народној скупштини бити један од покретача против потписивања уговора са самим лукавим. Безрезервна и конкретна подршка, коју даје својим пријатељима, тадашњим владикама Николају охридском и Иринеју далматинском, у борби са овом немани, мени као његовом праунуку, даје за право да данас поносно стојим пред Вама и називам га великим. Причаћу Вам понајмање да је био исповедник

нашег злосрећног краља Александра Карађорђевића, али много више, да је уз ту привилегију и благодатност краљевске породице, саградио Храм у Опарићу, велике конаке у манастиру “Каленић” и манастиру ЉУБОСТИЊА, где је, како Вам већ рекох био и старешина. Далматинац у срцу Шумадије, попут

Рада неимара некада давно, са сваким новим уграђеним каменом за степеник је ближи Небу и корацима несветиха светих уписује се у књигу Вечности. Неће ме

заслепити сјај и богатство Белог Двора, колико ће ми засијати помоћ коју шаље за изградњу храмова владике Николају у охридској епархији. Поменута борба у конкордатској кризи јесте велика, али борба за мир и његово посредовање у помирењу тадашњег патријарха Гаврила Дожић са Владиком Николајем, можда је ипак оно што најјаче одзвања и Богу је најмилије, јер звона као симболика откуцаја срца, најлепша су уз звонаре мира и звонаре слободе.

Поштовани професоре, Хвала Вам још једном на указаном поверењу, да Вашем братском Сабору представим човека Саборности, сабрата Светог Владике Николаја и његовог верног Саборца на Светосавском путу и у одбрани Светолазаревог завета. Никон Лазаревић, Србин из Далмације и Далматинац у срцу Шумадије, имао је Благодат чути, а умом срца разумети небеску песму Херувима:

"Слава Богу на небесима, мир на земљи и добра воља међу људима."

Ненад Тинтор

Београд – Руски дом, 02. фебруар 2024. године

Са нама је данас и чувени и наш драги бата **ЉУБА - ЉУБОМИР МАНАСИЈЕВИЋ** – појац, композитор, мелод сербски, али по главном образовању ваздухопловни инжењер. Од 1991. године је започео своју солистичку концертну каријеру композицијама “Востани Србије” на стихове Доситеја Обрадовића, као и “Са Косова зора свиће” (познатија као “Ој, Косово, Косово”), које су и до данас популарне. Снимио је 3 компакт-диска, ослањајући се на наше највеће песнике – Дучића, Ракића, Јакшића. Добитник је “Златне значке Културно-просветне заједнице Србије” за заслуге у култури, као и књижевне награде “6. Април” у Београду за књигу и ЦД са песмама о средњем веку и Немањићима.

Данас ћемо у интерпретацији нашег легендарног појца Манасијевића чути песме “Русија моја вољена” и “Востани Србије”.

Изволите бата Љубо!

**Појац Љубомир – Љуба Манасијевић
изводи своју пјесму “Русијо, земљо вољена“**

РУСИЈО ЗЕМЉО ВОЉЕНА

Љубомир Љуба Манасијевић

РУСИЈО ЗЕМЉО ВОЉЕНА
ЗОВЕМ ТЕ МИЛА МАТУШКА,
ЖИВИШ У МОЈИМ СНОВИМА
БЛИСТАШ У МОЈИМ ОЧИМА.

ВИДИМ ТИ СТЕПУ БЕСКРАЈНУ
И ДУШУ ТОПЛУ, СЛАВЈАНСКУ,
БРАЋУ КОЗАКЕ ВИТЕЗЕ,
РУСИЈО, СЕСТРО СЕРБИЈЕ!

РУСИЈО КРУНО ЦАРЕВА,
ЛАВЉЕГА СРЦА, ВЕЛИКА!
ВЕКОВИ СИЛНИ СВЕДОЧЕ
СВЕ ТВОЈЕ БОЈЕВЕ, ПОБЕДЕ.

БОГ ЈЕ СА ТОБОМ ДОВЕКА
И ВЕРА НАША - ХРИШЋАНСКА
СЛАВНА ЈЕ ТВОЈА ЗАСТАВА
ТВРЂАВО ПРАВОСЛАВНАЈА.

РЕФРЕН

БИСТРА СИ ВОДА БАЈКАЛА,
СЈАЈНА СИ ЗВЕЗДА ИСТОКА
ДИВНА СИ ПЕСМА ПУШКИНА
РУСИЈО МОЈА ВОЉЕНА!

ЛЕТА ГОСПОДЊЕГ 2010 У БЕОГРАДУ

Др МИЛОРАД М. КУРАИЦА је редовни професор на Факултету за физику у Београду и шеф Катедре за општи курс физике, где је дипломирао 1986. године на Истраживачком смеру, опциони блок – Експериментална физика и одмах се запошљава на Факултету у Институту за физику. Успешан напредак у каријери научника остварује магистратуром, потом докторатом, па именованем у доцента, па ванредног професора и 2013. године у звање редовног професора на Факултету за физику за ужу научну област **Физика јонизованих гасова, плазме и квантна оптика.**

Господин Кураица ће нам данас говорити о **Николи Церовцу**.

Изволите господине професоре!

Проф. др Милорад М. Кураица

Неколико речи о Цери, ја сам најчешће Николу Церовца тако ословљавао.

- Наше познанство је почело 90-тих година, са почетком рата у Крајини
- Ница је био благ човек, попустљив, лак за договор, човек који слуша саговорника; био је спреман да прихвати и туђе, понекад и супротно, мишљење ако се добро образложи у искреној расправи. Избегавао је конфликт, али не зато што је био кукавица.
- Цера је био оличење свих оних наших традиционалних Крајишких вредности, прави домаћин, поштен до краја, човек који је држао до своје речи, без имало злобе у себи!

- Својим понашањем и делима био је пример правог хришћанина, спреман да опрости и да се помири чак и са љутим противницима. Ово последње сам му често замерао!

- Одржавао је православне обичаје својих предака, иако мислим, да није био неки верник; изузетно је поштовао цркву и црквене великодостојнике, познавао је све старешине манастира, чинило ми се, да зна не само све владике, већ и све попове! Ниједну акцију није предузимао без благослова цркве.

- Са посебном пажњом се односио према манастиру "Крка"; он и Здраве су покренули, основали уметничко братство Манастира "Крка", а затим и институцију Поменика и прстена Уметничког братства. Посебно се трудио да одржи ликовну колонија Манастира "Крка". Био сам сведок, са каквом је муком налазио средства за рад колоније, али према новцу се односио само као средству за рад.

- У току припрема за изложбу или колонију, за мене је било право уживање слушати његову преписку са Здравом; гледајући са стране чинило се, да ће један другом очи ископати.

- Имао је јако упориште и подршку у Николи Кусовцу за све акције и активности из области ликовног стваралаштва; били су искрени пријатељи.

- Ница је стално истицао, да се он не бави политиком, клонио се политичких партија. Говорио је, да се он бори помоћу културе и да жели само да сачува културно наслеђе Крајишких Срба.

- Али, није то била само култура, све што је радио било је то више од игре.

Као што знате сви, рат у Крајини елегантно је завршен протеривањем Срба. Увек сам тврдио, да је то лако доказиви геноцид, који су извели повампирили фашисти, а које ми тамо називамо УСТАШАМА.

Тај ударац смо тешко преживљавали, престали смо да се окупљамо, осећали смо дозу личне кривице. Као да смо били ошамућени. До тада сам веровао у међународно јавно мњење, у међународно право, у Уједињене нације. Нисам могао да поверујем, да Американци не знају, да су усташе били већи злочинци од самих Немаца, да су им Срби били савезници у оба рата и да су ипак стали на њихову страну.

Када се десио државни преврат у Кијеву и када је код њих експлодирала њихова варијанта фашизма оличена у бандеровцима, све ми је постало кристално јасно и на даље предвидиво. Па и ово актуелно уништавање и геноцид над Палестинцима! Аналогија са нашом судбином је потпуна, математички речено постоји пресликавање 1 на 1.

Али, Ниџа је нашао излаз, почео је да нас окупља и у центар свих својих па и наших даљих активности сместио СКД “Зора”, касније Зора Книн-Београд.

Он је био стуб и душа “Зоре”.

Све што се тичало “Зоре” чувао је љубоморно, као зеницу ока свога. Сматрао је, да је “Зора” наша културна, интелектуална, идентитетска вертикала, око које крајишки Срби треба да се окупљају ма где живели расејани по свету!

О активности “Зоре” и Ниџином доприносу тек ће бити речи, текстова и пуно књига; сада немам времена ни све да побројим.

Ипак бих на крају описао неколико сличица из нашег заједничког дружења. На пример, његов допринос почетку рада Универзитета “Никола Тесла” у Книну

Цера је одмах схватио, да је оснивање Универзитета у Книну још један покушај учвршћивања државотворних институција РСК. И одмах је све ресурсе ставио на располагање; наравно најважнији је био црвени комби. Њиме су пут Книна кренуле групе универзитетских професора који су држали блок-наставу на факултетима! Чини ми се, да без тог “Црвенка” настава не би ни почела!

У једном епском путовању, пробијајући се више сати преко Дерала кроз сметове и по модром леду, “Црвенко” је у Книн довезао прву опрему за кабинет физике, поклон Физичког факултета, као и првог предметног наставника проф. Милана Кнежевића и моју маленкост.

Друга епизода везана за студенте, која ми је остала у сећању, а коју је иницирао Цера је додела новчаних средстава нашим крајишким студентима у Београду. Никола је имао јако добре и квалитетне односе са нашом дијаспором, пре свега с оном дијаспором из песме: “Знаш ти добро који, из Чикага моји”. Тако је прибавио значајна средства (за мене у том тренутку огромна!) и једног дана ме позвао на састанак, извадио новац и рекао отприлике следеће: “Професоре, ево ти ове паре да поделиш нашим студентима”. И то је било све. Само је од мене тражио да то представим као поклон наше владе, владе РСК. Ја сам касније данима и ноћима седео у Бироу са студентима и правио критеријуме за расподелу, формирао ранг листу, делио паре, прикупљао признанице.

И Цера и сви ми смо били свесни, ко све седи у влади у Книну, па је он многе своје и наше активности декларисао као да долазе у име владе. Иако ови о томе нису ништа ни знали. И, сећам се добро, у Бању Ковиљачу стигла прва група наших рањеника на рехабилитацију. Из читаве РСК, па сам тако видео први пут нашег борца, црнца, рањен у обе руке негде у Славонији.

Одемо Цера, Мома и ја у Бању Ковиљачу, понесемо коверте, организујемо вечеру, позовемо и лекаре и сваком борцу уручимо, ако се не варам бар 1000 евра у данашњем еквиваленту, и све то у име владе.

Није прошло две-три недеље, кад зове Цера сав у паници. Професоре, долази хитно, звао доктор, морамо хитно за Ковиљачу. Па шта гори Ницо, питам ја, шта се десило? А, он мени: оне бабе у стационару се жале да не могу да спавају ноћу од вриске и галаме, они наши ђаволи праве журке са медицинским сестрама, почели да штипкају! Доктор им не може ништа, морамо хитно да идемо! А ја почнем да се смејем: Па Ницо то је супер, значи да су оздравили! Наљутито се мало, јер ја нисам озбиљно схватио проблем.

И након та, ели би Никола стојал здес, сейчас вместо меня, я уверен, он бы предложил следующее:

Давайте организуем выставку под названием “Культурное наследие Республики Сербская Краина” в Донецке. Там до сих пор сохранились глубокие сербские корни!

Конечно, пока победа будет за нами!

Спасибо за внимание!

Београд – Руски дом, 02. фебруар 2024. године

Проф. др Милорад М. Кураица
редовни професор
Физичког факултета
Универзитета у Београду
Студенски Трг 12
11000 Београд
Србија

МУЗИЧКА ГРУПА “СРПСКА ТРОМЕЂА“, коју сачињавају Рајко Лалић из Плавна, те Невен Вукас и Драгиша Узелац, је србски музички састав, који изводи крајишку народну музику, настао је у Книну 1984. године, а данас ће нам извести песму “Волим Босну, у срцу ми Лика, Далмацијо, љубави велика“. Изволите!

Драгиша Узелац, Рајко Лалић и Невен Вуканац

Волим Босну, у срцу ми Лика,
Далмацију љубави велика.
Волим људе што у теби живе.
Твоја поља ливаде и њиве.
И све оно што се зове твоје
село Плавно родно мјесто моје.
Орловица, Гологлав, Бобија,
љепотом те својом обавија.
Хероји те славом овјенчаше
а на Сијелу о теби пјеваше.

За каталог који прати ову изложбу аутор господин Кураица је написао уводну реч, а моја маленкост као велику подршку овом грандиозном делу и аутору приложих рецензију...

ПРЕДГОВОР ЗА КАТАЛОГ ЗА ИЗЛОЖБУ “ЗНАМЕНИТИ СРБИ ДАЛМАЦИЈЕ”

Каталог за изложбу “Знаменити Срби Далмације”, аутора мр Милорада С. Кураице, неопходно је штиво уз историјске фотографије најеминентнијих Срба из шире Отаџбине господина Кураице. Иако се може помислити, да је изложба дело једног апатрида, она сведочи управо супротно, аутор чува и баштини патрију и патриотизам кроз културу сећања у чување успомене на знамените, умне и значајне земљаке – Србе, који се не смеју препустити страшном заборава. Јер, људи живе све док их се сећамо, а господин Кураица сталним подсећањем на најбоље међу Србима Далмације овековечује славну историју једног краја, који је изнедрио људе-дивове, хероје, стамене монументе у вечној борби са многобројним суровим непријатељима.

Својим делом аутор оживљава географски простор својих предака, удахњује му вечни живот и свевременско постојање. А ко то може? Па само велики препознаје велике, само се сличан сличнима радује, само изузетан говори о изузетнима и посебнима. Изложба приказује људе – горостасе кршне и кршевите Далмације, на које већ вековима кидишу немани и нељуди друге цивилизације затирући корен православља и битисања, али залуд... србски корен даје дивне изданке широм планете Земље ширећи племенити дух и културу, тако потребан новим далеким крајевима у којима живе. Љубав према завичају је главни покретач стварања господина Кураице, а љубав је Бог, те се овде истичу духовни великани – духовна свештена лица као спаситељи поносних и храбрих Далматинаца у тешким временима и страдањима до њихових свежих рана 20. века. Представљени су академици, доктори наука, књижевници и песници, вајари, сликари, новинари, глумци, политичари, спортисти, историјски јунаци заслужни за опстанак слободарског и непокорног србског народа Далмације. Сви приказани великани су просветлили и просветили свој србски род у новим срединама, попут непоновљивог горостаса из Далмације Симе Матавуља, првог председника Удружења књижевника Србије из 1905. године као првог Србског књижевног друштва. Значај великана родне Далмације Милорада С. Кураице приказује ова важна и велика изложба, јер како истиче аутор „велики смо и ми колико се сећамо наших великана“. Доиста је велик господин Кураица и нека му велики и добри Господ подари још много снаге, ума и стваралачке лепоте на радост нашег србског рода. Амин Боже!

Београд, на Светог Василија, љета Господњег 2023.

Проф. др Радмила Тонковић, академик

Пре него што дам реч нашем аутору изложбе, желела бих да поздравимо госта из Лукавца из БиХ, књижевника, новинара и преводица **НЕЗИРОВИЋ СЕНАХИДА**, који је желео да нам укаже на злу и трагичну судбину једног Србина са наше изложбе – **Шпире Матијевића** и његовог сина, страдалих од злочиначке руке у последњем рату у БиХ.

Изволите господине Незировићу!

Сенахид Незировић

Поштовани грађани Републике Србије и главнога града Београда; грађани Руске Федерације у Руском дому, цењени мр Милораде С. Кураица, аутору изложбе “Знаменити Срби Далмације”, драге даме и господо, браћо и сестре – добро вече и помаже Бог!

Благодарим на позиву госпође академика проф. др Радмиле Тонковић да будем гост из бивше СР БиХ, беседећи на овом културном догађају, а пре свега да Вам изразим захвалност, што сте издвојили време из пролазних овоземљаских живота да чујете речи које Вам желим саопштити...

Припала ми је дужност као најбољем ученику и кућном пријатељу мога бившег проф. др Шпире Матијевића да Вам се обратим са чињеницама, које би могле да буду занимљиве... а тичу се живота, опуса и страдања угледног грађанина Тузле и универзитетског професора Шпире Матијевића! Овом пригодом ћу допунити “каменчиће“ који ће дати много јаснију слику раскошном мозаику, како би се могла “читати“ са више разумевања... Бог је послао проф. Шпиру Матијевића из Далмације у Босну и Херцеговину да нас оплемењује знањем из српскохрватског језика и књижевности, нас децу из радничких и сеоских

породица. Он је био анђео у људском облику, а његов осећај за праведност је наликовао златарској ваги. Стога је и ова моја беседа само мали покушај одуживања преголемог дуга за све Добро које беше посејао у току живота!

Рођен је у Колашцу, код Книна, НДХ, 1943. – убијен руком припадника Армије Р БиХ у Тузли, 1993. године.

Дипломирао на Мудрословном факултету у Задру, а магистрирао тезом о Звонимиру Шубићу 1971. на Философском факултету у Сарајеву. Од тада ради као проф. сх језика и књижевности у ЕМХШЦ Лукавац, где остаје 15 (словима: петнаест!) година, све до 1986. године, када брани докторску дисертацију “Умјетничка поезија о Титу“, на философском факултету Универзитета у Сарајеву, СР БиХ, СФРЈ.

Од 1986. до убиства са сином јединцем Гораном 1993. професор је за сх језик, филм и књижевност Педагошке академије Универзитета у Тузли.

Објавио, за живота: “Титов звјездани пут“, зборник поезије о Титу за децу и младе, ИГРО “Универзал“, Тузла, 1985; “Сунце у процијепу“, приче, “Универзал“, Тузла, 1987; “Свјетлост и нада“, поезија, МРЗК Пљевља, СР Црна Гора, 1988. и “Прогонства“, роман, “Универзал“, Тузла, 1990. Постхумно су му објављена ИЗАБРАНА ДЕЛА у три књиге, у издању “Орфеј“, Нови Сад, Војводина, Република Србија, 2007. године.

Преводио је са словеначког, руског и немачког језика. Скоро све живе и мртве песнике! Рецензирао бројне књиге и уџбенике за угледне издавачке куће у СФРЈ. Објављивао књижевно-критичке приказе, поезију и прозу у еминентним листовима, часописима за књижевност и РТВ Војводина, СР Србија, СФРЈ.

Иако је тузланска полиција провела брзу истрагу, идентификујући убицу који ће бити осуђен на 20 година затвора, никада и нико није долазио мени - професоровом најбољем ученику и кућном пријатељу (а тада сам био ратни новинар Прес центра општине Лукавац у локалној РТВ Лукавац!), барем да узме ИЗЈАВУ? Сумњам у закључак истраге: „злочин из користољубља“, из разлога што је површан и што су еминентног проф. др Шпиру Матијевића ликвидирали они којима је сметао врхунски интелектуалац - Србин...

Хвала још једном за Вашу стрпљивост!

Живела Србија. Живела Русија. Живела Република Српска!

Београд – Руски дом, 02. фебруар 2024. године

Сенахид Незировић,

новинар, преводилац и члан Удружења књижевника Републике Српске

Данас је са нама дивна **ЈЕЛЕНА ЂОРЂЕВИЋ**, иначе мајка деветоро деце, а на ову нашу манифестацију нам је довела четири своје кћерке, које ће наше вече обогатити дивним наступима: **МИРЈАНА** и **ДРАГАНА** ће извести грокталицу – “Свака гора чека листа свога”; а **ЛАНА** и **ЈОВАНА** – “Руску тему” из 6 комада, опус 11, број 3 од Сергеја Рахмањинова, иначе мојег омиљеног композитора.

Мирјана и Драгана Ђорђевић

Свака гора чека листа свога

Свака гора чека листа свога, а ја млада поле суђенога.

Ситна киша росила, три ме момка просила, један ћорав, други слијеп, а тај трећи није лијеп.

Ево мене која немам поле, немам поле, ни на срцу боле.

Студен-камен не љуљај се, мој драгане не уздај се, не уздај се у мене да ти срце не вене.

Лана Прица и Јована Ђорђевић

3. Русская песня

Соч. 11 № 3

Andantino cantabile

mf

Andantino cantabile

p *pp* *mf*

sf *mf*

p *mf*

ppp *mf*

№. 20114* IV.

The musical score is written for piano and consists of four systems, each with a treble and bass staff. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The first system features a triplet of eighth notes in the right hand, marked 'stacc.' and 'f'. The second system continues with 'p' and 'pp' dynamics. The third system includes 'mf' and 'pp' markings. The fourth system features 'pp' and 'f' markings. The score concludes with a final cadence in the bass staff.

М 30114*Г.

First system of musical notation, consisting of four staves. The top two staves are in treble clef, and the bottom two are in bass clef. The key signature has two sharps (F# and C#). The first staff contains a melodic line with slurs. The second staff contains a piano accompaniment with chords and moving lines. The third staff contains a bass line with eighth-note patterns. The fourth staff contains a bass line with a melodic line and the dynamic marking *m.d.* (moderato).

Second system of musical notation, consisting of four staves. The top two staves are in treble clef, and the bottom two are in bass clef. The key signature has two sharps. The first staff contains a melodic line with slurs and the dynamic marking *mf* (mezzo-forte). The second staff contains a piano accompaniment with chords and moving lines. The third staff contains a bass line with eighth-note patterns. The fourth staff contains a bass line with chords and the dynamic marking *mf*.

Third system of musical notation, consisting of four staves. The top two staves are in treble clef, and the bottom two are in bass clef. The key signature has two sharps. The first staff contains a melodic line with slurs and the dynamic marking *f* (forte). The second staff contains a piano accompaniment with chords and moving lines. The third staff contains a bass line with eighth-note patterns. The fourth staff contains a bass line with chords and the dynamic marking *f*.

М. 20114^аг.

First system of musical notation. It consists of four staves. The top two staves are in treble clef, and the bottom two are in bass clef. The key signature has two sharps (F# and C#). The first staff has a dynamic marking of *f*. The second staff has a *cresc.* marking. The third staff has a *f* marking. The fourth staff has a *cresc.* marking. There are various musical notations including slurs, accents, and a triplet of eighth notes in the second staff.

Second system of musical notation, continuing from the first. It consists of four staves. The top two staves are in treble clef, and the bottom two are in bass clef. The key signature has two sharps. The first staff has a *ff* marking. The second staff has a *ff* marking. The third staff has a *ff* marking. The fourth staff has a *ff* marking. There are various musical notations including slurs, accents, and a triplet of eighth notes in the second staff.

Third system of musical notation. It consists of four staves. The top two staves are in treble clef, and the bottom two are in bass clef. The key signature has two sharps. The first staff has a *ff* marking and the tempo marking *Maestoso*. The second staff has a *ff* marking and the tempo marking *Maestoso*. The third staff has a *ff marcato* marking. The fourth staff has a *ff marcato* marking. There are various musical notations including slurs, accents, and a triplet of eighth notes in the second staff.

M. 30114^a r.

32

accelerando

ff

accelerando

ff

rit. **Tempo I**

ff

rit. **Tempo I**

M. 201148 Г.

Con moto

pp

pp

rit. Meno mosso

mf

dim.

mf

dim.

Andante

p

pp

mf

f

p

pp

mf

f

Дјевојке учеснице у програму свечаног отварања изложбе фотографија Милорада С. Кураице “Знаменити Срби Далмације“, Београд – Руски дом, 02. фебруара 2024. године.

Слијева: Мирјана, Драгана и Јована Ђорђевић и Лана Прица

О АУТОРУ

МИЛОРАД С. КУРАИЦА се родио у селу Плавно код Книна, где завршава и основну школу “Доситеј Обрадовић”, док Школу ученика у привреди такође завршава у Книну, а 1979. године дипломира на Педагошком факултету у Ријеци. Радио је у Книну, Дубровнику и Суботици, где и данас живи као протерано лице од 4. августа 1995. године након велике србске голготе и страдања. У Републици Србској Крајини је обављао дужност директора Републичког завода за тржиште рада, а затим је радио у Националној служби за запошљавање Филијале Суботица. Сарађивао је у “Дубровачком вјеснику”, “Политици”, “Србском гласу”, “Србском Радио-Книну”, “Прегледу” и “Пословима”, а радио је за САНУ, као и за друге установе и часописе. Од оснивања Завичајног удружења “Далмација” у Суботици 12. јуна 2010. године до данас обавља функцију секретара Удружења. Објавио је књиге “Народне пјесме из Книнске крајине”, “Крајишки црвен бан” и “Доситеј Обрадовић у Далмацији”, уз вишедеценијско културно афирмисање лика и просветитељског дела Доситеја Обрадовића. Он је иницијатор и реализатор (личним финансијским средствима) постављања спомен-плоче (први пут) Доситеју Обрадовићу у манастиру Ново Хопово 07. јуна 2023. године, и то уз благослов Његовог преосвештенства владике сремског господина Василија.

Такође је иницијатор, да се у Трсту постави спомен-плоча најумнијем Србину 18. века Доситеју Обрадовићу, и тај процес је у току – постоји усмена сагласност градоначелника Трста и чека се и писана одлука с урбанистичким условима о постављању наведене спомен-плоче.

Лично је сам урадио и поставио сталну изложбу и статуу Доситеја Обрадовића (рад Рудолфа Валдеца) у Доситејевој “Братској кући” у Плавну код Книна, везану за Доситејев боравак и рад у Далмацији, претходно реновиравши кућу, јер је била у рушевном стању. Овом акцијом је господин Кураица руководио три године чак из Суботице и успешно је окончао уз благослов владике далматинског господина Никодима Косовића и уз сагласност Министарства културе Републике Хрватске.

Путујућу изложбу фотографија “Знаменити Срби Далмације” од 114 портрета господин Кураица је представио на 17 локација у Србији, Републици Српској, Мађарској (гостовање изложбе у граду Деска у Мађарској од 16. децембра 2023. године) и САД, а данас 2. фебруар 2024. године је 18. свечано отварање изложбе у Руском дому у Београду у трајању од 10 дана. Овом својом изложбом, попут Великог Доситеја, господин Кураица чува успомене и културу сећања на знамените, умне и славне људе из корпуса српског народа.

Нас три професора и доктора науке – Г. Зелић, Г. Бербер и моја маленкост смо господина мр Милорад С. Кураица ове године номинирали за престижну награду за животно дело “Доситеј Обрадовић” као доследног настављача великог дела славног просветитеља Доситеја Обрадовића.

Како увек и у свему конач свако дело краси замолила бих аутора ове репрезентативне изложбе Србина- Далматинца да нам се обрати... Изволите господине Кураица!

Mr Milorad S. Kuraica

ВЕЛИКИ СМО КОЛИКО СЕ СЈЕЋАМО ВЕЛИКАНА!

Часни оци, драги Плавањци, поштовани гости и пријатељи, браћо и сестре, помаже Бог, добро вече!

Добро дошли на свечано отварање моје изложбе фотографија “Знаменити Срби Далмације”, на моје велико и нескривено задовољство већ 18. пут.

“У свијету се сусрећемо, с Далмацијом у срцу!”

Др Хаваш Реже написа: “Мала Далмација може да се поноси прошлошћу. Не само да су храбри борци, већ су и духовни великани, на којима им сваки народ може да завиди.”

Ова изложба је покушај, да се на прави начин претвори у дјело максима “Моје свето, а и твоје свето, своје чувај, у моје не дирај”. Да, управо тако, покушај, да буде ембрион и подстицај другима да ураде боље и квалитетније, да наставе гдје сам ја стао, јер ово није завршена прича, ни Јеванђеље, ни Свето писмо или Библија...

И поред уложеног труда, нисам успио заокружити и учинити да сви великани из наше Далмације буду дио ове моје изложбе. Постоји више разлога. Дуга је прича.

Основни критеријум да се нађу у ниски ових великана јесте чињеница, да су животом и радом на прави начин обистинили велику мисао бесмртног и једног од најумнијих Срба, нашег Петра Петровића Другог Његоша (“Благо оном ко довијека живи, имао се рашта и родити”).

Уколико бисмо о сваком великану на овој изложби рекли по неку ријеч, била би то дуга прича, готово роман.

Зато ћу набројати само неке: Симо Матавуљ, Герасим и Божидар Петрановић, Никодим Милаш, Стефан Кнежевић, Сава Бјелановић, Руђер, Теодора и Божо Бошковић, Петар Јагодић-Курица, Јован Радуповић, Јован Рашковић, Владимир Беара, Герасим Зелић, Раде Матијаш и тако даље.

Монтескје је давно написао: “Срећни су народи, који су имали досадну историју”. Нажалост, наш народ у Далмацији није био те среће. Газили су нас и угњетавали: Турци, Млечани, Угари, Французи, Аустроугари... О дешавању крајем 20. вијека боље да не зборим ни слова. Још увијек је свјежа рана. Једна од највећих, а можда и највећа жртва таквих угњетавања у историји Далмације јесте свештеник или како је у народу уобичајено рећи - поп Петар Јагодић- Курица. Поштовани саборе, дозволите ми да кажем нешто више о овом истинском великану и великомученику из наше Далмације. Због окрутности Млетачке Републике, чувајући свој национални и вјерски идентитет, живјећи судбину свог народа, Курица се ставио на чело отпору - Курициној или Буковачкој буни српског народа Далмације и то баш 1704. године. Буна је у крви

угушена, а преваром и издајом католичког попа Курица је ухапшен, утамничен у Венецији, по злу чувеном казамату “Пози”. Ту у надчовјечанским, правим Танталовим мукама, издржао је 40 година, без дана помиловања!? Курица слијеп излази из затвора и у Задру умире 09. априла 1749. године. Неки кажу, да је сахрањен у Задру у порти цркве Светог Илије. Ни данас нема достојно обиљежје, нити му се зна за гроб. За невјеровати је чињеница, да ни једна енциклопедија, па ни чувена Британика, нема одредницу “Курица“!?

Шта да кажем? То смо ми или Бранка Ћопића добро познато: “Знам ја нас...”

Све личности на овој изложби су својим радом, дјелима и самим животом оставиле трајан, памћења вриједан траг и задужили покољења, дали су свој допринос општем добру или како рече најумнији Србин 18. вијека, бесмртни Доситеј Обрадовић “на ползу рода свога”. Без дилеме - ред је на нама. Чувајмо своје од заборава, нико га други чувати неће, јер “ко нема коријене, не може ни да полети” - каже Гете.

Поштовани саборце, увјерен сам, да је ова изложба фотографија “Знаменити Срби Далмације” прецима у част – потомцима у завјет.

Без дилеме, знаменити Срби Далмације – златним словима уткани су у историју нашег народа.

“Не кај се добро чинећи”, рече бесмртни Доситеј Обрадовић, који у мом родном селу Плавно, код Книна, борави и даје основе писмености нашим прецима 1769. и 1770. године и ту 16. марта 1770. године заврши писање своје “Друге Буквице”, познатије као “Ижица”. А српски светац који је ходао по земљи патријарх Павле рече - “Будимо људи”.

Још једном желим да се искрено захвалим свима вама који сте вечерас дошли да присуствујете свечаном отварању моје изложбе, да заједно подијелимо радост мога стварања, дајући ми тако подршку за нова остварења на пољу културе сјећања и чувања нашег непроцењивог блага.

На крају специјално желим захвалити госпођи академику проф. др Радмили Тонковић без чије иницијативе и организације вечерас не бисмо били овдје у овом храму културе, науке и духовног живота; као и директору Руског дома господину Јевгенију Александровичу Баранову и господину Георгију Енгелхарду на одличној сарадњи и, наравно, свим учесницима у програму.

Хвала и нашим донаторима Марку Преодојевићу, Милану Љубојевићу, Петру Грубору, Бранку Карановићу, Средоју Топаловићу и другима, који дадоше допринос да ово дружење протекне веома лијепо и свима нама остане у незаборавном сјећању.

Али, без већ вишедеценијске помоћи, подршке и жртве моје рођене сестре Анђе Кураице ни ове изложбе, као ни других мојих активности, не би било. Не постоје ријечи захвалности за овакво несебично дјело.

Бесједу завршавам мојом поруком: “Душа Богу - тијело Србији - срце Далмацији”.

Живјела Србија!

Живјела Русија!

Нека ова моја изложба буде и тужно сјећање на моју недавно преминулу сестру Марију.

Вјечнаја памјат!

Амин!

Београд – Руски дом,
02. фебруар, љета Господњег 2024.
Мр Милорад С. Кураица, аутор изложбе

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'M. Kurajca', written in a cursive style.

**Појац Љубомир - Љуба Манасијевић изводи своју пјесму
“Ој, Косово, Косово“**

“Ој Косово, Косово!”

Са Косова зора свиће, свиће, свиће нови дан.
Грачаница, сва у сјају, дочекује Видовдан!
Ој Косово, Косово, земљо моја вољена,
Земљо славних витезова Лазара и Милоша!

Све Делије од Србије, свако срце поносно,
воли, љуби земљу своју, Газиместан, Косово!
Ој Косово, Косово, земљо моја вољена,
Земљо славних витезова Лазара и Милоша!

Србадија кличе цела: не дамо те Косово!
То је наше увек било, од давнина остало!
Ој Косово, Косово, земљо моја вољена,
Земљо славних витезова Лазара и Милоша!

Score

ОЈ, КОСОВО, КОСОВО

музика и текст: Љуба Манасијевић

Moderato

Chords: G, Em, D, D7, G, Em, C, D, Em, Em, D, G, Am, Em, D, Em, G, Am, D7, G, Am, Em, D, Em, Am, Em, D, C, D, Em.

Measure numbers: 5, 11, 17, 23, 30.

Tempo: Moderato

Ending: 1., 2.

Final: D.C. al Fine, Fine

Љуба Манасијевић
 Мило Вождовић 2024

ЗАХВАЉУЈЕМ СЕ СВИМ ГОВОРНИЦИМА, ПРОГЛАШАВАМ ИЗЛОЖБУ ОТВОРЕНОМ И ВАС, ДРАГЕ ГОСТЕ ПОЗИВАМ ДА РАЗГЛЕДАТЕ ИЗЛОЖБУ, НАКОН ЧЕГА ЖЕЛИМО ДА ВАС У ХОЛУ НА ПРВОМ СПРАТУ УГОСТИМО НА КОКТЕЛУ И У УГОДНОМ РАЗГОВОРУ НАШЕГ ДИВНОГ НАРОДА СРБСКОГ!

Рајко Лалић, мр Милорад С. Кураица и Милан Цвитковац

**Рајко Лалић, академик проф. др Радмила Тонковић,
проф. др Обрад Зелић и дипл. инг. Петар Грубор**

**Милан Цвитковац, Васо Шкрбић, академик проф. др Радмила Тонковић,
Рајко Лалић, Драгиша Узелац и Невен Вукас**

**Ана Бушујева, референт за културу у Руском дому у Београду
и академик проф. др Радмила Тонковић**

Академик проф. др Радмила Тонковић и др Георгиј Енгелхард из Руског дома у Београду

Академик проф. др Радмила Тонковић, др Георгиј Енгелхард из Руског дома у Београду и Душанка Зековић, уредница и водитељ емисије “Ризница“ на Другом програму Радио-Београда 2

Академик проф. др Радмила Тонковић

Бесједи др Георгиј Енгелхард из Руског дома у Београду

Бесједи мр Милорад С. Курица

**Мирјана Ђорђевић,
академик проф. др Радмила Тонковић
и Верица Манић**

**Јована Максимовић,
академик проф. др Радмила Тонковић
и син Игор Тонковић**

**Академик проф. др Радмила Тонковић
и проф. Здравка Елчић**

**Академик проф. др Радмила Тонковић,
проф. Сенахид Незировић и проф. Здравка Елчић**

Невенка Добријевић и мр Милорад С. Кураица

**Академик проф. др Радмила Тонковић,
Негослав Ђаја и мр Милорад С. Кураица**

Сједи мр Милорад С. Кураица и проф. др Милорад М. Кураица

**Путујућа изложба фотографија “Знаменити Срби Далмације“,
аутора мр Милорада С. Кураице**

Путања и календар отварања:

1. Суботица, 26. новембар, 2021. године
2. Нови Сад, 18. децембар, 2021. године
3. Батајница, 30. јануар, 2022. године (Светосавска академија и изложба)
4. Нови Сад, 13. фебруар, 2022. године (Сајам завичаја)
5. Чикаго, 21. мај, 2022. године
6. Чикаго, 19. јун, 2022. године (Галерија "Српске народне одбране")
7. Станишић код Сомбора, 09. јул, 2022. године
8. Кикинда, 05. август, 2022. године
9. Зрењанин, 12. август, 2022. године
10. Панчево, 05. септембар, 2022. године
11. Вршац, 09. децембар, 2022.
12. Београд, 23. децембар, 2022. године (Машински факултет)
13. Сомбор, 07. март, 2023. године
14. Приједор, 17. март, 2023. године (Музеј Козаре)
15. Бања Лука, 07. април, 2023. године
16. Добој, 10. мај, 2023. године
17. Деска (Мађарска), 16. децембар 2023. године
18. Београд, Руски дом, 02. фебруар 2024. године
19. Светићево код Бачке Тополе, 11. мај 2024. године

ДАЛМАТИНСКЕ СЕОБЕ – ИЗ ПЕРА РЕЦЕНЗЕНТА

Веће досељавање у северну Далмацију, у насеља Отишић и Кољане десила су се крајем XVII века. Неколико десетина српских породица из Босне населило је простор Врличке крајине и долине реке Цетине. На овом простору су се раширили током XVIII века. Духовно седиште им је био манастир “Драговић“ на обали реке Цетине. Овај манастир је потопљен после Другог светског рата преграђивањем реке и формирањем језера Перућа. Тада је манастир потопљен и премештен на вишу коту према насељу Кољане. Потомци досељеника у ова два насеља бринули су о овој светињи која је изграђена крајем XIV века. Један од игумана манастира крајем XVIII века био је Викентије Стојсављевић. Становници околних насеља су долазили на богослужења у овај манастир, а један део њих су и преци садашњег владике бачког Његовог Преосвештенства господина Иринеја.

Током XIX века становништво у насељима Отишић и Кољане се раширило. Ово су постала велика насеља за услове далматинског крша. Прва већа миграција из ових крајева била је у Лику, у Велику Попину. Овај простор је дуго био граница између Млетачке Републике и Османлијског царства. Током XIX века граница се стабилизовала, а политички утицај Турске је одавде нестао после Берлинског конгреса 1878. године анектирањем Босне и Херцеговине од стране Беча.

После Сарајевског атентата на Видовдан 1914. године Срби у северној Далмацији су дошли у тежак и незахвалан положај. Крајем јула исте године становници насеља Врличке Крајине су мобилисани у 22. брдску пешадијску дивизију аустроугарске војске и поведени на Србију. Један део Срба из Далмације је дезертирао из аустроугарске војске пред Церску битку и потом су били спроведени у Ниш. Поделили су судбину српске војске у Албанској голготи и потом су се неки преко Солунског фронта, а неки из иностранства вратили у родни крај.

Стварањем Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца јавила се прилика да Срби из далматинског крша започну нови живот у бачкој равници. Тако су 33 главе породица из насеља Кољане и Отишић, уз две црногорске породице и једну из Лике основало колониистичко насеље Светићево и 1923. године за сеоску славу изабрало Ђурђевдан. Током Другог светског рата мађарска војска је истерала колонисте из насеља. Већина њих је завршила у логору (један део је тамо и страдао). Неки су се вратили у родну Далмацију, а остали су били расељени по централној и источној Србији. После ослобођења колонисти су се вратили у насеље и опет почели живот из почетка.

У књизи о знаменитим Србима Далмације, аутор помиње и рвача Бошка Маринка (1939 - 2020.), рођеног у Кољанима, који је завршио свој живот у равној Бачкој, у Суботици. Овај спортиста, коме је специјалност био грчко-римски стил, био је добитник националног признања Републике Србије и био првак Европе у рвању. Професор Војин Б. Калинић (1943 - 2009.), рођен у околини Обровца, био је декан Економског факултета у Суботици.

Изложба “Знаменити Срби Далмације“, аутора Милорада С. Кураице је велико дело. Аутор указује на најпознатије и мање познате Србе из Далмације, које нова поколења морају да запамте. Од Руђера Бошковића до модерних времена, мали делић историје исписали су и херојски колонисти насеља Врличке Крајине.

проф. др Растислав Стојсављевић

(пореклом из Отишића, из Врличке Крајине)

САДРЖАЈ:

❖ Епархија далматинска	5
❖ О Далмацији	6
❖ Пише: проф. др РАДМИЛА ТОНКОВИЋ, академик УВОДНА РЕЧ ЗА КЊИГУ/ КАТАЛОГ ”ЗНАМЕНИТИ СРБИ ДАЛМАЦИЈЕ”	9
❖ Јованка Савић Вукановић ЗА КАТАЛОГ ИЗЛОЖБЕ	11
❖ Милан Ливада ДВА МИЛОРАДОВА СПОМЕНИКА ВЕЛИКАНИМА РОДНЕ ДАЛМАЦИЈЕ	12
❖ Списак ”Знаменити Срби Далмације”:	
❖ Академици, професори универзитета, доктори наука и научници:	
▪ Александар Маринчић	15
▪ Божидар Петрановић	16
▪ Бранко Жежељ	17
▪ Вид – Вукасовић Вулетић	18
▪ Вицко – Вицо Адамовић	19
▪ Војин Б. Калинић	20
▪ Гавро Манојловић	21
▪ Живко Бјелановић	22
▪ Јован Дероко	23
▪ Јован Илић	24
▪ Јово Брекић	25
▪ Јорјо Тадић	26
▪ Марко Јачов	27
▪ Мато Грацић	28
▪ Милан Миљевић	29
▪ Петар Колендић	30
▪ Петар Л. Опачић - Ћопустија	31
▪ Петар Трифуновић	32
▪ Руђер Бошковић	33
▪ Светозар (Свето) Шуша Суша	34
▪ Стефанија Врцељ	35
▪ Тоде Чолак	36

❖ **Књижевници, пјесници:**

▪ Антоније Вучетић	38
▪ Антоније П. Фарчић	39
▪ Антун Фабрис	40
▪ Бошко Десница	41
▪ Божидар – Божо Ђаја	42
▪ Владан Десница	43
▪ Војин Јелић	44
▪ Данило Николић	45
▪ Душан П. Берић	46
▪ Иван Гундулић	47
▪ Иво Војновић	48
▪ Иво Ћипико	49
▪ Игњат Ђурђевић	50
▪ Јован Радуловић	51
▪ Јордан Јелић	52
▪ Кристо П. Доминковић	53
▪ Лујо Бакотић	54
▪ Лујо Војновић	55
▪ Луко Зоре	56
▪ Марија Илић - Агапова	57
▪ Марин Држић	58
▪ Медо Пуцић	59
▪ Милан Решетар	60
▪ Миле Медић	61
▪ Мирко Жежељ	62
▪ Мирко Королија	63
▪ Момчило Попадић	64
▪ Никола - Нико Пуцић	65
▪ Николо Томазео	66
▪ Франо Кулишић	67
▪ Никша (Никола) Гради – Никша Градић	68
▪ Перо Чимбур	69
▪ Светозар Бркић	70
▪ Симо Матавуљ	71
▪ Спиридон – Спиро Калик	72
▪ Стево Петрановић	73
▪ Шпиро Матијевић	74

❖ **Свештена лица:**

▪ Георгије Мирковић	76
▪ Герасим Зелић	77
▪ Герасим Петрановић	78
▪ Дамјан Штрбац	79
▪ Доситеј Јовић	80
▪ Дум Иван Стојановић	81
▪ Милош Парента	82
▪ Никанор Петровић - Његуш	83
▪ Никодим Милаш	84
▪ Никола Тинтор (Никон Лазаревић)	85
▪ Павле Козлица	86
▪ Петар Јагодић Курица	87
▪ Симеон Кончаревић	88
▪ Стефан Кнежевић	89
▪ Христифор Ристо Шуковић	90

❖ **Јунаци:**

▪ Вук Мандушић	92
▪ Јован Маринковић Иво	93
▪ Стојан Јанковић	94

❖ **Спортисти:**

▪ Борислав Девић	96
▪ Бошко (Јован) Маринко	97
▪ Владимир Беара	98
▪ Дражен Петровић	99
▪ Илија Петковић	100
▪ Лука Цигановић	101
▪ Милан Дамјановић	102
▪ Петар Надовеза	103
▪ Радомир Вукчевић	104
▪ Славко Суботић	105

❖ **Новинари:**

▪ Јовица Перовић	107
▪ Раде Матијаш	108
▪ Срђан Радуловић	109
▪ Стефан Грубач	110
▪ Чедомир Лакић – Чедо	111

❖ **Вајари:**

▪ Гојко Мажибрада	113
▪ Милан Четник	114
▪ Тома Росандић	115

❖ **Сликари:**

▪ Влахо Буковац	117
▪ Живко Стојсављевић	118
▪ Марко Мурат	119
▪ Милутин Дедић	120
▪ Сава Секулић	121

❖ **Политичари:**

▪ Антоније Војновић (Антон Пуљези)	123
▪ Владимир Десница	124
▪ Душан Баљак	125
▪ Здравко Кнежевић	126
▪ Илија - Деде Јанковић	127
▪ Јован Ђаја	128
▪ Јован Рашковић	129
▪ Љубомир Вујновић (Вуиновић)	130
▪ Матија Бан	131
▪ Мелко Чингрија	132
▪ Мирко Марјановић	133
▪ Натко Нодило	134
▪ Онисим Поповић	135
▪ Перо Будмани	136
▪ Сава Бјелановић	137
▪ Стијепо Кнежевић	138
▪ Урош Десница	139
▪ Франо Геталдић – Гундулић (Барон Франо Гондола)	140

❖ **Глумци:**

▪ Аленка Ранчић	142
▪ Мирко Буловић	143
▪ Олга Спиридоновић	144

❖ **Остали:**

▪ Арсеније - Арсен Дедић	146
▪ Божидар – Божо Новаковић	147
▪ Валтазар Богишић	148
▪ Владимир Ардалић	149
▪ Владимир Бердовић	150
▪ Душанка Калањ	151
▪ Илија Беара	152
▪ Лазар Матић	153
▪ Никола Церовац	154
▪ Петар М. Опачић Топустија	155
▪ Рафо Марић	156
▪ Теодора Бошковић	157
▪ Цвијета Зузорић	158

❖ **Предавања у Суботици 26.11.2021. године:**

▪ Проф. др Вељко Ђурић Мишина СТЕФАН КНЕЖЕВИЋ, ЕПИСКОП ДАЛМАТИНСКИ	159
▪ Др Милан Гулић ДАЛМАЦИЈА И СРБИ – ВЕЗА ДУЖА ОД ЈЕДНОГ МИЛЕНИЈУМА	161
▪ Др Војин Калинић САВО БЈЕЛАНОВИЋ	164
▪ Београд – Руски дом, изложба фотографија мр Милорада С. Кураице “Знаменити Срби Далмације”, аутора мр Милорада С. Кураице	167
▪ Путуюћа изложба фотографија “Знаменити Срби Далмације”, аутора мр Милорада С. Кураице	233
▪ Проф. др Растислав Стојсављевић ДАЛМАТИНСКЕ СЕОБЕ – ИЗ ПЕРА РЕЦЕНЗЕНТА	234

Милорад С. Кураица
ЗНАМЕНИТИ СРБИ ДАЛМАЦИЈЕ

Издавач
Архив Војводине
Нови Сад, Жарка Васиљевића 2А
www.arhivvojvodine.org.rs

За издавача
Др Небојша Кузмановић, директор Архива Војводине

Лектура
Проф. др Радмила Тонковић, академик

Штампа
САЈНОС, Нови Сад

Тираж
300 примерака

ISBN 978-86-6178-137-7

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

929(=163.41)(497.5 Далмација)

КУРАИЦА, Милорад, 1956-

Знаменити Срби Далмације / Милорад С. Кураица. - Нови Сад : Архив Војводине,
2024 (Нови Сад : Сајнос). - 240 стр. : илустр. ; 30 см. - (Библиотека Посебна издања/
Архив Војводине)

Тираж 300.

ISBN 978-86-6178-137-7

а) Знамените личности - Срби - Далмација

COBISS.SR-ID 151796745